

V. metai.

Balandžio ir Gegužio m.

1900 m.

№ 4 ir 5.

TĖVYNĖS

S A R G A S

MĖNESINIS LAIKRASZTIS.

TILŽĖJE.

№ 4 ir 5.

Tėvynės Sargas.

Mėnesinis laikraštis su priemazgomis ir atskirais priedais.

Stovi ant sargybos Lietuvių tautos: szviesos, tikybos ir kalbos.

Gaunamas pas **J. Lapiną** už 50 kap. (Tilsit, Ostpr. Goldschmiedestr. 8) ir pas Rev. A. Kaupą už 1 dol. (America Scranton, Pa. Main Ave. 1423).

Turinys.

1. Musų rasztai.	1
1. Žemlapis Lietuviszkai-Latviško Krašto. 2. Įtekmė lietuviszkos raszybos ant latviszkos. 3. Ar jau turime gerą raszybę?	
2. Į Jaunumėnė. Oda. <i>Margalis</i>	12
3. Margumynai. <i>Suraszė Vysk. Mot. Valanczius</i>	14
1. Zinia apie giminė. 2. Paminavojimas apie kun. Mik. Lenczičkį. 3. Atsitikimas laikę lenkmezio. 4. Maisztas Telszių pav. 1863 m. 5. Skuodo miestelis.	
4. Kalėdnikų daina <i>Dyglis</i>	23
5. Dėlko kyla Ukmergės ir k. panaszios istorijos?	25
6. Ant Vytauto kapo. Elegija. <i>Margalis</i>	39
7. Musų mokslavietės.	40
1. Netvirtumas maskoliszkų įstatymų. 2. Obrusenija ir nabaszniķus pasiekia. 3. Palangos Progimnazija. 4. Mažeikiuose. 5. Radviliszkyje. 6. Nekriausziunų. 7. Radvil.	
8. Viena pavaszario diena. Idilia. X.	45
9. Isztremtojo rasztai isz Spasko. <i>Kun. Jasaitis</i>	53
10. Kaip ramu. Elegija. <i>Margalis</i>	62
11. Amerikietis. Apysaka. <i>Dėdė Atanazas</i>	63
12. Parodos dalykai.	73
1. Isz Amerikos. 2. Paveikslai Žemaiczzių Vyskupų.	
13. Naujas gelžkelis: Panevėzys — Szventinīkai	79

14. Isz visur 80
 1. Isz Magyliavos padangių. *J. Mažagnetas*. 2. Nuo Bartinių.
 3. Gelbėkime Londono lietuvius. *E. Mažutis*. 4. Alsėdžiai ir Alsė-
 diszkiai. 5. Sruojos užpludimas. *Dyglys*. 6. Isz Amerikos a) *Amerik.*;
 b) *Gargažė*; c) *Senelis*. 7. Isz Petropylės. *Rutų Lapelis* ir *Keleivis*.
 8. Isz Klovainių. *Gargažė*. 9. Isz Mažeikių. *Szevisteplis*. 10. Isz
 Radviliskio. 11. Nuo Bretkiskės. *Mužikėlis*. 12. Iszdavikai karojami.
 13. Isz Baisogalos. *Paplakunas*. 14. Isz Telszių. 15. — Alsėdžių.
 16. — Sedos. 17. — Gadunavo. *Žiogas*. 18. Kelionėje ant Plungės
 Parodos. M. 19. Isz Panevėžio. 20. Popier. pinigų terminas *Ignotas*
 15. Atsakai 120

Mūsų rasztai.

1. „**Žemlapis Lietuviškai-Latviško Krašto.**“ Maštalas 20 viorstų angliškame colyje. Išduotas Inžinieriaus A. Maciejaucko ir gaunamas pas jį Petropylėje, Newski, 111. kv. 73. Prekė 1 rub. Litografuota kartafiškoje įrėdnėje Iljino.

Iszdavėjui vos tik išsiuntinėjus pranesimą, pareikala-
 vimai papludo, kaip isz maiszo. Lietuviszkas Žemlapis . . .
 Petropylėje iszduotas . . . Kaip-gi nepirksi! Reikalingumą
 Lietuviszko Žemlapio seniai visi suprantame; rasantys į
 lietuviszkus laikraszczius ir skaitantys juos tiesiog negali
 apseiti be jo. Žemlapis inžinieriaus Motiejauskie vienok
 neužganėdino troszkimų. Tiesa, iszduota labai padoriai;
 žodžiai, nors litografuoti, ne spaudinti, vienok aiszkųs
 skaitymui, ir nesutepti. Bet-gi jo turinys, tiesą pasakius,
 niekam vertas. Mes, lietuviai, geidėme lapo gimtinio savo
 kraszto ne dėlto, idant pažintumem jo ribas ir padėjimą
 ant meridianų, bet ypacz dėlto, idant vieną sykį dasižino-
 tumeme, kokias turime didesnes, su skaitlingesniais
 gyventojais vietas ir kaip tos vietas tikrai lietuviszškai
 vadinas. Nei vienas, nei antras dalykas inž. Motiejauskie
 neiszpildytas, kaip reikint. Vietų pažymėta daug, bet be
 tvarkos: 1) bažnytikiemiai daugiausiai neiszskirti isz tarpo
 sodžių tam tikrų skirtu ženkleliu: 2. p. Motiejauskie,
 patalpinęs daugybę kaimų ir kaimelių, pražiopsojo net 59
 miestelius, o bažnytikiemiai, kurių vardais vadinas visa
 apylinkė, jug daug yra žinotinesni, neg paprasti sodžiai,
 kurius apleidus, maž teprakiszsi.

Ant Žemlapio inž. M. szitų nėra miestelių:

1, Aleksandravėlė, 2, Alizava, 3, Amaliai, 4, Antuzavas, 5, Briaslavas, 6, Daujėnė, 7, Debeikiai, 8, Deltuva, 9, Duksztas, 10, Endrejavas, 11, Gegrėnai, 12, Girdžiai, 13, Gadunavas, 14, Kalnalis, 15, Kalnujai, 16, Kalviai, 17, Kavarszkas, 18, Kre(a)kenavava, 19, Krikliniai, 20, Kupreliszkiei, 21, Kužiai, 22, Laiževa, 23, Lauksodis, 24, Laukžemis, Leckava, 26, Liduokiai, 27, Luokė, 28, Miecaitiai, 29, Molėtai (Viln. g.), 30, Mosėdis, 31, Nevarėnai, 32, Pabaiskas, 33, Palėvenėlė, 34, Rieszė, 35, Salos, 36, Siesikai, 37, Skapiszki, 38, Skemonys, 39, Skudiszki, 40, Spirakiai, 41, Stacziunai, 42, Sugincziai, 43, Szateikiai, 44, Sziaduva, 45, Triaupis, 46, Truskava, 47, Tubinai, 48, Upnikiai, 49, Užvalda, 50, Vaidžgiris, 51, Vajaviszki, 52, Varlaukis, 53, Varputėnai, 54, Varsėdžiai, 55, Varniai, 56, Vidiszki, 57, Vieszintos, 58, Žemaitkiemis ir 59, Kurmėlava. Gerai prisžiūrėjus, gal ir dar daugiau žinotinų vietų nerastumėme, nes mes įstengėme peržiūrėti tik Kauno guberniją.

Antra, vardus inž. M. padėjo daugiausiai stacziailenkiszkius, prikerdęs tik lietuviszki galunes. Tokių sudarkytų vardu pasergėjome sztai daugiau, nei pusantrą szimto.

Sztai, kaip ant žemlapio užraszyta o kaip vietini žmonės isztaria.

<i>Paraszyta:</i>	<i>Žmonės isztaria:</i>	<i>Paraszyta:</i>	<i>Žmonės isztaria:</i>
Akainiai	Okainiai	Bālpikai	Balnikai
Akmena	Akmenė	Bataakai	Batakiai
Akneiszai	Aknysta	Beržorai	Beržora
Alkiai	Alk's	Butkiszkiei	Butkiškis.
Alsėdai	Alsėdžiai	Czepenai	Czipenė
Androniszkiei	Andrioniszki	Czedasai	Czadasai
Antlieptai	Anťalieptė	Czekiškiai	Czekiszki (ė)
Arlenai	Erlėnai	Cziekančiai	Czekonys.
Atkačiai	Atkiečiai		
Auksudai	Auksudė	Darbenai	Darbienai
Avančiai	Alunčiai	Daugaliai	Daugaliai

<i>Paraszyta:</i>	<i>Żmonės isztaria:</i>	<i>Paraszyta:</i>	<i>Żmonės isztaria:</i>
Daugališkiai (Vil.r.)	Daugeliškiai	Kukutiškiai (Vil.r.)	Kuktiszkės
Diržaniai	Diržioniai	Kurszomp	Kurszenai
Dobecziai	Duobedžiai	Kurtovėnai	Kurtavėnai
Drisgetna	Drisvetos	Kvėdainaina	Kvėdarna
Dusatai	Dusatos.	Kviecei	Kvecei
Eiragala	Eirogala <i>ai</i>	Labariai	Labonė (ai)
Eržvilka	Eržvilkas	Labenoriai	Labanoras
Gailėnai	Gailionė (ys)	Laukiai	Laukuva
Gaidžiai	Gaidžė	Levenis	Levua (upė)
Garždai	Gargždai	Lieplaukiai	Lieplaukė
Ginteliszkiai	Ginteliszkė	Líguma	Lygumai
Girdiszkiai	Girdiškis	Lidokai	Lidekai
Girtuokliai	Girkalnis	Ligmenai	Linkmenys.
Godutiškiai (Vil.r.)	Adutiszkis	Medingrai	Medingėnai
Grikiszkiai	Grinkiszkis	Meiligėnai	Melagėnai
Gruszlaukiai	Gruszlaukis	Meszkucziai	Meszkucziai
Ilakiai	Illakiai	Miegancziai	Miegonys
Įvuszka	Ivoszkiai	Migtarčiai	Micaiciai
Jasvainiai	Josvainis <i>ian</i>	Molainiai	Malainis
Jokubava	Jokubavas	Naratos	Nereta
Joniszkelis	Janiszkelis	Nausedžiai	Nausodis
Juodėkai	Juodeikiai	Nerimdacžiai	Nerimdatiai
Juodupaicziai	Juodupis	Norgeliai	Norgelai
Kaltunenai	Kaltinenai	Notaicziai	Nortėnai
Kaltunenai (Vil.r.)	Kaltanėnai.	Ožitonys	Ažitėnai
Kaluprai	Kalupėnai	Padubisiai	Padubisis (ė)
Kartiniai	Kartina	Paguriai	Paguris
Kaspaniai	Pasparai	Pakruogai	Pakruojis
Kaukoliszkiai	Kaukolikai	Palukniai	Paluknys
Kauleikiai	Kiauleikiai	Palužiai	Palušė ež. Laušai
Kentaicziai	Kentaucziai	Pandelis	Panedeliai
Kiburiai	Kileurai	Panemunis	Panemunelis [pr.
Klovanis	Klovanė	Pastovai	Postovei [gelžke.
Krakiai	Krakios	Paszaltupiai	Paszaltunys
Krukiai	Kriukai	Paszilenai	Paszilė

<i>Parašyta:</i>	<i>Žmonės isztaria:</i>	<i>Paraszyta:</i>	<i>Żmonės isztaria:</i>
Pasziliai	Paszilė	Subatai	Subaczius
Paszylė	Pasziliai	Surylyiai	Survyliškis
Paszuszviai	Paszuszvis	Svedastai	Svedasai
Pavandini	Pavandiniai	Szatai (Žem.)	Szatės
Pievonys	Peivieniai	Szatai (Liet.)	Szėta, os
Plebancziai	Klebonai	Szaukota	Szaukotas
Poežeriai	Poežerys	Szidlava	Szidlavas
Polevenis	Palėvenis	Szileliai	Szilalė
Pompenis	Pompenai	Szilagaliai	Szilagalis
Povandeniai	Parandenis (yne)	Szimaicziai	Szimonys
Pukiai	Puokė	Sznuraicziai	Szniuraicziai
Paszalotai	Puszalat'	Szventėnai	Szvinczionys
		Szvieksznė	Szviekszna.
Radvyliškiai	Radvyliškis		
Ragaucziai	Raguvė	Tauragniai	Tauragnai
Retara	Rietavas	Taureliškiai	Aureliškiai
Rozalinas	Rozalin's	Tavinai	Taujėnai
Ruleikai	Ruleikiai	Titovenai	Titavėnai
Rubiszkaiai	Rubiszki	Tirkiliai	Tirkszliai
Rudaucziai	Rudatai (nū rudeli)	Tveriai	Tvėrai
Salakiai	Salakas [lontai		
Salantai	Salontai (upė: Sa-	Untiszkaiai	Uncziszke
Szatlikiai	Szateikiai	Uszva	Aszva
Saukas	Szaukas	Utai	Uta
Sen. ir Nj. Inpiltai	S. ir N. Ipiltės	Utenai	Utena
Simoniszkaiai	Simoniszkis	Užventai	Užventė (is)
Skaisgyriai	Skaisgyris		
Skaistagyriai	Skaistgyriai	Vadakliai	Vaduokliai
Skaudvilis	Skaudviliai	Vaineikiai	Vaineikis
Skirstimonis	Skirstnemunis	Varnėnai	Varnionė (ys)
Skliaustai	Skliauszcziai	Vatusziai	Vetusziai
Smalviai	Smalva	Vidukliai	Viduklis (ė)
Sriubiškiai	Sriubiczkai	Viekszniai	Vieksznė
Stalgiai	Stalgas	Vienžindžiai	Viadžindžė
Stegviliai	Stegvilai		
Stungė	Stungiai		

<i>Paraszyta:</i>	<i>Žmonės isztaria:</i>
Vieszvenys	Vieszvėnai
Vikancziai	Vikonys
Vilukaicziai	Vilunaičiai
Vižunai	Vižonos.
Žagynai	Žagynis
Žeimis	Žeimė [recziaus :
Žerėnai	Žarėnai [Žeimėlis
Židikai	Židykai
Žiobiszkis	Žabiszkiai
Žlinbiniai	Žlinbinai.

Galų gale priseina pasakyti, jog inž. Motiejauskis vertas pagyrimo ne už tai, ką padarė, tik už tai, ką norėjo padaryti. Pirmajam žemlapiui nepavykus, antrajam geriaus pavyks. Išsiuntinėjimas pacztą ir-gi nepadorus: gauni visą sulankstyta.

2. **Įtekmė Lietuviszkos raszybos.** Kas buvo paraszyta N 1 „T. S.“ apie užgynimą latviams spaudinti savo rasztus lotyniszkomis literomis, tą reikia suprasti, jog tik infantiečių tarmėje buvo visiszkai užginta; kursziečių-gi tarmėje spaudinti ne visai užginta: moksliszkosiosė ir po mokyklas vartojamosiosė randas straipsniai lotyniszkomis raidemis dėl suartinimo Kurszo latvių katalikų (apie 30,000) su Inflantu, arba Vidžemės latviais, kurie mažne visi (apie 300,000) yra katalikai. Infantiečiai savo maldakniges spaudina Prusuose, kaip ir mes. Ar buvo spaudintos kokios kitos knigos jų tarmėje, negirdėjome po užgynimo spaudos; bet pirm užgynimo keletą metų iszeidavo. „Inflantu ziemes Kalendiers“; buvo iszduotas „Pilns Elementiers“, „Reikinoszanas gromata“ ir „Katekizmus“, panaszus į musąjį „Tiesos žodžiai.“ Nuo 1897 m. p. Jonas Steinbergis jemė Rįgoje iszdavinėti lotyniszkomis raidemis kalendorių: „Katolu Májū Kalendars“ apie kurį anuomet minavojome. Isz pradžios jam ėjo sunkiai: viena, vyresnybė nelabai rodžiai daleidė, antra, Kurszo latviai, pripratę prie vokiszkų raidžių, ypacz senesniejie, lotyniszkos knigos nenorėjo

imti, infantiečiai-gi nesigviesze, kad ne pagal jų tarmės buvo raszytas, nes perskaityti, kaip reikiant, dar nemokėjo. Palengvo vienok tas kalendorius platinos ir szjmet jau net du iszėjo. Antrąjį, pramintą „**Daugavas Katolu Kalendars**“, iszleidė kunigas Trasunas; jis maž ne du syk storesnis už szjmetinį mūsų kalendorių. Raszyba pritaikyta prie lietuviszkos raszybos. Tokia pat raszyba pernai iszėjo „**S. Istorija Senojo Įstatymo**“; szjmet — „**Abecelė**“ ir rengiama „**Svy. Istorija Naujojo Įstatymo**“ ir „**Maldų kniga**“. Kun. Trasunas mislyja pagaliaus ir nedelinį laikrasztį infantiečiams parengti lietuviszkai lotyniszka raszyba. Teip tatai lietuviszkų kalbininkų laužymas galvos antspėjimo pritinkesnių rasztženklių isziszreiskimui lietuviszkai-latviszkų tarsnių neina ant vėjo. Kaipo tiesos sėklė, nepasiduoda nusmelkimui, auga ir keczias. Drąsiai galima pranaszauti jai dar platesnį užduotį: už 100 metų, o gal ir ankscziaus, ji taps visuotine raszyba visų lietuvių giminių: Augsztaiczių, Žemaiczių, Prusų ir Latvių, kaip Vidžemiszkių, teip ir Kurszinikų. Szitie paskutinieji tik isz reikalo vartoja vokiszkasias literas, bet rankos raszte — visuomet lotyniszkas (Veizėk kalbomokslį Allunano); bet kaip virsziaus minavojome, bando jie po biszkį ir knigose vartoti. Todėl-gi, garbingas mūsų sandarbinjkas, Adomas Jaksztas, skatina mus ir kitus laikraszczius raginti mūsų mokslinczius kalbinjkus prie nepagailėjimo triuso isztaisymui mūsų raszybos, kiek tik galima idealiszkesnės, prietinkėsnės. Kitos tautos, sako jis, pripratusios prie senų savo raszybų, nebegali jų numesti, nors ir pripažįsta jas esant netikusias; tuotarpu lietuviai tebėra „tabula rasa“: nėra spaudos, nėra nei raszybos; ir nebus nėjokio keblumo prasimanyti idealiszką ir ją ateisiancezion literaturoi įvesti.

3. **Ar jau turim „gerą“ raszyba?** Asz nėvienam isz dabartinių mūsų mokslinczių negaliu pripažinti pilnos tiesos kas link raszybos, nės kiekvienoj' raszybos sistemoj' randu silpnas puses, kurios vertėtu praszalinti. Abelną taisyklę geros raszybos galima sziaip aptarti: **kiekvienam balsui — ypatingas skirtas ženklas.** Tatai nėra gera raszyba, kur dviem skirtiem balsam iszreiksztai vartojama

viena žymelė, kaip tai buvo graikų abecėlėje, kur $\psi = ps$, $\xi = ks$, lot $x = ks$; arba atbulai, kur vienam balsui pažymėti vartojamu yra du ženklai, kaip va: graik. $ov = u$, lot. $ch = h = rus. = x$, lenk. $sz = š$, $cz = č$ ir t. t. Musų varpininkai, priimdami naująją raszybą, prisiartinio sziek tiek prie idealizškai geros raszybos; **gaila tik, kad savo reformoje nepaženge dar toliaus.** Nes apart iszmestų absurdizkų lenkizkų sz , cz , paliko lietuviszkoje abecėlėje kitus dvilypius ženklus vienam skirtam balsui iszreikshti. Teip raszo $ie = \text{̣}$. Raszyba netikusi, nes lietuviszkoje abecėlėje ir **i**, ir **e**, turi savo aptarimą ir isz jų sugretinimo joku budu negal iszeiti balsas, kurį rusai pažymi per savo ̣ . Numanė tai gerai kun. Jaunius, kurs vietoj' **ie** raszė **i**; numanė tai gerai kun. Baranauskas, kurs nuo vokieczyų buvo priėmęs ženklą **ë**. Todėl man matos, kad užlaikymas lenkizsko **ie**, musų abecėlėje yra neracijonalizskas. Jei kam nepatinka Jauniaus **i**, nei B-skio **ë**, tai galima pramanyti kitą koki patogesnį ženklą, po: **é**, arba **ē**. Tuodu ženklui skirsys nuo **ie** tik tuomi, jog pirmame **i** yra pastatytas ant **e**, o antrame — paguldytas. Toliaus varpininkai raszo **dž**, tarsit balsas butu dvilypis = **d + ž**; tuotarpu teip nėra; kas kita: **d + ž**, o kas kitą: **dž**. Teip, lenk. **drzą = d + žą**; bet žodyje **jeżdżą** tartas **dżą** skamba suvis kitaip. Matome, jog isz **d + ž** nepasidaro lietuviszkas balsas **dž**. Jis yra suvis skirtas balsas — todėl ir reiktu iszreikshti ypatingu ženklui, kaip tai daro angliečiai, kurie **dž** iszreiszkia per **j**. Tokį ženklą įvedė Dr. Bassanaviczė, raszydamas vietoj' **dž**, **ḍ** (t. y. **d** su uodegele). Toki raszyba yra dar tuomi gera, jog didei palengvina skaitymą lietuviszkų rasztų žemaicziams, kurie **dž** netaria. Todėl pagal mano numanymo reiktu raszyti vietoj' **žodžio** — **žoḍio**, ir t. t.

Kun. Jaunius, užlaikęs savo raszyboje ženklą **dž**, pagal analogiją buvo įvedęs teipogi **tš** vietoj, **cz** arba **č**. Nes, jeigu raszome **žodis**, **žoḍžio**, tai nuoseklumas reikalauja, idant raszytumem̄ ir **jautis** — **jauṭšio** ir t. t. Bet daug geriaus raszo Dras Bass., vieną ženklą tevartodamas dėl **č = tš**, tai yra **̣** (t su uodegele). Tas raszymo budas ir-gi žemaicziams butu kur kas aiskesnis, negu **č**: mes

raszytumem **jautis** — **jaučio**, o žemaicziai galėtu ant tos uodegėlės nežiurėti ir isztarti suviszškai **jautis, jaučio**.

Pagaliaus **-i-** žymelę suminksztinimo reiktu atskirti nuo **i** balsė. Tai galima padaryti, priimant Juszkeviczės $i = \text{ь}$ (**i** be taszko).

Kas link dvibalsių — tai czia ir-gi reiktu nusikratyti nuo vokiszkos teorijos Szleikerių ir Kurszaiczlių, kurie, prisiveizėję savo vokiszškai kalbai, apdovanojo mus ciela kruva dvibalsių: **ai, ei, oi, ui, iai, ioi, iui** ... Tuotarpu kaip man matos, tik dvi tėra lietuviszki gryni dvibalsi: **au** ir **uo**; visose-gi kitose kur girdisi **i**, tasai **i** visai ne balsė **i**, bet siaudė **j**, teip pat, kaip siaudės **k, l, m, n, r**, su balsėmis **a, e, i, o, u** padaro ypatingus diftongus, atsiži-rianczios ypatingą sandrovą, ko kitose kalbose nerandame. Todėl man matos kur kas pritinkiausias butu raszyti: **ejnu,ėjau, vajkaj** ir t. t., negu: **einu,ėjau, vaikai** ir t. t.

Suligsziol, taisydami lietuviszką raszybę, mes nuolat skoliname nuo svetimtauczių tai tas, tai kitas žymeles. Priimem nuo lenkų **cz, sz, dž, l**, paskui puolom prie czekų ir pasisavinom nuo jų **č, š**; vokiecziai įbruko mums savo dvibalses **ai, ei, oi, ui**. Dabar atėjo laikas kritiszškai perveizėti, katros žymelės mums tinka, katros ne; o jeigu jokios su tinka, tai metas mums bent truputį pagalvoti ir savotiszkas prasimanyti.

Atsižiurint į tuos principus, sztai kokia tur but grynai lietuviszka abecėlė:

a, ia, a, ia, b, c, d, d̄ (= dž) e, é, ē (= ie, ė, i), e, g, h, h̄ (=ch) i, i, y, j, k, l, m, n, o, io, p, p̄ (=f), r, s, š, t, t̄ (=cz), u, u, uu, uu, v, ž, z.

Dvibalsės: **au, iau, uo, uo**. Dėl atskirimo sankrovos tvirtapradės nuo tvirtagalės diftonguose dėti ant trumpumo žymelę **˘**; pv. **ąszti, ąrti, kálti** sankrova tvirtagalė; bet tie patys žodžiai: **auszti, arti, kalti** — be žymelės turės sankrovą tvirtapradę, nes balsė **a** bus juosę netrumpa, tik vidutinė. Toks raszymo budas, man matos, bus patogesnis, negu senoviszkas: **ąszti aűszti, arti, ąrti, kálti kálti** ... nes dėti žymelę **˘** ant ilgosios literos **l**, kuri diftonguose gana dažnai atsitinka, nepatogu ir neparanku.

Savo abecėlėn įvedžiau tik kelias naujas žymeles: $h = ch$, $\check{p} = f$, $\check{d} = dž$, $\check{t} = cz = \check{c}$, $\acute{e} = ie$, $\acute{t} = b$. Tą paskutiniąją pritinkiaus butu pastaczius szalią draugbalsių, pv. b , $b' = b'$; bet teip apseinant, turėtumem draugbalses padalyti į kietas ir suminksztėjusias, per tai dvigubai beveik padaugintumem skaitlių žymelių abecėlėje. Todėl asz bevėlyju prisilaikyti senos teorijos — draugbalses visas (iszėmus j) laikau už kietas, o balses dalinu į kietas: $a, \check{a}, o, u, \check{u}$; į minksztas: $e, \acute{e}, \bar{e}, \acute{e}, i, \check{i}, y$ ir į suminksztėjusias: $ia, i\check{a}, io, iu, i\check{u}$. Prisilaikant to padalinimo, galima paduoti abelną taisyklę: draugbalses prieš kietas balses ir dvibalses iszsitaria kietai; prieš minksztas ir suminksztėjusias — minksztai. Tiesa, ta suminksztinimo žymelė, statoma szalią balsės, padaro žymeles dvilypias: $ia, io, iu \dots$ moksliszkaus butu vietoje: $ia, io, iu \dots$ padėjus vienstypias žymeles: $\acute{a}, \acute{o}, \acute{u}$, tai yra, vietoje: $lovio, rugių, viesznia, paraszius: lov\acute{o}, rug\acute{u}, veszn\acute{a}$, bet kadangi lietuviai didei pripratę prie suminksztėjusių dvilypių balsių, tatai geriaus bus jas palikus.

P. Kriaucziunas savo „abedinėje rašyboje“ pataria iszmesti isz lietuviszkos abecėlės literą **c**, kurios vietoje pataria raszyti **ts**. Bet man matos visai neteisingai. Kas kita **c**, o suvis kas kita **ts**; palygink rusiszkus žodžius: **molitsia** ir **lica**. Todėl, kaip negalima vietoj \check{t} arba \acute{e} raszyti **tš**, teip-pat prieszingas mokslo principams yra vartojimas **ts** vietoje **c**, negut terp **t** ir **s** praleista butu balsė, kv. **pats = pat's**, arba žodžiuosę sukrautiniuosę: atsiremti.

Negaliu teipo-gi sutikti su kun. Jaunium ir Vysk. Baranausku, kurie nekuriuosę žodžiuosę liepia raszyti: $\acute{e} = i$, kituose-gi: **ie**. Pagal mano numanymo, butu tai bereikalingas apsunkinimas mūsų raszybos ir įvedimas tokio-pat keblumo, kokį tur rusai su savo **e** ir **ѣ**.

Kas link klausymo, kaip raszyti: **butu, butų** ar **butum**, man matos reiktu laikyties formos **butu**, nes tų nosinių galunėsę linksnių ir teip jau per daug.

Asz raszau apė dėlto, kad niekur negirdėjau isztariant grynai — apie; pamėgink tik Tamista isztarti **apie**, o **pats**

persiliudysi, kad čia greičiausiai yra *ė*, negu *ie*. O nors žemaiciai isztaria *apei*, bet niekur negirdėjau, kad isztartu *apij*, nors kituose žodžiuose, kv. *dijna*, *pijnas—ij* aiszkiai girdžiasi. Teip-pat pamėgink Tamsta isztarti: **Vokietys**, o pamatysi, kad čia ir-gi greičiausiai *ė*, negu *ie* turi buti. Gal asz klystu, bet mano ausis tuose žodžiuose balso *ie* visai negirdžia

Pagal mano numanimą **butinai reiktu visiems sutikti** ant vienos raszybos pirm, negu apturėsime spauda. Bet kokia turi buti raszyba? Ant to klausimo, man matos, vienas tegal but atsakymas: mūsų busianti raszyba turi but apkuopta nuo senovės niekam nereikalingų lenkisz-kumų; ateitės raszyba turi but grynai lotyniszka-lietuviszka raszyba. Nežinau, kaip kiti; bet kas link manęs, asz, nėraž neveidmainiuodamas sakau ir sakysiu acziu rusų valdžiai už tai, kad ji, uždraudus spauda, sulaikė platinimos netikusios senos mūsų lenkiszka-lietuviszkos raszybos. Tie isz lietuvių, kurie nenor pamesti raszybos „Senų Aukso Altorių“ ir kurie, biskį pataisę, nori ją įsiulyti naujajai lietuviszka raszliavai, nežino, regimai, jog ne tik mes, lietuviai, bet ir patis szios gadynės lenkų filioliogai pripažįsta lenkiszka raszybą, kaipo visai niekam vertą. Sztai ką raszo apie tai vienas isz mokytų lenkų, Edvardas Boguslavskis, savo knigoje: „Historyja Słówan“. Tom I, str. IV (Kraków. 1888).

„Jest wistoće rečą niepojętą, jak się to stało, że u nas do dna dźisiejszego posługują się piśący tak niedzną grafiką . . . (neturėdami ženklelio *r* su stogeliu iszreiszkimui *rz*, kaip yra *ė* iszreiszkimui *cz*, daugiau lenkiszka tekstą iszvertę paduodame. Red.); tuom labjaus, jog jau daugiau ne tris szimtai metų atgal Stanislovas Zaborowskis padavė puikų savo pamatę projektą lenkiszkos raszybos. Tiktai galinis mūsų konservatizmas, bijojimas kiekvienos naujinos, nors butinai reikalingos, gali mums iszaiszkinti, dėlko lig sziol neturime racijonaliszkosnės raszybos. Bet tegu sau, jog sykį įvykusią, nors kvailą raszybą negalėjo pataisyti. Svarbesnis ir prastesnis dalykas, kad pas mus vieszpatauja persiliudijimas, jog ant reformos projekto reikia tik su ranką moti ir jos nebandyti, nės darbas neapsimokės,

reformos niekas nepriims, duotu pavyzdžiu neseks, pagaliaus knigos su naują raszybą nieks į rankas neims, arba tik žvilgterėjęs į aną, mes į kertę. Mislyja, jog mūsų prigudimas tuosę dalykuosę yra teip stipras, kad nieks jo nepergalės, nieks neperkeis patikimo barbariszkos raszybos, jog, vienu žodžiu, neverta bandyti dalyko geresnio ir iszmintingesnio. Teip galvoja daugumas; vienok, teip galvodami, užgauna mūsų bendriją. Ar-gi mes, priimdami geresnę raszybą, pažeistumem kokiamę nors dalykę mūsų praeitę, mūsų tradicijas? Kiekvienas pripažins, jog teip nebutu, jog prieszingai atmetimas kvailos raszybos nupelnytu mums nemažą szlovę, butu darodymu dvasiszkos energijos bendrijoje, gabumo ir noro tolyn žengti. Nauja raszyba palengvins mūsų vaikams skaitymo mokslą ir raszymo, padarys tą mokslą jiems nevodingu ir lavinancziu“.

Jeigu jau teip patis lenkai pradeda spręsti apie savo raszybą, tai mes butumem kvailiais per visą pilvą, jeigu nenorėtumem mesti lauk tokias lenkiszko liekanas, kaip: *sz, cz, w, ie, l . . .* Kam mums imti nuo lenkų netikusią, kad mes galim patis pasigaminti sau tokią raszybą, kuri nėra nepriesztaraus mokslo principams.

Adomas Jaksztas.

I Jaunumene.

O d a.

Be drasos, be uolumo, be duszios tai kunai! . . .
 Tai pridurk-gi sparnus man, jaunyste!
 Teužkrysiu asz ant pusiau mirusio svieto
 Ir, užgavęs szirdies dabar tylinczią striuną,
 Tetirpdysiu krutinių žmonių ledą kietą;
 Ikvėpimo teleisiu gaivinanti garą,
 Kurs stebuklus ant žemės padaro,
 Kurs pavasario žiedus pasėja,
 Nuramina tamsaus abejojimo vėją, —
 Kurs tautų atgimimą iszvystė!

*

*

*

Bailios ir prisimerkusios akys senųjų
 Nebetoi jau mato, atszalo jų kraujas.
 Tegu tat užliepsnoja krutinė jaunųjų!
 Tegu joje gyvatas įsikuria naujas!

* * *

Tu, jaunamene, tu iszkilk lig debesų
 Ir, kaip saulė, tėvynei spindėk!
 Skrysk, kol laikas augsztai, pasigirk isz darbų!
 Skrysk! Priesz kliutis bailiai nedrebėk!

* * *

O, jaunyste! Vainiką tau prakaitas pina,
 Ilga ateiga garbę nemarszczią ketina . . .
 Be ugnies pergalėsime tamsą, be plieno,
 Jei į darbą teip didį sustosim isz vieno.

* * *

Pasiduokim rankas tad, kareiviai jauni!
 Jei szirdis mūsų risz siulas meilės auksinis,
 Tai, karsztyje protingi, vienybę tvirti,
 Nebijosim priesz peilį statyti krutinės:
 Jug laimingas, kursai negailėsys savęs,
 Kurs po kojų draugų vienatikslių pakrys
 Ir bus laipsniu kitiems prie vainiko garbės.
 Tad, draugužiai, sujungkim szirdis!

* * *

Petį rimkim į petį, rankas sunarinkim,
 Apie žemę lenciugą gelžinį užtraukkim,
 I ugniakurą vieną mislis savo szaukkim
 Į žydinį vieną jausmus savo rinkkim, —
 Atsibuski, žmonija, isz miego žiemos,
 Kelių amžių pelėsius nubraukk nuo kaktos —
 Mes naujais tavę stumti pradėsime takais . . .
 Apsidengs juoda žemė gegužės žiedais!

* * *

Ant tavęs vieszpatavo ligszioliai naktis.
 Gyviai geismų szventų-karės angsztėje dar.

Bet sztai meilės ugnis juos tuojaus iszgvaldys,
 Ir užgims svietas naujas dabar!
 Ji szirdyje gimdys garsi darbu jaunystė,
 O sujungs amžinai tvirtu rysziu draugystė.

* * *

Sztai jau skyla be jausmo ledai.
 Pasirodo kibirkstė szviesybės.
 Jauni sveikina auszra liuosybės —
 Saulės užtekant laukia tiktai . . .

Margalis.

Margumynai.

Paraszė Vyskupas Motiejus Valanczius.

1. Žinia apie giminę.

1. A. a. **Mikolas** Valancziauskis Martyno ir Joanos sunus, Medsėdžiuosė Salantų parakvijos, mirė 1828 m. gruodžio 13 d. Isz kepenų ligos nudžiuvo jam deszinoji koja. Palaidotas Garždeliuosė. Gyveno 76 metus.

2. **Ona** Stankeviczalė gimė 1770 metuosė vasario mėnesio 21 d. Kulupėnuosė Kartenos parakvijos. Laikė užgrobimo Lenkų kraszto isztekėjo už Mikolo Valancziausio. Mirė Varniuosė Vyskupo namuosė 1859 m. gruodžio 24 d. Palaidota Varniuosė. Gyveno 89 metus ir 10 mėnesių.

3. **Marcijona**, Mikolo ir Onos Valancziauskių duktė, gimė 1796 m. sausio 6 d. Isztekėjo visupirmu už Viskonto; tam mirus — už Jono Rudaviczės. Mirė Klaisziuosė 27 d. gruodžio 1865 m. ir palaidota ant Žarėnų kapų.

4. **Mikolas** — svietė, zokanė — **Julijonas**, Mikolo ir Onos Valancziauskių sunus, gimė Medsėdžiuosė 1797 m. gruodžio 29 d. Bernardinu paliko 1820 m. Mirė kepenų ligą, arba tikriaus isz perdidelės procės bažnyczoje, 1859 m. kovo 30 d. Kretingos kliosztoriuje. Palaidotas ant vietinių parakvijos kapų.

5. Dvieju vardų **Motiejus** — **Kazimieras**, Mikolo ir Onos Valancziauskių sunus, gimė Medsėdžiuosė Salantų

parakvijoje 1801 m. vasario 17 d. Mokės Kalvarijos mokykloje, kunigų Daminikonų užlaikomoje. Pabaigė mokslų kursą, nes išėjo szeszes klasas. Įstojo į dvasiszka luomą Varnių Seminarijoje 1822 m. rugsėjo 1 d. Išsiustas į Didžiąją Vilniaus Seminariją 1824 m. rugsėjo 1 d. Išėjo kursą ketverių metų mokslo. Įszventė jį į kunigus Vilniaus katedroje 1828 m. gegužės 19 d. Vyskupas Sufraganas Tadeuszas Kundziczė. Tais pacziais metais rugsėjo 1 d. priėmė kapeliono priderystės prie pavietinės Mozyriaus mokyklos. 1834 m. perkėlė jį kunigaikstis Symanas Giedraitis, valdantis Žemaiczijų Vyskupiją, į Kražių gimnaziją ant kapeliono. 1840 m. paszauktas į mokytojus Dvasiszkos Vilniaus Akademijos; tas priderystes apjėmė rugsėjo 1 d. Išz priezasties kepenų ligos 1845 m. sugrižo į Žemaiczius. Nuo 1 d. rugsėjo m. apjėmė priderystes Rektoriaus Varnių Seminarijos. 1850 m. vasario 25 d. Petropylėje Arcivyskupas Dmochowskis įszventė į Vyskopus.

6. **Petronelia**, Mikolo ir Onos Valanciauskių duktė gimė Medsėdžiuosė 1805 m. gruodžio 18 d. Isztekėjo už Kazimiero Bagdanaviczės, bet vaikų neturėjo. Tam mirus, isztekėjo už Symano Beresneviczės ir susilaukė penketo vaikų. Mirė, trejus metus prasirgus džiova, ties Varniais Paluksztyje 3 d. sausio 1867 m. ir palaidota ant Varnių parapijos kapų.

7. **Peliksas - Justinas**, tų paczių sunus, gimė Medsėdžiuosė 1808 m. gegužės 30 d. Mokės Kalvarijoje, paskui Mozyriuje ir Sluckę. Baigęs gimnaziją nuvyko į Dorpatą medicinos mokytus; pabaigęs mirė isz kepenų ligos 1840 m. vasario 23 d. Palaidotas Dorpatę ant liuterų kapų.

2. Paminavojimas apie kunigą Mikalojų Lenczickį.

Vienas isz kunigaikszczijų Radvilų, įkurdamas Neszviežiuje spaustuvę, atsikvietė meistrą Daniulį isz Lenczicos miestelio, liuterų tikėjimo. Tasai meistras vedė ir pagimdė sunų, kuriam kliuvo Mikalojaus vardas, miestelio-gi vardas liko jam už pravardę; todėl vadinos Mikalojus isz Lenczicos, arba Lenczickis. Tasai priėmė katalikų tikėjimą

ir įstojo Vilniuje į Jezavitų zokaną. Savo dievobaimingumu ir pamokslais tapo garsus visoje Lietuvoje ir gerbiamas ne tik tai žmonių, bet ir ponų.

Kunigas Mikalojus teip negebėjo įtikti savo kunui, jog nekuomet nenorėjo eiti pro maloniai žydžiančias rožes, nei pirkti kvėpiančių žolių; antraip, mėgo vaikszioti aplink dvokiančias vietas.

Mirė Kaunę klostoriuje savo susirinkimo. Radvila, Vilniaus vaivada, norėjo turėti jo kuną, Vilniuje palaidotą, Trakiszkis-gi — Trakuosę. Gincos pasibaigė tuom, jog kunas a. a. Mikalojaus tapo palaidotas Kaunę sklepe Jezavitų bažnyčios.

Vieszpataujant carui Aleksiiui Mikolaicziui, į Kauną įpuolė kazokai. Rusko tikėjimo žmonės tuojaus pasakė jiems, jog sklepe Jezavitų bažnyčios guli kunas neprieteliaus pravoslavijos, kunigo Lenczickio; todėl įėjo į sklepa, kuną išszneszė, ant plečiaus ties rotužę sudegino, o pelenus įmetė į Nemuną. Iš to matos, kaip Lenkija silpna buvo jau tuosė laikuosė!

Vilniuje Universiteto klostoriuje ant durų celios, kur kitados Lenczickis gyveno, Jezavitai buvo įmuryję marmurinę lentą su antraszu ant paminklo. 1858 m. tą kvaterą vyriausybė atdavė literatui Kirkorui, kur išzlupo tą lentą ir su savimi pasijėmė. Kur dingo? Nebežinau.

3. Atsitikimas laikę Lenkmečio 1831 m.

Prasidėjus 1830 m. maisztams, žmonės nenoromis ėjo į kariumenę, ką regėdami obivateliai prikaltbėjo Vyskupą Kunigaikszti Juozapą Giedraitį, kad įsakytu dvasiszkesiams skelbti maisztą išz ambonų. Vyskupo sekretoriai sutiko, pakiszo vyskupui rasztus ir išszintinėjo į vyskupiją. (Tą įsakymą pats skaicziau in libro processuum Ecclesiae Vornensis).

Dvasiszkija jemė skelbti išz ambonų maisztus, kurie teip išzaugo, jog skaitė į 200 000 sukilusių. Maskolių kareiviams pradėjus imti virszų, cieszorius Mikalojus I, geisdamas nuraminti krasztą, per savo manifestą užsakė,

kas apsiskelbs ruskių vyresnybei ir padės ginklus, tam bus dovanota.

1831 m. rugpjucio 4 d. Rigos gubernatorius Jenerolas grasas Pallen's važiavo su savo vaisku isz Telszių į Plungę. Vyskupo dvariszkliai ir sekretoriai prikalbėjo vyskupą Juozapą iszvažiuoti sutiktų ir apsiskelbtų. Ir tikrai, vyskupas su savo lydėtojais iszvažiavo ant Lieplaukės. Pasirodžiusi pirmoji sargyba klausė, kas važiuoja? Kad atsakė, „važiuoja Kunigaikštis Vyskupas“, tuojaus nuvedė prie Palen'o. Susitiko bjaurioje karczemoje netoli Lieplaukės. Vyskupo draugijoje buvo: kun. Juozapas Krzyżanauskis, Pralotas Žemaičių Katedros, Vyskupo Sekretorius; Leonas Juszeviczė, kapelionas, Krakių klebonas; nuosavis gydytojas Janoveckis ir Jonas Uszakauskis, svietiszklasis sekretorius.

Pasisveikinus, Vyskupas tarė prancuziszkliai: „Tatai turiu už szlovę apsireikszti Jenerolui; bet, mano Jenerole, sergu ir grįžtu į Alsėdžius“. Palenas labai mandagiai priėmė vyskupą; sakė, jaunas budamas, oficierium, buvo Alsėdžiuosė, datyręs svetymylystės ir rodžiai padarysiąs visa, ką tiktai gal. Vyskupas, nieko daugiau nebsakydamas, sėdo į karečą ir pavažiavo. Jenerolas tarė Krzyżanauskiui su Uszakauskiu: kas-gi bus? vyskupas pavažiavo, o iszpultu, kad paduotumete paaiszkinimą, kodėl vyskupas iszdavė proklamaciją (atsiszaukimą).

Pasiskyrė: Palenas nuvažiavo ant nakvynės į Plungę. Ant rytojaus dvariszkliai vėl prilenkė Vyskupą, kad vėl važiuotu prie Jenerolo.

Apsistoję vyskupas Plungėje pas kleboną Jurgi Kiervelį. Paraszyta prisipažinimą, kur Vyskupas pasakė, jog neatmena, ar pasiraszė po neatitinkancziu paliepinimu, ar ne. Palenas, priėmęs tokį prisipažinimą su Vyskupo paraszu, perstatė Monarchai su iszpėjimais: jog vyskupas, turėdamas 77 metus amžiaus, isztikro, nežino, po ko pasiraszo ir jog, kaipo neiszpasakytai žmonių mylimą, reiktu palikti ant vietos ir neerzinti žmonių.

Vyskupas, tą padaręs, pargrižo į Alsėdžius. Pasekmės. Kaip tiktai vyskupas prisipažino prie negalės, visa kaltybė krito ant sekretorių. Todėl, szlovės sovietnikas

Jonas Uzakauskis rundui liepiant, tuojaus tapo paszalintas; pralotas Krzyżanauskis isztremtas į Magyliavą; apie vyskupą-gi Monarchos Paliepimas įsako, idant nėkoks Vyskupo rasztas neturėtu pasekmių, kol nebus paraszo Sufragano Symano kunigaikszczio Giedraiczio.

Teip žymiai pažemintas Vyskupas isztvėrė lig pat smerczio, įvykusio 1838 m. Pralotui Krzyżanauskiui per rupesnij Giedraiczijų veikiai dovanojo ir iszsiuntė į kolegium.

4. Maisztas Telszių pavietę 1863 m.

Sako, Napoleonas III, szindydamas lenkus prie maiszto, pasakęs, „kamę bus žmonių krutėjimas, ten bus Lenkija“. Maiszto vyriausieji sziuos žodžius paskaitė už szventus ir rupinos visoję dalyse senosios Lenkijos padaryti nepakajų. Todėl visuosę pavietuosę Kauno gubernijos judėjo; susirinko burelius ir pripildė miszkus. Telszių pavietę ilgai niekas nejudėjo. Tiesa, ateidavo isz Raseinių pavieto, bet tas dar negalėjo parodyti, jog ir Telszių p. geidžia atmainų. Ką regėdami maiszto vyriausieji prikalbėjo poną Grossą, idant surinktu žmones ir parodytu, jog ir Telszių pavietas teip-pat mislyja, kaip ir kiti.

Teip tatai, szis gegužėje 1863 m. surinko į 30 bernų, kaip galėjo, apginklojo ir nuėjo į Sedos miestelį, kur nebuvo nei vieno rusko kareivio. Sedoje, kiek galėjo, surinko žydų ir žmonių, skelbė ant turgavietės Lenkiszką Manifestą, liepė gyventojams laikyti savę už lenkus, ant žydų kromų įbedė kažkokią veliavą ir iszėjo į Platelius.

Maisztininkai paprastai eidavo isz pradžios prie kunigų, į bažnycias, o tai dėl to, kad maskoliszkam rundui pradėjus juos žudyti, įpykins tokiu budu žmones ir palinks prie dalyvumo maisztę. Teip padarė ir Grossas: užpuolė kleboną, Stanislovą Gruzdį, varė surinkti žmones, įlipti į amboną ir perskaityti Lenkų Manifestą. Bet klebonas ant to nesutiko; todėl patis maisztininkai skambino, rinko žmones, skaitė Manifestą ir jaukė jaunumene į maisztą. Ant galo, užkando pas kleboną ir nuėjo į Plunge. Czia atrado kleboną, Raimundą Golminą,

ant lovos sergantį, kamendorius pasislėpė, su senais altarystais negalėjo susirokuoti: visi atsakinėjo, jog budami gilioje senatvėje nori ramiai numirti. Todėl maisztininkai nuėjo į dvarą, vildamies gausią ką užkasti ir piningų ant kelio. Užkando, tai tiesa; bet ar gavo piningų, to nežinau.

Isz eilės norėjo eiti ant Rietavo, bet atsižinojo, jog kunigaikščiai Oginskiai užturėjo keletą ruskų kareivių dėl asabiszko apsigynimo. Nenorėdami su jais grumties, miszkais nusidavė ant Tverų.

Apistoję netoli miestelio, pasiuntė savoju, idant priverstu vietinę dvasiszkią iszeiti sutiktų kariumenes su varpais. Tie nuėjo ir su bizunu iszpildė paliepimą. Kun. Juozapas Sonuleviczė, Džiakonas ir vietinis klebonas, kun. Juozapas Beržonskis, altarista, apsirėdę su bažnytiniais rubais iszėjo lig szventoriaus vartelių su kryžiumi priimtų kareivių; antras senas altarysta, Birontas, atėjo tik į zakristiją. Žmonių nebuvo, todėl ir manifesto neskaite. Paskui suvalgė pietus pas Džiakoną ir miszkais nuėjo ant Kvedainių.

Už to miestelio buvo ponas Jablonowskis maiszto virszininkas: Grossas nukako pas aną perdavė jam savo draugus, o pats iszbėgo už rubežiaus.

Pasekmės,

Paleistas isz ruskos kariumenės Rotmistras, kavalierius ordero S. Stanislovo 3 kliasos, apart to tamę laikę dar Tarpininkas, vedęs, turįs penketą vaikų, Severinas Grossas po garsiai savo karžygystei nuklydo į Franciją; kaipo žinovas Zoologijos, įėjo į draugiją zoologų; su moksliszku tikslu plaukė ant pussalio geros vilties, bet laivui susikulus prie Afrikos krantų, paskendo. Dvaro Žemelėje rundas neatėmė, nes tas prie paczios prigulėjo.

Sedos klebonas Laurynas Barkauskis, kaip tiktai iszgirdo miestelyje liarmą, tuojaus iszvažiavo į parakviją ir sugrižo tik maisztininkams iszėjus. Vienok per pranešimą Telszių sprauainko Križyckio nustojo klebonijos. Daviau jam altariją Palangoje. Isz Telszių atejo ruskiai, pajamė maisztininkų veliavą ir sugražino pirmykszczią ramybę.

Platelių klebonas, Stanislovas Gruzdis išz priežasties atsilankymo maisztininkų sėdėjo kalinyje Telsziuose arti metų, buvo sudytas, užmokėjo paciam kareiviszkam gubernatoriui Muravjevui 300 rublių ir sugrižo į Platelių ant pirmosios vietos. Storojimos teipo-gi nemaž kasztavojo.

Plungės kleboną Golminą norėjo praszalinti, bet tas suskubo numirti.

Tverų klebonas Sonuleviczė sėdėjo Kauno kalinyje dviejus metus; apart kitų kasztų Muravjevui užmokėjo 400 rublių, sugrižo į Tverus, bet išz priežasties nelaisvės numirė 1866 m. gegužės 10 d.

Kun. Beržonskis sėdėjo Kauno kalinyje dviejus metus, buvo sudytas, užmokėjo 200 rublių ir sugrižo namo.

Kun. Birontas išz priežasties senatvės nebuvo aresztavotas, užmokėjo 100 rublių ir veikiai pasimirė.

Koks buvo likimas Grosso draugininkų, nežinau; kiekvienas vienok buvo nubaustas.

5. Skuodo miestelis.

Telszių paviatę ant paties Kurszo rubežiaus yra miestelis Skuodu pramintas. Dalyjas į krikszczioniszkaį ir žydiszkaį. Krikszczionių katalikų užjįimanczių ukę, yra 40. Žydų be skaitliaus. Ta tauta, kaip paprastai užsijema perkmainiavimu ir užlaikymu karcziamų. Katalikai cze turi muro bažnycziaį ir tris kunigus. Klebonas seniaus turėjo Infulato titulą, bet išznykus infulatiszkaį turtui, nustojo tos szlovės. Skuodo klebonui prigulėjo Ilakių filija; filijalista kasmet mokėjo Skuodo prabaszcziui duoklę. Vyskupas Juozapas Kunigaiksztis Giedraitis Ilakių bažnycziaį iszkėlė sulig parapijinėmis klebonas todėl nebeprigulėjo nuo Skuodiszchio ir nieko jam nebemokėjo. Skuodo parapijoje dabar (1873 m.) yra 4740 katalikų.

Išz priežasties artymystės Skuodo su Kurliandija, miestelyje ir parapijoje yra gana liuterieczių, kurie Skuodę turi maldų namą ir pastorą.

Žydai turi dvi szkalas: vieną krikszczioniszkoje dalyje, antrą — žydiszkoje.

Skuodas su ertu valsečiumi, turincziu 1,200 ukiszkų butų, seniaus prigulėjo prie Lietuvos Etmono Vilniaus vaivados Jono Karoliaus Chodkeviczės, kurs bene 1608 m. isztatė cze pirmą medinę katalikų bažnyčią ir paskyrė ant užlaikymo dvasiszkijos anuotą isz valsečiaus. Miestelį apdovanojo Magdeburgiszkomis tiesomis.

Magistratas turėjo tiesą netiktai sudyti nusidėjusius, bet ir ant smercio nusudyti. Kartuvės viorstą už miestelio stovėjo dar ir tada, kad krasztą Rosija užgrobė.

1781 m. netol nuo Linkimų Strauptų sodoje gyveno bajorelis Putramentas, kurs turėjo sunų, vardu Juozapą. Vaikis, nėkokioje mokykloje nebuves, suaugęs į jaunikaitį pradėjo gerti ir neiszpasakytai pasileido. Tėvui pradėjus jį bausti, apleido tėvo namus, prisitraukė už draugą dar vieną vaikį prastos kilmės ir žydą isz Skuodo Visi tris nusipirko ginklus ir užsijėmė plėszimu. Iszsitepę suodžiomis užpuldinėjo turtingesnius valsečiaus ukininkus, jėmė, kas jiems patiko ir reikalavo paprastai pinigų. Nenorintiems atiduoti degino rankas; kartais papjaudavo vaikus akyvaizdoje motynų, kartais motriszkosioms nukirsdavo krutines ir teip perjėmė baimę visa apylinę.

Vieną kartą szitie plėszikai eidami naktį Briedžio Lauku ties Užlobių sodą sutiko žydą, neszantį ant nugaros kromelį. Pagavo jį, kromelį atėmė ir patį surieszo. Kad pradėjo szaukti iszkapojo dviszaką medį, pavertė, antdėjo žydui ant sprando ir giliai įbedė į žemę. Žydėlis spardės-spardės, iszspardė kojomis duobę ir numirė. Po tai nuodėmėi Putramentas užėjo pas savo tėvą ir dovanojo žydo kromą seserims. Tos pradėjo dalyti kitoms, pasergėjo žydai ir atspėjo piktadėjus. Žmonės, vyriausybės suvaryti, pagavo visus tris. Skuodo-gi Magistratas liepė pakarti. Iszpildžius nusprendimo, neleidė kunų nuimti nuo kartuvių. Kybojo, kol supuvo. Pagaliaus ir paskui Putramento galvą, vynimis prie kartuvių prikaltą ilgai laikė ant baimės gyviesiams. —

Kadą pirmoji maža Chodkeviczės pastatyta Skuodo bažnyčia ketino pavirsti, parakvijonis su klebonu pastatė antrą, tol didesnę teipogi medinę. Bet szioji visai neilgai testovėjo ant žemės pavirszio, nes artie gyvenantis žydas,

kepdamas duoną su baronkomis, uždegė savo namą. Vėjas putė ant bažnyčios, Dievo namai užsidegė ir supleszkėjo.

Skuodo klebonu buvo tadą praszmatnus kun. Tamoszius Sudimtas, kurs turėdamas kiszenėje vos 18 rublių, 1847 m. suszaukė murninkus ir padarė su jais kontraktą, pagal kurį tie apsiėmė iszmuryti su pagalba parakvijonų už 1910 rub.; medžiaga-gi pristatyti klebonas prižadėjo. Atencziją nedėlią ilipė į amboną ir apsakė parakvijonims, ką mislyja daryti. Parakvijonis noromis sutiko ant visoko; tuojaus ėmė degti plytas; vapną nupirkę Kurszę, ir per dviejus metus iszmuryjo puikius Dievo namus. —

1850 m. liepos 15 d. asz nuvažiavau į Skuodą. Žmonės priėmė manę neapsakomai džiaugsmingai, nes sulig tol Vyskupo nebuvo regėję. Padirmavojau 3544 ypatas; 16 d. pakonsekravojau bažnyčią. Didžiamiamę altoriuje patalpinau relikvijas szventųjų muczelninkų Probo, Bonifaco, Faustos ir Vincentos.

Kad pabaigęs apeigas dėkavojau klebonui už iszmurijimą bažnyčios, tas atsakė: „Ganytojai! Du didžiu daiktu padariau savo amžiuje: iszmurijau bažnyčią ir perleidžiau Vyskupo lankymą. Dabar drąsiai sakau, jog kiekvienas klebonas yra dauggalis, nes turėdamas kiszenėje vos 18 rub., pradėjau fabriką ir pabaigiau!“

Ant nelaimės, kun. Sudimtas neilgai tesidžiaugė savó proce, nes 1851 m. lapkriczio 25 dieną stabu isztiktas baigė gyvenimą. Buvo tai vyraš rimtas, vidutinio ugio, žilsvų plaukų, juodbruvis. Ant ambonos mokėjo žmonėms itikti; žmonės jį lenkė ir mylėjo. Mirė 53 metuosė amžiaus. Tikrai jį lenkiau ir jam mirus gailėjau.

Ilgainiui Skuodas perėjo pas kunigaikszcius Sapiegas. Aleksandras Sapiega, Žemaiczių Vyskupas Truikinų sodoje įkurė filiją ir praminė Aleksandriją; bet tas vardas mažai teprisiėmė, nes žmonės ir sulig sziol Truikinais vadina.

Skuodą su valseziumi prakiszo ponas Sapiega 1832 m., nes prigulėjo prie maiszto. Pasakoją, buk tik penkias dienas panesziojės maisztininkų žvaigždelę Varszavoje; karėje-gi nekocioje nebuvęs.

Sapiegos buvo žmonems geri ponai; folvarkų valseziuje neturėjo, todėl ir lažo nebuvo. Žmonės juos mylėjo ir

isztikimai mokėjo paskirtą metinį czinszą. Žmonių trobos buvo turtingos, kaip folvarkai. Buvo nesunku sujieszkoti valsčionis, turinczius po 30 galvų gyvulių, po 50 avių, 10 arklių ir isztekliaus keletą tukstanczių talerių.

Sapiegos Skuodę turėjo murytus namus, kurius žmonės rumais vadino, bet to vardo neužsipelnę, nes yra neįstabus ir tamsus. Tebėra ir sulig sziol perdirbtas į kazarmes kareiviams.

Kalėdinių daina.

(Gaida, kaip: „Ubagų balius.“)

Kunigelis atvažiavo szit jau kalėdoti.

Vargonysta — bruksz pro duris — pradėjo giedoti,
Iszsižiodams ligi lubų.

Kunigs žmonėms nesz prie lupų
Kryželį buczuoti.

Kunigs klausė katekizmo visu, kiek ten buvo,
O tuotarpu nepamatė, kad vaikus pražuvo.

Bėg, ar matot, dar ir spiauduos,
Kuogreicziausiai lend ing sziaudus,
Nors negražu yra.

Vargonysta pasznibždėjo ing ausį klapcziuko.
Viens ir antras greitai bėga jieszkoti berniuko.

Atved, radę jį sziauduosę.
Vaikai netverias juokuosę,
Kad nemok žiegnoties.

Zakristijons visur žvalgos, pas szėpą stovėdams,
— Susipraskit duot kaledą! — sakyti norėdams:

— Neszkit vilnų, surių, žąsų,
Linų, kvieczių ir kilbasų!
Jug žinot, ko reikia.

Matuszaitė su dukrelėms, gavusi karteles,
Isz po pecziaus kuogreiczisusiai trauk riebias anteles.

Nesz' ant stalo. Ded' torielkas.
Nebestato jau arielkos:
Sako, kad nebgeria.

Szit isz klėties su piragais ateina dukrelė,
Antroj' rankoj' atneszdama medaus torielkėlę.

Medus reiszkia kuodidžiausią,
Žmonių meilę kuobrangiausią
Geriesiams sveteliams.

Ir tetuszis gakt prie stalo su butelką vyno.
Sako: reiktu geram buti — „prancusku“ vadina.

Pripil pilną tuoj stiklelį,
Užger pirmą kunigelį,
Sakydams: buk sveikas!

Geria kunigs ing matuszę, trunkelį pagirdams,
Sako: galią tokį gerti, kad ir biszkį sirgdams.

Užtat skaniai ger matuszė
Ir stiklelį lenk per pusę
Ir lig paties dugno.

Dar ir daugiau visko nesza ant stalelio balto;
Surio, sviesto, makaronų ir aluczio szalto.

Susėd' svecziai visi dailiai;
Skamb' torielkos, blizg' jų peiliai,
Valgyti pradėjus.

Kožnas dedas ant torielkos, kas tik kam patinka
O „klapeziukas“ per greitumą gomurį iszplinka,

Rydams karsztus makaronus.
Szpitalninkai lenk' užbonus,
Alutį girdami.

Užsikandęs kiek tiek, kunigs paded' jau videlcius
O namiszkiei praszinėja vien tik valgyt sveczius.

Vargonysta medų baigė
Zakristijons sviestą smaigė,
Valgyt nebnorėdams.

Sako dabar kunigs visiems: — gana uliavoti!
Atsigėrem' ir pavalgėm' — negalim' ruguoti;

Esam dabar tvirti visi:
Jei į pelkę kur įkrisim',
Kits kitą isztrauksim'.

Taigi, sudiev! jūs namiszkliai, pasilikit' sveiki!
Priimdami vis už gerą, mūsų neiszspeikit.

Tegu Dievas jums palaimin',
Nuog visokio pikto apgin,
Pakol cze gyvensit!!

Dygllys.

Dėlko kyla Ukmergės ir k. panasios istorijos?

Vasarą 1899 m. po Žemaičių Vyskupiją placiai pasklydo garsas apie nesutikimus, kilsius tarp sodiečių-grynų lietuvių ir miesczionių — sulenkuotų lietuvių isz priežasties neproporcijonaliszko vartojimo bažnyčioje lietuviszkos ir lenkiszkos kalbos. Tikos teip, kaip visuo-met: mažas isz pradžios nesusirokavimas, kilęs ne isz kokios savytarpinės parakvijonių neapykantos, bet per nemokėjimą laiku jei ne suderinti, tai bent nevykusiais parėdymais ne pakurstyti, apjėmė visą placią parakviją, sujudino protus lig sziol apsnudusios apylinkės ir į toly-mesnes szalis atsimuszė aidu tikro maiszto su paniekinimu szventos vietos ir su papiktinimu tikincziųjū. Girdėdami tokius, Žemaičių Vyskupijoje dar negirdėtus dalykus, vieni su veidmainingu dievobaimingumu pirsztus narstė, isztėsdami ilgą nusistėbėjimo: „a-a-a“! kiti liežuvius plakė, isz nesutikimų tarp katalikų maskolis pasinaudosiąs, lenkiszką ir lietuviszką kalbą isz Ukmergės bažnyczios iszmetęs, savo, maskoliszką, ikisziaš; lengvamisliai su džiaugsmu rankas trynė kalbėdami, jog apsnudusiai Ukmergės apygardai seniai prigulėjo saują blusų į antį įleisti, kad bent pasikasytu, jei visiszklai nubusti nenori. O mes, nors tankiai gaudavome įvairius praneszimus, pirszto į tą dalyką nekiszėme, vos tik trumpai apie tat paminavoję. Kada-gi per rupestį iszmingtos augsztesnės dvasiszkos vyriausybės ant tikrosios karės dirvos — bažny-czijoje ir parakvijoje dangus prasiblaivėjo, juo nebenorėjome kalbėti apie liudnus lietuvių savytarpinius nesutikimus.

Vienok nebuvo lemta mums iszturėti, lupas sutaupus: baisūs nepasibaigiantis nusidavimai, kaipo pasekmės anos pasibaigusios karės, apie kuriuos praneszimus apturime,

pertikrino mus, karę jau esant perkelta ant kitos, politiškos dirvos, ir privertė nenoromis nusitverti už plūksnos. Per ypatingą pasiuntinį kuosaužiniszčiausiai surinkome žinias, kurias sztai paduodame visuomenės žinojimui. Suvedę viską į kupetą, regime, tolymesniųjų žmonių plepesius daugalyje punktų smarkiai apsilenkusius su teisybe, kas szauktinai szaukias atitaisymo; kitus dalykus, vertus prideranczio visuomenės papeikimo, permažai žinomus.

I.

Pradėkime nuo tų nusidavimų, kurie mus prispyrė vieszai pakelti balsą. Visųpirmu žinotinas yra dalykas, jog reikalavimas, idant lietuviszka kalba Ukmergės bažnyčioje užimtu pirmą vietą, kaipo kalba didumos parakvijonų, kilo ne per kieno agitaciją isz szalies, kaip tvirtina nekurie, bijantįs, kad jų paczių nepaskaitytu už kaltinikus, bet kilo, laiko dvasiai reikalaujant. Cziuguninis cilindras ilgai gali varžyti garą; bet garo tamprumui pasididinus, vis-gi plyszta ir pažeidžia tuos, kurie nepasiszalina. Maszynystu, varžiusiu lietuviszką garą, nemokėjusiu laiku atverti apsergėjimo klapaną, buvo kun. Prabaszczius Raczkauskis Adolpis. Jisai, neturėdamas sveikos nuomonės, tai liuosavo, tai varžė vienus ir kitus isz kariaujanczių, kol, ant galų galo, visi nepradėjo szaukti, jog jis yra tikrasis ramybės tramdytojas, kol lietuviai neapskundė klebono J. M. Vyskupui, o klebonas, atsidėkavodamas už tat, neapskundė lietuvių policijai, žinoma, ne už jų reikalavimus, nes szirdyje savo jautė juos teisingais esant, bet už . . . socializimą, už platinimą lietuviszkų užrubežinių iszdavimų ne tiktai terp žmonių, bet ir terp Miesto Mokyklos studentų.

Miesto valkaczina, vaikas be užsijemimo, prisiplakęs prie zakristijos ir pirmasis klebono Raczkauskio szpiegas, nekuris Juszkevyczė, klebonui isz Ukmergės iszkrentant, ant jo paties pradėjo liežuvį leisti po miestą, buk R. 100 rublių policijai nuneszęs, kad tik ji teiktus iszkratyti visus, pasiraszsius ant skundos, J. M. Vyskupui įduotos.

Juszkevyczės liežuviui galėjo tikėti tik toks lengvatikis, kokių buvo kl. Raczkauskis. Ar tiesą vienok plepa, ar ne tiesą, spalių mėn. prasidėjo aržios kratos.

1, Visų pirmu vieną dieną perkratė visus Miesto Mokyklos studentus; pas juos nieko nerado; tik pas Miszkinį terado „Tėvynės Sargas“;

2, perkrėtę mokytinius, iszkrėtė vieną kamendorių, kun. Apulskį Vladislovą — be pasekmės (antras kamendorius, kun. Szleivis Kazimieras, tamę tarpę buvo neseniai iszkeltas į Veviržėnus).

3, toliaus, Beinori, pas kurį radę kopiją skundos ant klebono, baisiai įtužo: „kak, gird, osmielišia protiū tak poriadocznago nastojatielia“?!!

4, toliaus, Jusį Joną — vėl be pasekmės. Pabaię miestą, puolo į sodžius. Szalkavoje iszkratė

5, Usonį, tėvą vieno isz studentų; pas jį rado pirmąjį lapą apysakos: „Obrusiteliai“;

6, Tuszį senį,

7, Usonį kitą,

8, Augustiną,

9, dar vieną, kurio pavardės nebesuvokėme;

10, kitur: Žižį,

11, Vereikį,

12, Paszkevyczę,

13, Varną, — pas visus be pasekmės. Paskui grįžo atgal į Szalkavą

14, pas Usonį ir tadą rado „T. Sargą.“ Po tam visam du mokytiniu, Usonį ir Miszkinį, atstatė isz mokyklos su „vilko bilietais,“ t. y. be tiesos įstojimo kur kitur. Gruodyje gi, turėdamas rankosę paliepimą Isprauniko ir Zandarmerijos, atsibastė **vienas pats** Rietavo Asesorius su urėdniku į Veviržėnus pas buvusį Ukmergės kamendorių

15, kunigą Szleivį Kazį. Pasijėmęs už poniatuosius tik kun. kleboną ir antrąjį Kamendorių, Szleiviui nesipriesinant, nors turėjo tiesą jis tą padaryti, iszveizėjo visus daiktus ir, nieko peiktino neradęs, pagrobė tik užraszus,

nekalto turinio. Jį, pasirodo, paskaityta už didįjį sziundytojų anų iszkratytųjų ukmergiečių ir agitatorių nė tik kur kitur, bet ir bažnyčioje. Donosę nelemto Paniuticziobudelio, perdėtinio Miesto Mokyklos, kurs be jokio įstatymiszko pamato varė mokytinius katalikus ant pravoslaunų molebnų, o neinanczius kamszcziais sumuszė, apie ką jau raszėme, stovi, kun. Szleivis platinas lietuviszkus užgrėstus iszdavimus terp žmonių ir studentų, vedas paszneseksius su mokytiniais apie suspaudimą lietuvių, įkalbinėjas tvirtai laikyties savo paproczių, kalbos ir religijos, neeti ant pravoslaunų molebnų; zakristijoje sznekas apie neprigulumstę atgimsianczios Lietuvos, apie garsią senovinę jos szlovę ir tam panaszus buti ir nebuti daiktai. Paniuticz, žinoma, patsai negalėjęs butu iszmislyti tokių niekų, kad ne kvaili iszmislinėjimai Ukmergės dvarponių, kurie su Kont. rankas sudėdami, Dievui dėkavoja už iszkėlimą „to socialisto, litvomano, kurs visą apylinkę nepakajum pripildė.“ Atsiremđama ant tokių baisių apskundimų, prokuratura 18 d. szio bal., pasiszaukus į Szvekszną, penkes valandas žudė, norėdama iszspausti prisipažinimą prie politiszku nusidėjimų. Jo byla gali pasibaigti isztrėmimu į Rosiją, t. y. kun. Szl. gali pakelti antrą karonę už tą patį neva nusidėjimą. Dvasiszka vyriausybě perkelimu į kitą vietą baudžiusi neva „už prilaikymą antagonizmų ir bažnyčioje netvarkystės, sujungtos su sauvaliavimu ir gaspadoravimu nekuriuos skilties karszcziuojanczių parakvijonų; už bandymą panaikinti bažnytinę tradiciją, nes už netikrą uolumą kalbos dalykuosę, kas su paniekinimu stojas priesz kitas kalbas, patsai užsipelno paniekinimą ir asztrią bausmę. Ne uolumas valig Dievo, bet iszpaikėjimas isz savo svajonių pataria ir paragina prie bažnytinių netvarkysczių ir paniekinimo s. vietos“. . . Apskritai jemant, vis tai tiesa; bet ar pritinka prie kun. Szl., neapsijemam spręsti, permažai apie jį težinodami.

Dabar isz Ukmergės istorijos iszskirkime kuriuos-nekuriuos nusidavimus, galėsianczius iszparodyti, kas buvo tikrai kaltas kilusių bažnyčioje „liarmų.“ Kitus dalykus, tai apsunkinanczius, tai palengvinanczius vieną ar antrą szalį, apleisime: tai žinomas dalykas, jug, karszcziuojant, perdėjo po truputį abidvi pusi.

II.

Ukmergės parakvija skaito į pusdeszimties tukstanczių duszių. Dvi dali jų lig sziol tebevartoja „chamską movą“, o treczдалис, susimaisžęs su svetimtaucziais- mieszcziomis, truputį apsitrynęs, t. y. ant miesto bruko apdriskęs, prisivino „panską movą.“ Kadangi lenkuojantįs gyvena arcziaus bažnyczios ir dėlto tankiaus ją aplanko, nors nedideliame skaitliuje, jų kalba galutinai užvieszpatavo ne tiktai sziokiomis dienomis, bet ir szventdieniais, kada lenkuojantįs minioje chamų pražuna. Nuo pat angsti ryto bažnyczia pilna sodieczyų, bet Rožanczius, o paskui Suplikacijos, Pulkim ant kelių, szeip jau giesmes lenkiszcai czirpina pora susenėjusių miesto bobelių ir tų tankiai netenka. Ale lietuviai ir joms nesant negalėjo sėsti į anų vieta; galėjo vaipyties, žiovauti, karcziamoje gerti ar nuobodžiuoti. Lietuviams paliktos buvo tik tos dienos, per kurias esti atlaidai su iszstatymu SS. Sakramento; tadą Suplikacijas ir szeip jau giesmes giedojo lietuviai.

J. M. Vyskupui Paliuliui paraginus dvasiszkią prie taisymo bažnytinio giedojimo ir tam tikslui Varszavoje ir užrubežiaus pramokius gabų organistą, p. Naujelį, daugumas klebonų pradėjo rupinties apie nuszisamdymą gero organysto, idant sutvarkytu giedojimą. Giedojimai Ukmergės bažnyczioje seniai szaukės į dangų atmonijimo, ir klebonas Raczkauskis ryžos parsikviesti isz už Nemuno p. K., karsztą mylėtoją giedojimų, kuriam isakė surėdyti chora, o isz ambonos pakvietė turinczius balsą, kad nepasigailėtu vargo, kol pramoks. Tai buvo priesz Užgavėnes 1899 m.

Žmonės noriai paklausė ir pradėjo rinkties. Tik kas pasirodė? Ant szimto sodieczyų, ateinanczių isz tolymiausių parakvijos krasztų, buvo vos 1—3, o kartais ir nė to tiek mieszczionių. Klebonas neturėjo žodžių pagyrimui uolumo lietuvių; trissyk per gavėnę isz ambonos gyrė, prižadėdamas, jei gražiai pramoks, po Velykų jiems atiduoti Rožancziaus giedojimą ir suplikacijos. Tas paragino lietuvius mokyties su dar didesniu pasiszventimu. Klebonas žodžio nemainė: Velykų rytą, kada buvo visa parakvija su visais lenkuojancziais didžiunais, apskelbė, jog nuo sziol kas

szventą dieną Rožanczių gieduos: nuo ryto lietuviszkai, o popiet, priesz Miszparus-lenkiszskai. Ilgai aiszkino priežastis: mieszcionis esą tinginiai, giedoti tankiai nėra kam, vėlai tesusirenką ir jų dusyk mažiaus, neg lietuvių tėsą. Lietuvius lenkams rodė, kaipo pavyzdį. Kada iszeinanti isz bažnyczios apstojo buris žmonių, į 300, dėkavojanczių už parėdymą, kalbėjo, jog kitas giesmes, turinczias tuos paczius žodžius ir gaidą, galėsią giedoti kožnas sau: vienkart lenkiszskai ir lietuviszkai. Perimtas jausmu teisybės, kinkavo galvą ir durniais vadino lietuvius, jog lig sziol tylėjo. Jusų vietoje, gird, asz seniai bucziau neiszskentęs. Stovintiems-gi ispėjus, jog jie bijojo, nes kunigas pradeda lenkiszskai, atsakė, intonacija esanti tik dėl formos, o giedosią tie, kurie geresnius balsus turi; traukkite, gird, ir jus, jei lenkus užszauksite. Teip ir giedojo per isztisas 6—7 nedėlias visi kartu; lietuvių didumas žinoma, lenkus užrėkdavo, ką girdėdamas, klebonas ne tik nestabdė, bet dar nekartą lietuvius už puikius balsus gyrė, kaip privatiszkai, teip isz ambonos, teip ir į szpitolę kamę choras mokės, atėjęs su p. Chalackiu. (23 d. bal. m). Kamendoriui, kun. Szleiviui, liepė, pagyrus lietuvius isz ambonos, pavylioti ir mieszcionis, idant pasimokytu lygiai gražiai giedoti savąjį Rožanczių. Kun. Szl., nenorėdamas lenkų skriaudos, karsztai juos kvietė vaikszzsioti ant giedojimų, idant paskui galėtu giedoti prie vargonų per dievmeldystes. Bet tas užkvietimas pasiliko be pasekmės, nes isz pradžios tris buvo atėję, o paskui ir tie paliovė. Ką buvo daryti? Paliko mokytas tik lietuviszskas choras, skaitantis į 100—150 žmonių abiejose lyties.

9 d. gegužės m. klebonas netikėtai apskelbia, paklausęs trijų karsztų lenkelių, kurie nėkuomet bažnyczioje nesirodo jog giedojimas Rožancziaus turi pasilikti po senovei, t. y. lenkiszskai. Atėmęs nuo lietuvių Rožanczių, ir tadą dar giria juos už mokėjimą giedoti ir tadą dar nepripažino giedojimo abiejose kalbose už „kėlimą liarmų“. Tik organystą nusprendė atstatyti; nuėjusiai iszpraszytu palikimo to paties organysto deputacijai atsakė — nepaliksiąs, bet lietuviams leidžia giedoti, kuomet nori, kartu su

kitais, tik užgrėsiąs po gegužinių maldų karunką ir „Tegu bus pagarbintas“ kartu giedoti (nedėliomis).

30 d. gegužės mėn., pargrįžęs iš Kauno, jau pradėjo grėsti giedojimą vienkart lietuvių ir lenkų, liepdamas lietuviams tylėti; už tat jiems vėl pavedė giedojimą Rožancziaus nuo ryto, o popiet-lenkams, kaip ir pirma buvo parėdęs. Lietuviai — nuolaidūs žmonės: butu užsi-ganėdinę ir tuom, butu paliovę szaukti su lenkais, kad patsai klebonas vėl nebutu suerzinęs. Tas žmogus nežino, sako: kai jemė geradėjistes daryti lietuviams, nei galo nežinojo; kadą pasidavė lenkų įkalbinėjimams, pasiruoszęs buvo viską nuo lietuvių atimti ir paczius į niekus paversti. Ant s. Traicės pagavo lietuvius keikti ir piktžodžiuoti; užsidegęs, apskelbia, jog atjema nuo lietuvių pusę anų atlaininių dienų su iszstatymu, per kurias ir be jo mylistos lietuviai giedodavo saviszka. Lietuviai pasijuto užgautais, nes nuo jų atėmė 25 dienas atlainų. Nusprendė, jog klebonas, ko nedavė, atimti negali, ir per tas dienas, neklausydami užgrėsimo, jemė giedoti saviszka po senovei; klebonas su zakristijonu jemė trukdyti juos, szaukdamu lenkiszka. Tikrai sakant, per szį tik laiko tolesnėšę apygardosę pragarsėjo neva tai lietuvių keliamos Ukmergės bažnyčioje liarmos, nes tamę tarpę pripuola tankiai atlainų.

Bet ir szeip jau lietuviai butu liovėsis: 4 d. liepos m., lenkams suplikaciją ir karunką giedant, jau niekas isz lietuvių nebeatsiliepė; bet klebonas ir vėl nedavė nurimti, nežinia, dėl ko, parokavęs užreikalingą atimti nuo lietuvių dar dvi dieni: 1 ir 15 rugsėjo, ir atiduoti lenkams. Iszardytos paskutinės liekanos lietuviszkos tradicijos; pikti klebono pamokslai, per lietuviszką giedojimą galutinai peikė, nėkiek nepaaiszkindamas, dėlko; suturėjimas antrą sykį giedojimo Rožancziaus lietuviszka; gainiojimas lietuvių giedorių isz jų vietos; reikalavimas prisieku, kad par. lietuviszka nebegiedotu; nedavinimas iszsiriszimo tiems, kurie gieda, — viskas vėl iszszaukė isznaujo reakciją, nes isz to aržaus pasiėlgimo lietuviai suprato, jog juos nori netik nustumti į užpezckį, bet visiszka pro duris isztumti. Kad klebonas butu baręs lietuvius už giedojimą

kartu su lenkais, tai tikrai butu paliovē; ale jis apie tat neminavodamas, szižino, erzino lietuviszką savymeilę, peikdamas juos paczius ir jų kalbą. Dagirdo lietuviai klebono gailistavimą, jog lietuviams dar kelios dienos giedojimų liko: daug geriaus, gird, butu buvē, kad viską bucziau isz karto atėmēs; todėl, kad prisitaisė najiviszka apsukti lietuviams galvą, kad pradėjo lygti su anais daleidimą lenkams vieniems giedoti per/dviejus metus, o paskui — lietuviams ant visedos, tai jau tik nusijuokė, negudrią gudrystę atspėję. Bet ir žodžiui kl. Racz. negalėjo itikėti. Darodymas. S. Traicės dieną isz ambonos ir namie apskelbė, diena Dievo Kuno busenti — lenkiszka, o nedėlia vidur oktavos — lietuviszka; kada-gi ta nedėlia atėjo tai privatiszka parėdė, kad viskas butu lenkiszka ir pats lenkiszka pragydo; lietuviai to nežinodami, atmindami vieszą jo parėdymą, traukė lietuviszka; lenkai, klebono susziundyti ir jis pats — lenkiszka, — sztai ir kilo liarnai, už kurius visą atsakymą klebono vienmishiai kaimynai suvertė ant . . . lietuvių, jaunųjų kunigų, litvomanų irtt.

Tiems lietuviams, ar litvomanams pakirėjo jau kožnam teisinties priesz neužpelnytus užmetinėjimus; todėl per „T. Sargą“ vieszai paleidžia balsą, reiszkiantį, jog už Ukmergės netvarkystes atsakymo ant savės nejema; auginimo nesutikimų tarp parakvijonų kaltinikais savės nepripažįsta, nes, kaip skaitytojas mato, vienas kun. Raczkauskis juos augino ir savo kaisziojimu ir atitraukimu vien tik erzino. Tą patį patvirtina visuotinis nutylimas, neprotestavojimas mieszcionių priesz nutarimą dvasiszkos vyriausybė ant lietuvių naudos; kad ne lengvatikis Racz., klausas trejeto karsztlenkių, mieszcionis nebutu protestavoję ir su sodiecziais lengviaus susitaikinę. Lai visuomenė ant karsztų iszpažintojų lietuvių nebetauksz tokių neteisybių, kaip: litvomanams, kada užrūs kalbos dalykai, už nieką yra paniekinti szventą vietą ir seną tradiciją. O, ne! szventas vietas godojame, dievobaimingumą remiame; musų tik viena kaltybė, kad kartais užsigeidžiame dar — teisybės, nedarymo mums to, kas patiems nemalonu, o to lenkuo-

jantįs lietuviai prietikiuose su tikraisiais lietuviais prisiturėti nenori.

Dabar yra szioks dvasiszkos vyriausybės parėdymas. Lietuviai kas szventą dieną per isztisus metus giedos lietuviszkai: Adynas, Rožanczių, Szventas Dieve, Pulkim ant kelių, Dievas mūsų gelbėtojas, per procesijas be iszstatymo, per procesiją ir oktavą Dievo Kuno ir Bezurekciją, Tegu bus pagarbintas, Aniolas Dievo, Karunką, Stacijas; žodžiu — viską per prieszpietinę dievmeldystę. Po pietų — viską lenkiszka ir per visas szeip jau nedėlios dienas — lenkiszka.

Klebonas pripažintas už kalną ir perkeltas į Szakinavą, menką parakvijėlę. Kamendoriai irgi iszkelti, jei ne už kaltybę, tai bent už ne stabdymą; bet kas but iszėjė, kad kas butu vis stojęs prieszais netikėtiems prabaszcziaus užmanymams?? Gal dar prascziau butu iszėjė. —

III.

Ukmergės istorija atkreipė ypatingą atydą ant pietų Ukmergės Dekanato, t. y. ant kraszto po kairei pusei Nevėžio upės. Dabar sunku besupaistyti visas priežastis, dėl ko lietuviai, apsigyvenę paczioje szirdyje Augsztaitijos, per abipus Nevėžio upės nuo pat jo itekmės į Nemuną, prisisavino lenkiszką kalbą, paniekinę savąją, lietuviszką. Didžioji dalis jų, ypacz kertėje terp Nevėžio ir Vilijos ir už Vilijos: Kurmelava su Rumsziszkę yra galutinai pražuvusi dėl Lietuvos: Lietuviszkai-lenkiszką savo žargoną, dar bjauriaus skambantį ypatingamę lietuviszkamę gomuryje, jie gina, kaipo brangiausį nuo senuolių apturėtą turtą. Žymiai sulenkuotas krasztas eina Vilniaus pasieniu lig Ukmergės ir Pabaisko; nuo cze linija atsiloszia atgal stacziai ant Kedainių, apjuosdama tame vingyje parakvijas: Pabaisko su Paszilinės, arba Vaitkuszkio filiją, Upnių, arba Vėprių, Sėsykų su Kopyczių, arba Panaterių filiją, Bukonių ir Ukmergės. Szitos parakvijos tai gyvas dokumentas, neiszdildžiamomis raidėmis reiszkiąs pirmąjį laipsnį lenkinimo lietuvių. Lenkiszka kalba cze dar neigavo tos galybės, kaip vakaruos, apie Kauną. Cze dar tebeina

tyli, bet arži kova senovės su naujįte. Senovė su lietuviską kalbą ir lietuviskais bocziais traukias, vis tolyn į užmirszimą; ją stuma jaunoji jau puslenkiszkoji karta. Karė eina iszpalengvo, bet nepaliaudama pagal inercijos. Pradėti buvo daug sunkiaus, kaip pajudinti prikrautą vagoną; bet įbėgintą dykas galas stumti ir su menką sylą. Stumikais ir trukdytojais lenkiszkos maszynos yra, žinoma, visųpirmu dvarponiai, bet kuonelygus, o kartais ir didesni prabaszcziai. Nuo jų daug priguli; kurs labjaus sulenkėjęs, tas sparcziaus varo maszyną; kurs neteip sulenkėjęs, ten parakvija grynesnė; o kad atsiranda isz jų tikras lietuvis, tai ir sustabdyti įstengia. Cze lietuviai dar nepražuvę; didumas veikia atgautu dvasią, sulaukus pripažinimo tiesų lietuviszkai kalbai. Kol tas bus, saužiniszka priderystė kiekvieno gero, tikrai krikszczioniszko, ne politiszko kunigo yra, jei ne stabdymas, tai bet neplatinimas sziamę krasztę lenkystės, vedanczios lietuvius prie amžino ir laikinio žuvimo. Lenkuojantįs lietuviai neabejotinai suszuku „w świętem oburzeniu“: o koki-gi, po giltinei, sangryszį gali turėti tasai „žuvimas“ su „lenkyste“?! Isztolo galvojant — nėjokio; isz tikrųjų — didžiausį.

Prisiriszimą prie savo tautos visi pedagogai (auklėtojai) deda į pamatą žmonių dorybės; aiskiausiai suprantomą kalbą mes padėsime į pamatą apszvietimo. Iszversk žmogaus gyvenimę tautiszką pamatą, jis pats pradės svyruoti ir grobstysys į szalis, ko tik galėtu atsiremti; paramaszcziai nereikalingi tik tvirtai stovintiems. Pavyzdin paimkime: **Pabaiskieczius**, ant pat Vilniaus sienos. Szediena jie už visus savo kaimynus labjaus paniekino savo tėvynę Lietuvą ir jos kalbą per subėgimą nelaimių, kad per keles deszimtis metų prabaszcziaivo szicz Lietuvos posuniai. Seniejie pabaiskiecziai, visi tebemokantįs lietuviszkai, tebepasakoja, jog priesz įsikurimą ten prabaszcziaus Styravyczės, (apie 1854 m.; pirm jo buves Czapavyczė) kurs NB yra Styra, isz tikrų lietuvių Zarasų pavieto, bet Vilniuje iszauklėtas ir dėlto į lenką pavirtęs, lenkiszkos mados ten nei buti nebuve. Jis pirmasis, o paskui ir antrasis to vardu klebonas visą galę padėję, belenkindami

parakviją. Be lenkiszko patento nieks negalėjęs peržengti bažnyčios ir klebonijos slenkszczio. Per ilgus metus padarė, ką norėjo: lenkiszką kalbą įvedė į madą; mados jaunumenė visur noriai tverias, — ir szendien ji viesz-patauja, nes Styrių ipėdiniai neturi nei noro, nei energijos, o gal nei supratimo, jog parapija žūna. Pildo jie profesijonaliszkas savo pareigas, abiem rankom turis geros vietas ir leidžia laikui daryti, ką nori, bytik viskas, o ypacz jie patįs, ant vietų pasiliktu. Ale laikas plaukia, ale laikas duobes kasa ir duobių vietoje kalnus supila; prabaszcziai pasilieka tie patįs, bet parakvijonis genda. Pabaiskiecziams, nuo kurių prabaszcziai svetimą kalbą, kaip kokią sieną, užsitverdavo, nors tą kalbą prijemė, bet riszties vis-gi prie jų neprisiriszo, gal instinktiviszškai jausdami juos esant savo krividytojais. Pabaiskiecziai savo vadų balso nebeklauso; tankiai tą balsą laiko žemiaus už balsą savo neprietelių. Sztai ir faktas, nors vienas: pabaiskiecziai, paniekinę „savos“ iszkalas, nusiuntė deputaciją isz-praszymui dėl anų „szkoł gramoty“. Ir isztiesų; kam pabaiskiecziai pritiks „kunigiszkas“ mokslas-elementorius, maldaknijė? ot, „azbuka“, tai kas kita! Mokėdamas lenkiszškai sznekėti, o maskoliszškai skaityti, jug dusyk bus didesnis už chłopą-chamą, kurs vien tik lietuviszškai temoka. Antras faktas. Visoje apylinkėje pabaiskiecziai-tamsiausi žmonės apskritoje to žodžio prasmėje, tamsiausi-supratime tautiszkių savo reikalų, nes jie tautos nebeturi, bent nebežino, prie ko beprisiskirti; tamsiausi religijos ir iszganymo dalykuosė. Daugumas poterius kalba, negeresnius už vilnieczių; apie supratimą tikybos artikulų nei kalbėti nėra ko. Treczias faktas. Pabaiszkiecziai už visus labjaus yra doriszškai nupuolę. Niekur nėra tiek svetimoterysczių, girtuoklystės, isztvirkimo, kaip ten. O kitados buvę, pasakoja, doriausi žmonės; todėl neabejoju, jog tas apjakimas veikia isznyktu, kad atsirastu kam energiszškai užsiimti ne vardan savo interesu, bet vardan gelbėjimo žustanczių. Jei esantįs ten-pat neturi noro, nei pasiszventimo, tai dėlko isz szalies niekas neparemia?

Tiktai klausimas, isz katro galo griebsys dabartini dorybės sergėtojai? Lengva atsakyti: nuo to, nuo kurio

pradėjo gesti, nuo sugražinimo szlovės lietuviszkai kalbai, kaip namų buitėje, teip ir bažnyčioje, visupirmu bažnyčioje. Pabaisko parakvija skaito į 6 tukstanczius duszių; isz jų tik keletas sodžių teiszižadėjo galutinai lietuviszkos kalbos; kiti visi gražiausiai tebemoka, bet vis recziaus bevartoja, nes mados nėra, o mados nėra, dėlto, kad ir isz bažnyczios szii kalba iszgingta; bažnyčioje tik retkarcziais iszgirsi lietuviszką pamokslą, o daugiau nieko. Klausiamo, kas turėjo tiesą iszvaryti isz bažnyczios kalbą, nors subalamutytų, ale visgi lietuvių, ir ką per tat pelnę? Iszgygnė prabaszcziai, o pelnę — atszalimą tikėjimo dalykuosę gerais, dievobaimingais katalikais tebėra tik tie pabaiskiecziai, kurių namuosę godonėje užsiliko senoviszka tradicija, senoviszka kalba, senovės paprocziai, nes su jais užsiliko ir Rožancziai su „Sveika, auszra“; juos daugiausiai pamatysi bažnyčioje. Lenkuojantiems vienok pavestos visos giesmes su Rožancziu. Tikra tiesa, jog tankiausiai, atėjus laikui, nėra kam nei pradėti, nei klausyti, ale lietuviai negali jų vietų užstoti! Matome, jog dar yra gruntų kilimui istorijų, panaszių į Ukmergės istoriją. Duok, Dieve, tik, kad be tokių baisių pasekmių butu! Ir tadą szauks gal ant „litvomanų,“ ant negodojimų bažnytinių tradicijų. Ale dirvą, kaip regime, taiso ne litvomanai, bet lenkomanai, o kas man isz tradicijų, jei jos žmones balamutija ir į bedievystę veda?

Kaip lietuviszka kalba Pabaiskę yra persekiojama, teip lietuviszka knjga: pasirodžius kokiam perkmainiui, ne vienas, bet du lekia policijai pasakytų. Liudna!

Kadą pacziamę Pabaiskę lietuviszka kalba į bobinczių nustumta, jo filijoje. —

Paszilinėje, arba Vaitkuszyje, ji puikiausiai tebevieszpatauja su regimą naudą. Stebuklinga įtekmė! Artie 2 tukstanczių, lankanczių tą filiją, rodos isz kito pasvieczio, o ne tie patįs kumai — pabaiskiszckiai. Bažnyčioje malonu: giedojimas skardus, gražus, nuo linksmų, grynų szirdžių; knjga kuo ne kiekvieno rankosę; žmonės malonus ir teisingi. Klausk vėjo, kokia priežastis? Atsakys: cze kunigėlis pasiekia žmonių szirdį, cze nėra kvailo fanabervimo, kurs iszpaikindamas, žmones isztvarkina.

Apie **Sesykus**, virsz 6 tukstanczių, neką geresnį gal pasakyti. Ten seniai vieszpatauja garsus ant visos apylinkės lenkomanas, kun. Jeselskis, duodąs toną visiems kaimynams: ir sanbroliams tarnystoje, kunigams, ir sanbroliams kilmėje, bajorams. Jam ten gerai yra, naudojas; bet parakvijai ir dievo garbei ne kas. Buvo atsiradęs vienas drąsuolis, jo pagelbinikas, kurs protestavojo, iszparodydamas, jog per gvaltavojimą prigimtos kalbos žmonės netik Katekizmo, bet ir poterių nemoka. Jų Poteriai, pasakė, tederą ant szunio uodegos suverti, už ką bajorai, apvertę ant: lenkiszki poteriai tederą suvarstymui ant szunio uodegos, apszaukė drąsuolį antagonistu, iszkriuszo isz vietos, ir viskas pasiliko „bardzo dobrze.“

Panaterių, arba Kopylcezių filijoje viskas per pusę, prieszingai žmonių norams. Tai faktas: lenkuojantys lietuviai ten neparodo gyvumo ir prisiriszimo prie bažnytinių apeigų, prie vadinamosios „tradicijos“; matyt, ta tradicija nėra sena, kad teip nebranginama. Sesykuosę ir Panateriuosę žingeidingas keleivis gal ir tokius kurjuzus iszvysti: kadą ateina diena lenkiszkių giedojimų, tai tankiausiai visus szpitalnikus reikia iszgainioti sujieszkotų tokių, kurie norėtu giedoti. Kadangi jiems nepavyksta anų rasti, tai turi praszyti tų paczių lietuviszkų giedorių, kad atgiedotu ir už lenkus. Argi ne komedija? Lietuviai turi atpildyti ceremonijas už savę ir už lenkus, kurių nei kvapo nėra! Tai vadinasi — prisilaikyti tradicijos! Buvo ten kun. K., kurs protavo teip: visa, kas tik iszveizi „z pańska,“ turi buti lenkiszka. Girdėjome tokį minėtiną jo pasakymą į jauną panikę: dėlko tu lietuviszškai szneki? jug tu toki poniszka! — Ką-gi besakyti apie bažnyציą, kuri, valig tokių žmonių, turi „arcypańska?“ Jis tą daro ne isz kokios idejos, bet isz tamsumo, kurį tankiai gal anteiti plikbajoriuosę. Bepigu tokiems ten, kur žmonės sziek tiek vapalioja lenkiszškai; juokai, kad ir kitur stengias elgties pagal „tradiciją“. Tas patsai K., atvykęs į Paprusi, kur nėra už pinigų negausi sodieczių, mokanczių lenkiszškai, pagavo lenkiszškai suplikacijas giedoti: jis gieda prie altoriaus, organysta prie vargonų, o žmonės tyli ir dyvyjas, sztikdami, bene pamiszo protas geradėjo.

Upnių-Vėprių parakvija virsz 4 tukstanczių duszių, nebuvo kam kitam lenkinti, kaip kunigams, nes dvarponis tėra vienas. Žmonės per nevalią iszmokyti lenkiskai, ale tebekalba lietuviszkai; tuotaru lyg perniai apart pamokslų ir tai ne kas nedėlią, viskas bažnyczoje buvo lenkiskai, tikrai prieszingai visu norams, kas ir pasirodė. Senajam klebonui iszvažiavus, pagelbinėkas parėdė viską giedoti lietuviszkai ir . . . nėjokių maisztų neiszvydo: niekas nesiprieszino, visi linksmai giedojo. Bet nabagas, pabugęs susiedų jemė vėžiu trauktis, tik ar bepavyks? Negut naujasis klebonas prispirtu.

Szėtos parakvija, į 5 tuks., teipo-gi labai sulenkinta. Klebonas S. ten nėkuomet nei apsirikęs neiszsižioja lietuviszkai. Galime pasakyti, jog treczdalis szėtiszkių jau szeip-ne-teip moka lenkiskai, nors visa parakvija lietuviszkai tebesirokuoja. Lig sziol nebuvo nėjokio reikalo įvilkti lenkiszką kalbą į bažnyczią. Tik po Ukmergės istorijos, nežinia, isz kieno įkvėpimo S. įvedė lenkiszkus pamokslus. Nu, praszome jusų mylistų! kam tas reikalingas? Miestuose ar kitur, kad atsiranda saujelė žmonių įbloksztų į svetimtauczių tarpą, nedovanota butu nepatvirtinti jų nors bažnyczoje, neprabilti jų kalbą. Kurszo miestuose katalikų, kiek tik randas atskirų tautų jų parakvijose. Isz kur-gi atsirado Szėtoje svetimtaucziai, isprausti į lietuvių tarpą?? Jei szėtiszkis skaito už reikalingą sakyti lenkiszkus pamokslus tik dėl to, kad ten randas mokanczių lenkiskai, tai, logiszka protuojant, reiktu isakyti, kad Pakurszės klebonai sakyti lietuviams latviszkus pamokslus, nes pakursziecziai kuo nevisi moka latviszkai daug geriaus, neg szėtiszkaiai-lenkiskai.

Szitą straipsnį nenorėjome placziai paleisti, skyrėme į „Žinyczią“; į „Sargą“ kliuvo tik dėlto, kad gailu pasirodė vėluoties su protestu perkarszcziuose dalykuose. Žinome, jog gerus poterius reiks iszklausyti už atspaudinimą to raszto. Szauks, jog tokiais rasztais rimtumą dvasiszkijs mažiname. Ant to isz kalno atsakome: dvasiszkiją lenkiame, nes to reikalauja, idant galėtu pasekmingai darbuoties doros dalykuose. Paminavotiejie kunigai gali buti doriaus ir mokycziausi žmonės, to mes jiems neužginame;

perspėjame juos tik dėlto, kad nekarszcziuotu politszkuosę dalykuosę tautiszkuosę, nes gali prieszus sutikti. Su litvomanais-prieszais nesunkus dalykas: su jais pasznekesiu gal pabaigti; bet kada susipratusi pilkoji visuomenė stos prieszais, vargingiaus bus nuraminti. Jei nenorime, kad atsikartotu liarmai, panaszus į Ukmergės, tai netaisykime tam tikros dirvos, ne skriauskime lietuvių. Kamę jų žemė, boczių kaulais įtrižta, ten jiems priguli vieszpatauti, o ne suklydėliams isz jų tarpo.

Ant Vytauto kapo.

Elegija.

Atbalsiai skurdus žeidž szirdį cze jauną,
Virkdo pergandintą akį;
Karsztą patyloms krutinę užgauna
Lupoms tylėti prisakę.

Raižo jausmus cze peilis dvaszmenis
Broly! terp skausmo apkurtes, pasenęs
Verk, atsistojęs ant Vytauto kapo:
Tėviszkė mūsų naszlė be jo tapo . . .

Acziu tėvynės — tai pelnas narsumo
Balsą iszgirs tą ir mūsų vaikai
Žadins szirdžių tai jaunųjų karsztumą
Bus atmintyje tautiečių ilgai.

Vyrai, kurie už liuosybę kariavo
Vardą nemarų tėvynėj įgavo.
Brutas lig sziolei nedėtas į grabą
Nors jo draugų ir užmirszom asabą.

Nėra ir Vytautui grabo tėvynėj . . .
Jis tepgyvena szirdyj' terp jausmų.
Muza, uždegk dainininko krutinę,
Tepin' vainiką jis jam isz dainų! . .

Ak, kaip atminti szendieną meilu,
Kad valandoje tarsi jau paskutinėj'
Kasamą mylimai grabą tėvynei
Puoszé narsumas ir meilė savų.

O, jūs lietuviai, dainas kur dainuojat

Primenat Vytauto vardą ir darbus,
 Tai ar nuliudę kada atrokuojat,
 Kad su jo kunu cze užkaset skarbus
 Tėviszkės galę ir savo liuosybę
 Meilės karsztumą ir brolių vienybę?...

Margalis.

Mūsų mokslavietės.

1. Netvirtumas maskolizškų įstatymų.

Žmonės visoje pasaulėje brangina savo įstatymus, kuriuos gauna nuo augszcziausių savo virszinikų, nes įstatymai rėdo pasielgimą ir leidžia kožnam isz įstatymų knigos aiszkiai suprasti rundijimo budą ir dvasią. Ne teip Rosijoje. Ten „Surinkimuosę Įstatymų“ įraszyta tiek gerų dalykų, kad skaitancziam net szirdis apsalsta; pabandyk-gi elgties pagal anų, pamatysi, kamę pipirai auga, nes szalip tų aiszkiųjų įstatymų kožna rundo kanceliarija turi antrą tiek paslaptinių, kurių žmonėms neapskelbia, bet kuriuos vis-gi visi geriausiai atspėja, jaustinai atjauczia, pažvelgę į nagaiką policijos rankosę. Ipacz ruskinamuosiuosę Rosijos pakraszcziuosę ne į įstatymų knigą reikia veizėti, bet į szviesias pristavų, spraunikų tarpinikų ir kitų garbės tarnų kaktas; daryk, ką tau saužinė liepia ir įstatymai nesiprieszina, ant vienkart žiurėk, ar nesusiraukė koks obrusitelius; jei susiraukė, mesk viską szalin: įstatymai tavę neapgins. Susimilk, szauki: jug-gi sztai paragafę tokiamę ir tokiamę stovi žymus, kaip jautis, įstatymas! Tau begėdiszkai, bet maloningai atsakys: niczewo nieznaczit: mes turime „savo!“ Ir užbaigta byla: arba atsipirkk pinigais, arba, kepurę ant asių antsimovęs, važiuok be sudo ant kelerių metų į isztrėmimą.

Nėkoks advokatas tavę nepagelbės, nes neturi ant ko atsiremti. Įstatymuose, sakys yra parasztyta teip; parubežio sargai, duokime, gali tavę krėsti tik tada, kada matys, jog smukulneszis pasislėpė tavo trobose; bet kad ir be to tavę iszkrės, jiems nieko nebus: policija gali sauvaliuoti. Teip tatai dedas teip vadinamuosiuosę „Vidaus dalykuosę.“

Mokslo, arba apszvietos dalykuosę dedas griežtai lygus sauvaliavimas, tiktai cze daugiaus suvartoja popieriaus. Lietuviams tėvams neduota valia teirauties, kokiais įstatymais rėdos žmonių mokyklos; jiems liepia mokyklas įtaisyti, kasmet kasztyties ant anų ir kuodaugiausiai vaikų prikimszti; bet ko ir kaip ten mokys, tai jau — „nie wasze dieło.“ Neteip maskoliams lengva su mokytojais religijos, su lietuvių kunigais. Tiems negali pasakyti: „nie wasze dieło,“ nes tie ir nepraszomi įkiszza nosį į įstatymų knigą, tik, ant nelaimės ir jie nekiek negali suvaldyti mokyklų virszinikų sauvaliavimo. Buvo laikas, kada kapelionai mislijo, jog gana sujieszkoti senosias instrukcijas, ukazus, įstatymus, parodyti obrusiteliams ir jų rankos bus jau surisztos. Kur ne! Juo daugiaus senesnių įstatymų kiszzé okrugų vyresnybei į akis, juo labiaus skatino ją prie sauvaliavimo . . . naujų instrukcijų rėdymę. Veltui prieszintumis tam, ką okrugų popieczitelius dėl obrusenijos užmanė; jam duota valia neatminti nekokių senesnių instrukcijų, kad ir paties apszvietos ministro, ar caro. Jei isz szalies jam priminsi, ant tų pėdų surėdys „savo“ instrukciją, prieszingą senesnei; ta tada elgsies pagal senesperdetinis iszkalos-valig naujesnes ir tavę nuprovos. Dabar užtatai užvis geriaus bus — **nėkuomet nesiremti ant senesnių įstatymų ir instrukcijų, nes tai tuszczias dalykas; tuom tik priversi okrugą paraszyti naują, prieszingą instrukciją: dėl mūsų obrusitelių nėra jų valdžią susiaurinanzių įstatymų.**

Darodymų nereikia per tolie jieszkoti. Programoje dėl žmonių mokyklų pasakyta, jog religijos mokyti kunigai turi: trecziojo skyriaus (otdienenijos vaikus grynai maskoliszkai; antrojo — pusiau: apsakinėti lietuviszkai ir maskoliszkai ir paskui reikalauti maskoliszkų atsakymų; pirmojo skyriaus vaikus — grynai lietuviszkai. Ilgainiui prieszingai szitai programai pradėjo nuo kunigų reikalauti, kad ir su antramecziais tesirokuotu apie religijos dalykus — vientik maskoliszkai. Pasiprieszinimų buvo daug, o tie tiek tepadarė, kad vyriausybé pradėjo reikalauti, kad kunigai ir pirmameczius mokytu katekizmo maskoliszkai, neatsižvelgdami, nei į ant programos reikalavimų, nei ant to, jog lietuvių vaikai, vos į mokyklą įžengę, negali mokyties isz

atminties to, ko nesupranta. Kokia nauda jums, skaitytojai, butu, jei mes pradėtumem raszyti iszpaniskai, tokia nauda gali buti musų vaikams isz maskoliszky kunigu pasaky.

Nuo vieno jauno kapeliono girdėjome tokią skundą. Isz Dievo parėdymo likau N. kamendorium ir kapelionu dvieju „uczilky“. Man pasirodzius ten, mokytojas pareikalavo, kad mokykloje per visą laiką neisztaryciau nei vieno kitokio zodziu, kaip tik maskoliszkus, nei į pirmamecius; ir teip griauzė kasdieną. Kada įkirėjo klausyties tos paczios pasakos, patariau jam pažiurėti į programų knigą, kur yra ir rankvedis parodytas, t. y. „Акты прѣ потерей“, isz kurios liepia mokyti vaikus pirmojo skyriaus. Kaip-gi mokysi maskoliszikai isz lietuviszkos knigelės? Mokytojui užkimszau, rodės, burną; tik pasirodė, kad ne ant ilgo laiko. Mokytojas, pareikalavęs tos knigelės, nusiuntė į Direkciją, kuri neilgai trukus sziaip man praneszė per iszkalos mokytoją. „Pons Globėjas Vilniaus Mokslo okrugio (Tatai naujasis, pagirtinasis Popowas!) nuo 14 vasario už N 1547 praneszė ponui Direktoriui žmonių mokyklų Kauno gubernijos, jog nepripazįsta už galimą dalyką gana padaryti jusų praszymui — įvesti į vartojimą kaipo rankvedį religijos mokslo dėl pirmamecių mano mokyklos lietuviszką knigėlę „Ak. ir pot.“, dėlto kad religijos žmonių mokyklose reikia mokyti maskoliszikai“.

Ir teip, vienu pabraukimu plūksnos naujasis Popieczytielius Popowas iszbrėzė isz programos netiktai vienatinį lietuviszką rankvedėlį, nors ir maskoliszkomis literomis spaudintą, bet ir paskutinius lietuviszkus zodzius, kurius vaikai galėjo iszgirsti isz kunigo lupų, užgesė. Isztikro, ką pridėjo szaukimos prie senųjų įstatymų, kad jų naujieje obrusiteliai nebrangina?!

Szito nelemto rankvedžio, kaipo maskoliszkomis literomis spaudinto, negailu ir niekas isz kunigų jo nevartojo, nors patsai Vyskupas Valanczius aną, kaipo valdzios paskirtą į rankvedzius, iszsiuntinėjo. Gailu jo dėlto, kad vis-gi per ilgą laiką dengė ir įleidė lietuviszką kalbą į mokyklą.

2. Obrusenija ir nabasznikus pasiekia.

Kas dar nežino, tam praneszame szitą žinią, nors jai barzda jau užaugo. Mirus Palangos kapelionui, kun. Juszkeviczei, mokytiniai per budynę sutarė sumesti po kelius graszius, nupirkti vainiką ir padėti ant kapo mylimojo savo kunigo. Ant kaspinų nutarė padėti lietuviszką paraszą; bet Progimnazijos Inspektorius, kaip tik gavo žinoti, tuojaus pasisziausė. „Turi buti maskoliszkas paraszas, nes jus maskoliszškai mokė“, pagaliaus ir žodžius patsai sudėjo. Jei kitokis, gird, bus paraszas, tai vainiką dėti ant grabo neleis. Ką buvo daryti? Visa laimė, kad pirkėjas vainiko, į Klaipėdą eidamas, paraszą . . . pametė, ir teip studentėliai vainiką antdėjo be jokio paraszo. Liepojiszkų paraszas buvo lenkiszkas. Obruseniją lietuvių, matykite, ir Kurszę gerai varo.

3. **Palangos Progimnaziją padidinti lig szeszių kliasų nepavyko**, nors apie tai rupinos tokios ypatos, kaip grapas Tiszkeviczė ir kunigaiksztis Mikolas Oginskis isz Plungės. Ministras isz karto buvo sutinkąs, bet paskui staigiai atsakė. Jei tikėsime paskaloms, nes dokumentų dar neturime, ministras atsisakymą atrėmęs ant szių dviejų dalykų: 1, Palangos Gimnazija maskoliams ir žydams nereikalinga, nės ten vien tik lietuviai teina; tautiszkas judėjimas ir dabar terp mokytinių, pagal praneszimų, esąs žymus, terp apsiszvietusių dar labjaus krutėjimas busias dar didesnis. 2, Palangos Progimnazija esanti — žemoji „Seminarija“, o maskoliai nemislyją katalikų Seminarijas szelpti. Jei tiesa, tai didis nenuosakumas: jei rundas leidžia vyskupams tikras seminarijas, tai jug ne dėlto, kad jos tuszczios stovėtu; turi tadą pasirupinti ir apie žemesnes mokyklas, kur jaunumenė galėtu prisitaisyti prie augsztesnių seminarijų mokslo.

4. **Mažeikiuose**, perniai perkriksztytuose į Muravjovą, privisus sziek-tiek maskolių, vyriausybė pastatė cerkvę, atkvietė popą ir įtaisė jam „cerkvinę“ iszkalą, idant turėtu vietą auginimui jaunumenės pravoslaviszkoje dvasėje. Dabar į tą mokyklą eina į keles deszimtis mokytinių ruskių, liuteriecių ir nemažas skaitlius tamsiųjų katalikų

ukinų ir tarnaujanczių ant gelžies kelio. Tiems nieko nemaczyja kalbėjus, kad neleistu vaikų ten, kur katalikų kunigas nevaiksioja, kur katalikų vieros niekas nemokia, kur, prieszingai, po kelius kartus ant nedėlios atsilanko popas ir visiems vaikams iszguldinėja pravoslavijos mokslą. Czepat rodo panoramas, szventomis dienomis skaito knigas; žinoma, viskas teip parinkta esti, kad pravoslaviją iszgirti, o kitas vieras, ypacz katalikiszką pažeminti. Negut kas galvas apsuko Mažeikiszkiams, kad jie savo vaikus paveda auklėjimui vieros neprieteliams! Atsiimkite vaikus; ir be jų gana turime kulvartų, užsiginanczių tėvų vieros ir kalbos. Nevaisykime jų tyčiomis, isz geros valios!

5. **Radviliszkyje** yra dvi iszkali: Narodnaja ir gelžkelio — Cerkvinė. Dvi nelaimi matydami ir žinodami negalėsią prasiszalinti, geidžiame bent mažąją sutikti. Turint dvi maskolių iszkali: „narodnąją ir „cerkvinę“, o negalint vaikų nemokyti, iszrinkkime bent tą, kuri yra ne teip blėdinga. Jei paprastosę iszkalosę tik tyko burliai, akis ir nagus iszplėtę, sučiupti katalikų vaiką, tai jau su dar didesniu noru ir asztresniais nagais laukia „cerkvinės“, iszkalos perdėtiniai: popas ir jo pagelbinėkas — djakonas arba psalomszczikas, kurie užsijema mokymu vaikų. Netik laukia, kad kas isz geros valios ateitu, bet uosto, szniuksztinėja, ar negalės katalikiszkos szviesos sutrukdyti ten, kur pravoslaviszkos negali žiebti. Uosto, beneužuos kamę lietuviszkų knigelių, beneatras kamę mokynanczių katalikiszky poterių ir skaitymo ant maldaknigės; pajutę tuojaus suszaukia paklusnius savo tarnus, policijos vanagus. Rodos, aiszku pravoslavijos apasztalus esant vilkais dėl katalikų duszių, o vienak radviliszkiečiai pilnas kamaras turi prisikimszę visokių maskolių, kuriems esant už sienos, nei vieno žodžio drąsiai nepasakysi. Asz nesakau nepasakysi maskoliams nemėilingo žodžio; ne, kamę maskolis apsigyvena, ten katalikas ir nekaltą žodį bijo drąsiai isztarti: vis rodos, kad tuoj duos žinią į policiją, ir galas. Valig manęs, geriaus tuszčių kambarį laikyti, neg tokį suveržymą jausti.

6. **Nekrauszunams**, matyt, nusibodo ramiai gyvenus ir drąsiai vaikus skaityti ir katekizmo mokinus, kad užsimanė, ar davės galvą apsukti, iszkala statyti ir parsikviesti į savo lizdą dar vieną burlių — muczytelių, szvietėją — maskolintoją. Iszkala dar nepabaigta statyti, bet nėra ko nuliusti, darbui neinant sparcziai. Tikrai didesnis butu džiaugsmas, regint atsistojusią žydų perenę (pirtį), neg maskoliszką iszkala; perenė bent parkas nuplauna, o „uczilka“ — apkreczia tokiomis, kad per visą amžių nebenusiplausi, nes ten tikyba pakreipia, tėvų kalbą suterszia, ne vienam kunigui duobę iszkasa, ant ramių ukinikų kratas užveda ir tt. Nekriausziunų kaimynai, Sziaduos Pažeriszkiei turi tą prapultį: paklausikite iszmingesniųjų, ar džiaugias. O, seniai nori nusikratyti, tik akli saskiai priesztarauja ir bruka ten savo vaikus.

7. **Radviliszki** pirmiaus labai retai krėtė, gal dėlto, kad pirma ir maskolių mažiaus buvo. Anais metais pakuszino vieną miesczionį, nesziu apszauktą, bet, teradę tris szaltinius, įkasti negalėjo. Paskui ir vėl nutilo. Tik szią gavėnią galvą atitruko sprauņiko pagelbinjkas ir jemė jieszkoti paslaptinių iszkalų; daužės su policija keles dienas po miestelį, bet, acziu Dievui, nei vienos neužspėjo prie užsijemimū.

Viena pavasario diena.

Idilia.

Szитай jau žiemos pasibaigė bėda!
 Sniegai isztirpo, vanduo nebtur ledo;
 Norints dar žilas nuo ryto žolynas,
 Vieversiai giesmes vest vienok skubinas,
 Sveikin' artoją, iszeinantį, laukę,
 Kaip, pirmo saulės spindulio sulaukę,
 Eina, nesz arklą, ant Kryžių pažiuri,
 Persižiegnoja ir nujem' kepurę.
 „O, Pone! — taria — kentės tokias mūkas
 „Priimk ant garbės maldas, norints striukas!

„Lai bus ant garbės prakaitas ir vargas,
 „O lai neatstos man Aniolas Sargas“!
 Visokių balsų pilnas tikrai oras;
 Išzrokuot anus — dykas butu noras.
 Artojai szaukia: no! no! vaga! vaga!
 O piemenėliai susiszaukia ragu.
 Jautis ein' drąsiai ir galvą pakrato,
 Baubia, nes antrą nebtolie pamato;
 Akysę kraujas, kojoms žemę mėjo:
 Tuojaus cze karės didelės bus vieta.
 Koks gal but galas — greitai atrokuosi:
 Viens jautis pereit' antro viduriuose.
 Baubia, pucz', sznypszezia, dulkės viseip sukas.
 Vienas milžinas, antras — gers teliukas;
 Viens tikras stambrus, syla to milžino,
 Kad truko ragu, tikt susimažino;
 O antras ragus, kaipo ylas, stato:
 Kad gal atstoti dalgi, susiprato.
 Sztai jau artinas, jau ir susitiko
 Kakta raguota, antra kakta plika.
 Milžinas juodas, o mažasis žilas.
 Kaigi palygint jų galėtųm sylvas?
 Kaktos sztai nuslyst. Ragas tuoj' ing sprandą
 Duoliui įsibed': bloga jam valanda . . .
 Atsitrauk', betgi duod žiliui ing szoną . . .
 Kad butu ragai, baisi butu rona.
 Atszoko mestas ir balsiai suriko.
 Viens buvo piktas, ir antras supyko.
 Pasiskersavo, kaktoms vėl sutrenkė,
 Remias, net snukius lig žemės prilenkė.
 Puczia abudu, tęsias baltos putos,
 Tai kaipo auklas, tai, it virvės, drutos.
 Žilis ein atgal, szmulis aną varo.
 Jau, kaip isz pirties, leid' abudu gara.
 Žilis yr szlapias, buk per upę plaukęs.
 Loc ilsėdamos, atžagariai traukias.
 Toks padėjimas neilgai tetruko:
 Vėl susirėmė ir labjaus paduko.
 Mėjo ir stamdo viseip žilį juodys,

Bet žilis kur bes — kraujas pasirodys.
Jau juodžio szonai ir sprandas kruvinas;
Aptaszkyts krauju placziai net žolynas.
Ir piemeneliai patį nusigando.
Rėk', jau ing kruvą susirinkus banda:
Toms karvėms juodžio, kitoms gailu žilio —
Norėtu perskirt, rėkia ir netyli.
Dulkių kad vėjas nebnunesz' ant szalį,
Dvie' kariauninkų regėti nebgali.
Nutilst pamažu; karė jau mažinas.

Bet ten vėl užved su ožiu avinas.
Tur but ta karė piemenims patinka,
Kad ant kalnelio žiurėt susirinko.
Dėlko ir už ką terp jų ta nezgada?
Gal avins ožį netol avies rado?
Gal ožys piktas už ką ant avino?
Karė, ar szeip, ar teip, prisiartino.
Ožys iszrodo ant gudo ar pono:
Barzdą jis, braczia, žemės kuone szluona;
Ragai, loc szoblės iszkeltos tai dvije;
Stovyla drąsi, buk nieko nebijo.
Avinas baltas, ne mažo augumo,
Atžagars eina, purkszczia isz piktumo.
Strakt! szok' avins, o barzdoczius tuoje
Ant dviejų kojų priesz jį atsistojo,
Isz augszto sprandan szoblėm' savo kirto —
Nabags avinas ant szalį nuvirto.
Paszokęs, laižuos, loc but karszta pusta;
Atžagars eina, stovyla jo rusta;
Sztai szok' ant ožio, ir ožys vėl tuoje
Ant dviejų kojų, kaip ir pirma, stoja,
Krist nesuskubo — avins pilvan kirto —
Ožys su rėksmu augsztynelks atvirto,
Kojas pastate; kol kelties paspėjo,
Kartą ir antrą avins jam pridėjo.
Kaip atsikėlė, nabags ing karklyną,
Purkszdams ir pusedams, jau nusiskubino,
Palikęs, kiek reik', piemenėliams juoko,
Jogiai kariauti lig sziol neiszmoko.

Netolie pulkas matos ir ne mažas;
 Tos dirvoj' vaiksčioj', kitos baloj' dažos;
 Visokio amžiaus, augumo ir plauko,
 Ne vieno kiemo, loc ne vieno lauko.
 Piktas sutvėrimas, nes-gi jis žolyną
 Ir lankas lygias nekart' iszgadina.
 Tai veislė žvėrių, kur kitkart ežerę
 Su piktoms dvasioms draugę pasinėrė.
 Prie augsztos ežios užvirtus ne viena,
 Och! uch! ruch! kriukia, vaikų eilę pena,
 Stumduos jie viseip, lipa viens ant kito;
 Gudresnis kitą ant szono parito.
 Ten, aure, dujen, kaip tikt pasimatė,
 Szerius, it karklus, pykdamis pastatė.
 Snukiais jie kalen', kojoms žemę spundo...
 O tai! jau kirto viens kitam ing žandą.
 Iltis, buk ragai, kyszo; tiktai balti
 Ir ne vietoje prigimti, įkalti.
 Tais tatai ragais skrodė uodą, mėsą,
 Girdamies, jogiai su ginklais jie esą.
 Jų, rodos, karė, užtikro, vienoda:
 Skersojas žandan ar ing szoną duoda.
 Ilga jų karė, szonus gerai ardo.
 Kad kožnas žino, nesakau jų vardo.
 Piemenis pietus valgyti susėdo,
 Bet greitai aniems atsitiko bėda.
 Viens metė duonos szmotą Rutkai savo,
 Jis nesuskubo — Juodasis pagavo.
 Metė ir Juodžiui draugę ano ponas
 Teipogi kąsnį ir ne mažą duonos.
 Isz nutikimo nei sziochio, nei tokio
 Piemenis visi balsu prasijuokia.
 Ar tai dėl duonos, ar juokas netiko —
 Butka ant Juodžio, kaip reikint, supyko.
 Griebė už sprando, ant žemės pavėlė,
 O tai ir karė, kaip reik', pasikėlė.
 Juodis paszokęs, ar gal dovanoti?
 Pradėjo Rutką smaugti ir volioti.
 Her! her! her! rejas, viens ant kito szoka,

Kaskartą dedant net kruviną znoką.
„Vandenio reikia“! viens piemuo suriko.
„Vandenio! Bet kuo neszt? Ner uzbono dyko“!
„Oi, jei ant szunų kas nor' susimilti,
„Tur ir viralą, nelaukęs, iszpilti“!!
Dujen uzbonu sztai iszpila tuoje —
Szunys tam' kartę rieties jau perstojo,
O kad subėgioj' kelis kart ant balą,
Atvėsin' szunis — karė randa galą.

Neilgai trukus vėlei atsitiko
Oru plaukianti kokia tai muzika;
Muzika rusti, dusią net judina —
Tai varpai skelbia dvylikę adyną.
Kas neapkaisi, kurs tą balsą girdi, —
Ar ne pametęs, keliaudamas, szirdį?
Kas nepasimels, jeigu laimės trokszta?
Aure! Bažnyczios ten baltoja boksztą,
O jeigu kursai kalvos virszuj' esi,
Matysi dvijen, jei tikt pažiurėsi.
Artojas arklį nustabdęs vagoje,
Nudengė galvą ir persižiegnuoja.
Kelis jam žingsnius žengti atsitiko
Kur, buk stalelis, buvo uola plika,
Ir prakalbėjo szirdies kalbą aiskią
Maldą, teip linksmą — Aniolas apreiszškė:
Viernai jis sekas szventą Izidorį.
Tokį paveikslą kas sekti nenori?
Prie tos tai maldos, musėt, dar pridurė,
Nes ne teip greitai uždėjo kepurę.
Nukinkę arklį, namon jau keliavo.
Sunau, lai pročę Dievs peržiegnuos tavo!
Tegu namiszkliai tavo vis bus sveiki;
Javai lai vaisių atnesza, kaip reikia;
Vėtros ir ledai lai pro szalį traukia,
Kad nepadaryt' iszkados tau laukę;
Kad nepritruktu tau niekados duonos;
Nuo ugnies lai serg' szventas Florijonas;
Tegu debesį laikę rasą duoda;
Turtingą vaisių atnesz medžiai sodo, —

Striukais tart žodžiais, kad nelaimė pikta
Tavo pastogėj' nebutu sutikta!!

Antras artojas, augsztesnėj dirvoje,
Iszgirdęs varpus, teipog apsistoja;
Nukinkęs arklį, sėda ant nugaros,
Teipog ant sodžių, nors pamažu, varos.
Kokią ten dainą, ir ne labai dorą,
Iszleidė jisai balsingai ant oro.
Slėnės ir kalnai tartumi užraudo —
Žodžius tos dainos nenoromis gaudo.
O nepažinau asz aną sutikęs,
Ar buvo vyras, ar dabar jaunikis.
Padorus, jaunas; veids rodė, jog duszią
Kokia tai vėtra nepagirta tąsė;
Sveikatos anam su kaupu net miera,
Rodos, ir dėti anos kur nebėra.
Linksminkis, žmogau! Bet linksmybės tavo
Gal jau ir dienas Dievas surokavo.

Kas žmogaus akims, vienkartu įkako,
Liežuviu vienkart neapsako:
Kol iszrokuoja, pareina valanda;
Kas kartą stojos, paskui atsiranda.
Kad ar' artojai ir kad szunįs rejas,
Tris piemenėlės po dirvas, po vejas
Bėga, trokszdamas aplinkt vieną kitą.
Kas-gi ten butu? Ką-gi jos gaudytu?
Bėga, paszoka, loc ant žemės sėdas...
Ar nepadare savei tiktai bėdos?
Ar neiszniro paleistuvei koja?
Antra priszokus, dar ją pavolioja,
It kulį sziaudų, ant szalį pavertė,
Ką tai nuo žemės paspėjo nutverti.
Balseliai laibi duodas girdėt juoko,
Nes-gi treczia prie anų priszokė
Ir tarė linksmai: „Oi pupų pėdeli!
Ko-gi belauki? Ko-gi nesikeli?
„Juokkities! — tar, ji — juokkities, vanagės,
„Bet-gi jūs grieką pelnot sau, nabagės!

„Blogą isz kvietkų jūs turėsit' pelną:
 „Pavydas skaitos už grieką smertelną.
 „Ar gal parokuot Dievas tam už gerą,
 „Neteisiai gautą jei kas duod apiera?
 „Kad asz nevikri ir bėgioti sunki,
 „Pagaunat kvietką, kaip isz rankų, tunkią.
 „Jūsų veideliai, kur nuo juoko kratos,
 „Kad tikt prie Kryžiaus nejaustu sarmatos“?
 — „Dėlko teip rusti ta mūsų auszrelė?
 „Ar ne perangstie szendien atsikėlė?
 „Kas-gi tikėj s, kad teip atsitiktu:
 „Sztukas už grieką kad paskaityt' piktą?
 „Praszom, imk kvietkas, lai visos bus tavo“!
 Kad teip kaiminkos szirdis užsigavo,
 „Ką turi buti auszrelė ukana?
 „Praszom paimti podraugę ir mano“!
 Kad teip rokuojas mergaitės, tuotaru
 Iszgirdo balsa jos Bažnyczios varpu.
 Kad ausis balsa teip gailingą gaudo,
 Anų veideliai, it rožės, užraudo;
 Szirdelės kruties balsiai sudrebėjo.
 Viena ant kitą tuoj pasižiurėjo . . .
 Szok', apsikabin — sztai nemaža kruva —
 Isz trijų rodės, loc viena tebuvo;
 Bucziuojas, spaudžias, isz gailėsio sunkio
 Net anų veidus aszaros aplankė, —
 To padėjimo neilgai temėgo:
 Susikabinus po eilę, nubėgo
 Po Kryžiaus, tarpę dirvų pastatyto.
 Melsties ant kelių mergaites sukrito.
 Meldžias — užtikrą, tai Aniolai czysti!
 Kas-gi nedžiaugsys, gavęs jas iszvysti?
 O jūs lelijos, rožės rojaus daržo!
 Lai jūsų duszių griekas nesuvaržo!
 Lai jūsų dienos ruku netamsinas
 Džiaugsmą isz jūsų tegu tur motynos!
 Obelės! garbę jums duodu isztolo,
 Po kurių toksai tai vaisius nupuolo,
 Nes geras vaisius isz gero tikt medžio, —

Pagirtos mocijos, kur teip vaikus vedė!
 Oi, kad tą madą garbingą ir szventą
 Laukai ir pievos Lietuvos pažintu!
 Mergaitės, maldas pabaigus, jau stojas,
 Vėl apsikabin', ir vėliai bucziuojas:
 „Užmirszkim, sesės! Kas buvo, tas buvo.
 „Isz kvietkų mūsų lai bus viena kruva.
 „Asz noriu, kad vis, netiktai szendiena,
 „Kryžių rėdytum' kvietkomis iszvieno“.
 „Asz maž surenku“! — tarė mažesnioji.
 „Nežinau, Tamsta, ar gerai rokuoji“?
 „Ir asz teip sakau! — atsiliepė treti:
 „Dvije tad vieną turim' pergalėti!“
 Kryžių kiek kartų siulu apvyniojo
 Ir kvietkas paskui iszvieno kaisziojo.
 Pabaigė darbą. Bet-gi ir tam' laikę
 Jau neberamiai avis užsilaikė.
 Avis suvarius ant geresnių vietų,
 Paczios ant akmens susėdo prie pietų.

Draug buvęs szuva per pilką akmenį
 Szokdams, užszoko ant kizskelį — senį.
 Kiszkiui iszgąstis baisus atsitiko.
 Szuo net pagriuvo ir balsu suriko.
 Tad po iszgąsczio netikėto, baisio
 Szoko abudu bėgti, iszsitaisę.
 Kiszkis glaud ausis, neszas nabags, neszas;
 Szuva vaitodamas paskui kizskį tiesias,
 Grieb' — ne dar... grieb' — ne! Kiszkis szok ant
 Nulekė szuva, nustoti negali [szalį...
 Ir pasitaisyt nemaža tai sztuka —
 Kiszkis nuo szunies jau szmotą nusmuko;
 Metės ant szalį, įszoko ing avis —
 Szuva paliko, kizskio nepagavęs. X.
 (Toliaus bus).

P. S. To paties autoriaus turime ir daugiau rasztų,
 matyt, suraszytų apie 1865—1880 m. Pasakeja, buk tai
 buvęs svietiszkas, žemaitis isz Telszių pav. isztremtas į
 Siberiją; bet mums matos jis buvo dvasiszkas. Bet kaip

buvo jo pavardė, dar nesuvokėme. Eiliotuosę rasztosę, kaip matyt, apsireiszkia nemažas poetizskas talentas; prozą iszvertė isz Senkevyczės „Apgynimą Czenstakavos“; rankrasztis pas mus. Kalba gera. *Red.*

Isztremtojo rasztai isz Spasko.

(Toliaus.)

1878 m. sijkio 12 d.

Maniausis geradėjau!

Užspyręs Jusų rasztas priesz davimą atsakymo ant Jusų siuntinio, kurį cielybėje prijemiau, įtraukė manę į teip didį klapatą, jog netenku žodžių, iszskalbėjimui, kodėl užsilvilkau su danesizmu! Iszpažinsiu tikrą tiesą: vienu žygiu norėjau atlikti ir atsakymą ir pasveikinimą su Szventėmis, nepermatydamas, jog tuom padauginau Jusų neramumą ir klapatą. Nusidėjau. Dovanok. Apturėjęs tokį persergėjimą priesz užsilaikymo lig sziol budą, daugiaus tokiuose atsitikimuose dėl dviejų reikalų, nesusieinanczių vienam' laike, svaraus niekad ant tolesnio neatidėsiu.

Su ateinantėmis szventėmis, ir Kalėdų, ir Naujų Metų sveikinu Jus visus, namizkius, susiedus ir pažįstamus. Duok, Dieve, sveikata, laimingą pagyvenimą ir iszganymą duszios!

Idant savo jausmus stangesniai sujungečiau su jusų ir vienybėje paszlovincziau Iszgarytoją mūsų ir viso svieto, supyniojau tam tikslui szio bias-tokias eiles, kurias, linksmin-damies, užgiedokime.

Kalėda.

Jezau Kristau mažutėli,
Mus brangiausias kudykėli,
Dienoj' Tavo užgimimo,
Ant szio svieto atėjimo
Mes, prispausti sunkią bėdą,
Liudni neszam Tau kalėdą.

Betleeme, tam miestelyj'
Nerand vietos, glust' stainelėj',
Kur su jaucziau asil's stovi —
Toj' užgimti nesidrovi.
Neturėkim-gi už gėdą
Jam terp gyvių neszt kalėdą.

Mus' tėvynė aszarosę;
 Gul, paskendus ligszioł josę;
 Ir mes isz jos szen iszginti,
 Jieszkom Tavęs, nuvarginti.
 Priglausk ilgą musų rėdą,
 Kurie meldžiam' — su kalėdą

Virsz pasaulės tvask' Jo vieta.
 Nusileido ant szio svieto
 Atgaivinti tamsią viera,
 Naują užkurt mums apierą.
 Už Szvencziausį Jo „Abrėdą“
 Neszkim linksmai Jam kalėdą!

Garsin' dangus Jo didybę,
 Augszti sostai skelb galybę,
 Ir szviesiausi Serafinai
 Su Tvirtybėm's Cherubinai
 Vienu balsu garbę gieda:
 Su jais jungkime kalėdą!

Chor's Aniołų orą ardo:
 Nesz pakajų Dievo vardu.
 Pirmi piemen's giesmę girdi.
 Didi szviesa linksmin' szirdį.
 Jog isz dangaus tur susiedą,
 Bėg' su džiaugsmu, nesz' kalėdą.

Kaipo saulė neszioj' szviesą,
 Teip jo vardas platin' tiesą,
 Jog toj dienoj' užgimimo
 Dėl mus' meilė pradžia ima.
 Po jos sparnais vargai, bėda
 Gieda visad Jam kalėdą.

Kad mus szendien dangus lanko
 Ir meilingai paduod' ranką,
 Prie Jo visi stangiai glauskim's,
 Kaip avelės, prie Jo spauskim's
 Ir, supynę rato rėdą,
 Užgiedokim Jam kalėdą!

Ateis diena Jo teisinga:
 Turi ranką gan' galingą.
 Mielaszirding's ant mus žiuri:
 Musų bėda ir Jam duria,
 Atsibudęs, nubloksz bėdą,
 Kad giedos'me Jam kalėdą.

Žino visad, ko mums reikia;
 Jo gerybė duoti teikias.
 Szendien esam' nuvarginti,
 Liudni, nuogi, nukankinti;
 Tas Jo akis graužia. ėda —
 Susimylės už kalėdą.

Jau nebtoli, gal už vartų...
 Jam po kojų pulkim' kartu:
 Nemieruotai didi meilė
 Nuskurdimo musų gaili.
 Aszarodams, kas Jam gieda,
 Gausiai už tą mok' kalėdą.

A. Ž.

1879 m. sausio 5 d.

Tegu bus pagarbintas Jezus Kristus!

Mieliausis Geradėjau!

Szendien atėmiau poterieneį isz pacztos. Dėkavoju žemiausiai už atsiuntimą. Praėjusiosę gromatosę, prisiųstosę su pinigais, ir asz pasergėjau atmainą. Ant rasztelio buvo pacztos vieta iszstatyta ne isz Kedainių, bet isz kitur, ir tos iszskaityti negalėjau; viseip ją perkraipiau, vis iszsirodė nepažįstama anam' krasztę. Ant gało pamislyjau, jog tur' but naujai praminta stacija ant gelžinio kelio, kurios vardas tropniai iszsiduoda. Ant abiejų szalių gromatos buvo pieczyoczių daugybė.

Isz bėgiojanczios žinios neiszpasakytai nusidžiaugiau, ne dėlto, kad mūsų padėjimas gali pasigerinti: yra tai mažiausiu daiktu: mes, leisziai, budami liوسي, mažai prisdėjome prie gero Bažnyczios; bet vienatiniai dėlto, kad mieliausis mūsų Piemuo teip iszmingingai apsejo, kad davė jam s. Dvasia tiek manės ir tvirtybės pergalėjimui tokių baisių pragaro pagundų. O, duok Dieve jam stiprybę iszturėti tolesniam' kariavime! Kad galėcziau nulėkti iszbucziuocziau jam kojas ir rankas už tą jo didžiausį pasiszventimą. Dabar, žinant apie tai, palieka mums maldauti Vieszpaties Jezaus, idant užlaikytu jį savo globojime ir pakieravotu visas mislis ir jausmus jo szirdies, o pagražindamas sveikatą prailgintu gyvenimą dėl palaiminimo s. Bažnyczios.

Lig sziol gyvenu namuose Nikiforo Karauszos su kunigu Anupru Sirvydu, b. Vasiliszkių klebonu Vilniaus vyskupijos, prie Bužinskio, arendavojanczio antrą piontrą, ant jų stalo. Tolesniai kas bus, nežinau, ar užsilaikysime ant vietos, ar ne, nes Bužinskiai ant pavasario ketina persikelti ing užarendavotą dvarelį keletą viorstų už miesto. Norėjova ir mudu kartu pereiti, bet valdžia neleidė. Kaip apsiversime, apie tai paskui danesziu.

Gromatos, raszytos ing Spaską, be iszreiszkimo namų, negal žuti, nes policija ir paczta gerai mus pažįsta ir žino, kur gyvename. Jei ir persikeliamo ir tanczeis greit dasižino: jie daugiau apie mus rupinas, ne kaipo mes apie juos.

Turime orą labai gražų daugiaus, kaip mėnuo; sniego vidutiniai; kelias geras, netenka tik arklių: galėtu smagiai važiuoti. Szaltis dasiekia 20 laipsnių ir tai szendien ir kelius sykius pirma; o szejp jau vis buvojo nedickas, ant 10 ir mažiaus laipsnių. Dienos aiskios ir saulė szviesiai spinduliuoja.

Javai isz rudens buvo brangesni, dabar atszoko. Perkmainiai nusimynė; prisipirko brangiau, dabar nenoris pigiau parduoti; laikas jau atėjo, o kitiems ir pinigų reikia. Jei pavasaris gerai pasirodys, gali ir nepabrangt javai.

Daugiaus neturiu nieko naujo paraszyti. Isz Dievo mylistos sveikas esu, ko ir jums szirdigiausiai troksztu. Palieku ant visados žemiausiu tarnu.

Anupras Žemaitis.

[1879] m. [sausio 28] d.

Miliausis Geradėjau!

Po paskutinio raszymo atsitiko pas mus, jog dujen isz draugystės atsitolino; vienas isz Užnemunio, o kitas isz Kijevo gubernijos; abudu svietiszku. Po ilgam begiojimui ir klapatimos vos tą apturėjo; pirmasis ant urlopo szeszių mėnesių, o antras — suvisam ant gyvenimo po paskirtas gubernijas. Ir nekurie kunigai užnemuniečiai storojas isztrukti isz tos pakampės; kasžin ar nusiduos, ar ne. Pranesza isz namų, jog butent yra viltis nuog vietinės urėdystės; bet koks dekretas kris Peterburge, nežinome. Mes, Lietuviai, nei nemislijame: mums tol sunkiau. Butu gerai mielą savo tėvynę aplankyti; bet aplankius vėl grįžt atgal yra tai baisus daiktas! Vėliai nemėgint; geriaus kentėti lig iszliuosavimo.

Žiemą turime gražią; sniego nedaug; kelias puikus; szaltis didžiausis — 24°; szejp jau terp 10° ir 20°. Javai dabar pigesni, kaip rudenį. Perkmainiai labai dairo ir laukia pasigerininimo prekės.

Siuncziu keturius Rožanczius, parvežtus isz Siberijos. Paeina jie isz Chinų; pirkti Irkutskę nuo chinieczio; ant jų visa Mongolija, tur but, ir Chinai, garbina savo dievai-czius — Burchanus. Pamėgo man, kaipo atminimą,

parsivežt, ing savo szalį ir ant jų pagarbinti Vieszpatį Jezų Kristų ir Szvencziausią Jo Motyną Mariją Paną, idant per Jos užtarymą stabmeldžiai pažintu tikrą tikėjimą. Yra nepaszvęsti, neturi kryželių; praszau Jo Mylistos paszvęsti ir kryželius prikabinti. Asz jų neturiu; mas-koliszkais bijojau baidyti, musiszku — nėra. Vieną paturėk sau, kaipo atminimą nuo manęs, o kitus iszdalyk pagal paskyrimą, t. y. nusiusk prie atsitikimo ing Eirogalą pas brolių, o jis atiduos. Neturiu brangesnių dovanų; kuom turtingas, tuom dalinuos; priimkite su tokią szirdžią, su kokią aukauju. Norėjau savo ranką tai dapildyti, bet kiteip atsitiko: musų pagrižimas velkas be galo; ap-sirokavęs pamislyjau, kasžin, begu sulauksiu.

Ant galo, drašinuos Jo Mylistą apsinkinti mano praszymu. Turėjau dviejus akuliorus; vienus kelionėje pavogė, kitų susikulė viena akele, — ir teip palikau be jokių, o be tų apseiti negaliu. Jieszkojau po savo kromus; ant trumpo matymo neiszradau; Tambavos dasisiekti — negalima. Kai buvoji Kedainiuosė, o kanczeis ir Kaunė, padaryk tą mylistą, prie atsiunciamųjų pririnkk stiklelių penkto numero ant trumpo matymo; o jog tas jau yra persilpnas ant tolimo matymo, norėcziau įgyti ketvirtą numerą naujų, idant su vienais skaityti, o su kitais pasižvalgyti galėcziau. Butu gerai, kad atrastumi koki žlibių su trumpu matymu: tas geresniai galėtu iszrinkti; tikiuos, jog ir optikai apie tai tur nusimanyti, kokių reikia senam, trumpai matancziam. Jei iszrastumi ir nupirkdami, parupink maksztį dėl abiejų vieną, stangų, idant kelionėje nesusgniauztu; nors butu brangus, negąsčiuok: džiang-siuos, kad szviesiaus galėsiu matyti.

Vienu žygiu, kad pradėsi dėl manęs varginties, pasiuk man kunigiszką žiponą, t. y. surdutą ant vasaros, juodos materijos, kuri ne greit nuszustu ir butu tvirta. Siberijos drabužiai nusibodo ir nuplyszo; norėcziau turėti isz savo kraszto, tikrai kunigiszakai pasiutus. Spaskę apie tai nenusimano; gali isz kunigo padaryti popą, ko nenorėcziau. Tam prijungiu mierą. Ilgis isz prieszakio — arszinast ir vierszku 14; ilgis isz užpakalio — arsz. 2; stomuo isz užpakalio — v. 12; storumas per juostą — arsz. 1 v.

6 ir priduoti 6 v. ant užmetimo; išz viso — 28 v., arba arsz. 1 ir 12 v., storumas per krutinį tiek pat; rankovės — arsz. 1; apkaklė — v. 10. Pagal tos mieros, tikiuos, jog numaningas kriauczius galės išzmaštyti. Jei nenusiduotu ant vasarinio tai pasiuk išz gelumbės, tiktai geriaus išz geros. Dovanok, kad asz Tavę varginu. Yra tai teip, kaip kad kas vilką apsiima pavežėti: netiktai su keturiomis isirioglina, da ir uodegą nor sutalpi. Kaszta ant to viso lig mažiausiam paskaityk ant obligų. Skubyties neturi reikalo; prie atsitikimo galėsi vis tai padaryti. Akuliorius turiu pasiskolinęs nuo savo draugo; tuos lig laiko galiu vartoti. Esu išz Dievo mylistos sveikas. Gyvenu ant tos paczios vietos. Siuncziu jums visiems szirdingą pasveikinimą. Tegu bus pagarbintas Jezus Kristus!

K. Anupras.

1879 m. birželio 1 d.

Tegu bus pag. Jez. Kristus!

Mieliausis geradėjau!

Szendien prijemiau išz pacztos siuntinį: žiponą ir dvi pori akuliorų cielybėje. Žiponas patinka; guli be jokios kliaudies, o akuliorai — dar didesniai: teip jie nusitaikė; išzsirodo, jog turėjai mano akis ir ant jų išzmėginai. Dabar atgyjau. Dieve, duok Tau sveikatą! Nežinau, kuom asz už tai išzsिमokėsiu. Dėkavoju žemiausiai ir maldauju Dievą, idant už tą geradėjistę gausingiausiai atmokėtu. Padėta prekė, jei ji yra tikra, išzsirodo man permaža; laukiu raszto dėl persitikrinimo.

Esu išz Dievo mylistos sveikas. Gyvenu ant tos paczios vietos, tiktai ant savo stalo. Bužinkiai, prie kurių buvome prisiglaudę ir per metus buvome ant jų stalo, persineszė ing kaimą, kur apėmė ukę ant arendos. Prie jų truputį pasilsėjome: niekas nerupėjo; dabar vėl turime ing seną gadynę pagrįžti ir kulties, jieszkant užsilaikymo dalykų. Vis tai nekas butu, kad ne ta senatvė, kuri kaip siekszta, tampa sunki, kurią ir be reikalo sunku valkioti, tuom labiau — pasidauginant joms; palikti — niekur negali: kur eini, ir ji kartu velkas.

Po szitam pavasariui galas gegužės mėnesio atszalo teip, jog ne gėda buvo ir ing kailinius įlįsti. Lytas liksziol buvo į miera, bet dabar pradėjo buti tankesnis ir su ledais; girdėtis, jog vietomis pavodyjo javams. Griaustinis szįmet ankstie pasirodė ir prie kožno užsiniukimo draugauna su nemeilingais pasiekimais ir žmones, ir gyvuolius kula, namus ir stirtas degina. Szalną szįmet nebuvo javai ant laukų gražiai iszsirodo; jei Dievas leis gražiai susivalyti, duonos bus ligdavaliai.

Mūsų padėjimas stovi be atmainos. Juo didesniai laukiame galo, juo labesniai painiojas. Garsas, nesziojās cziudėjimus po visas szalis, mumis nėkiek nelinksmina: tie ant gero mums neprisideda; jie didina tik apsunkinimus. Nežinau, kada žmonės atsibus. Įknebo ing žemę, joje rausias, vienai — vieną bado ir suvisu užmirszo pakelti akis augstyn. Bedieviszki siekimai — sztiku nuraminti: jie nieko nemaczys; geriaus padarytu, kad pradėtu kariauti sztiku Dievo žodžio: tuom tikresniai pakajų sau nupelnytu.

Sveikinu visus pažįstamus. Tegu juos Dievas užlaiko savo mylistoje.

K. Anupras.

1879 m. rugpjuczio 20 d.

Tegu bus pagarbintas Jezus Kristus!

Mieliansis Samueliau!

Dėkui Dievui, jog sulaukėm
Szventės brangios Vardo Tavo!
Kaip per mares, metus plaukė'.
Prie sveikatos — neilgavo.
Kaipo ratai, apsisukę,
Teip jie perbėg mums, netrukę.

Szendien naujai atsigimę,
Vėl pradės'te toliaus plaukti.
Pasidžiaugę sus'rinkimę,
Sunku jungą amžiaus traukti.
Tegu ir tie linksmai bėga,
Barstydami laimės diegą!

Mūsų galė yra maža —
Ko ji nori, to neturi;
Rasoj' szirdis tiktai dažo
Ir mylimą tuóm apžiuri:
Bet nubėgus ing aruodą,
Praszo Poną, ir tas duoda.

Jo galinga yra ranka —
Svietą visą gausiai peni;
Nors daugiausiai, jai pritenka,
Ant neturto nebestena
Bę jos tuszczia yr' gyvata,
Nors per dienas szauk vivatą.

Artymoji apygarda
Gal Tau linkėt viso gero,
Szlovindama Tavo vardą...
Tamę žodyj' vis' uždaro. [džia,
Pilną jausmų delną kad priglau-
Kaip pecioti, tad prispaudžia.

Nelaimingas asz už kalno!
Virszutinių tų aprėdų
Szendien pildyt man nevalna,
Nes neesmu terp susiedų.
Mano jausmai netur znoko,
Ką parodyt' szirdis moka.

Vidur bėdų, sunkių vargų
Jie neturi to saldumo.
Dieną — naktį tokiu sargu
Negal girties isz gardumo.
Jei neklysta mano viera,
Teiksies priimti už apiera

Ir padėsi kur kampelyj'.
Gal netoli ta adyna,
Kad mes bus'ime jau atszalę.
Kas atradęs tegu žino,
Jog Anupras Tav' mylėjo,
Nors pributi negalėjo.

K. A. Žemaitis.

1879 m. spalio m. 29 d.*)

Tegu bus pagarbintas Jezus Kristus!

Mano Geradėjau!

Labai Tau dėkavoju už tą, jog manę atminei ir teikeis manę visuomet maloniomis žiniomis paguosti ir manę atsiskyrusį aplankyti. Neturime reikalo teisinties isz sutrukimo tankesnio susiraszinėjimo arba pasivėlavimo: tą visokios aplinkybės gali sutrukdyti. Turi pareigas, ir tos pirmąją vietą turi užimti; o asz paskutiniamę laikę, galiu pasakyti, pasidariau neiszpasakytai nevykęs, teip jog prie visoko sunkiai prisiruosiu; viskas įkirėjo, niekas nebepatraukia, savęs nebekencziu. Nežinau, isz kur tas paeina, ar tai pasekmė nelaisvės be vilties, ar tai senatvė, metų prislėgta, ar tai nuobodis, paeinas isz vienodumo gyvenimo, ar pasilgimas gimtinio kraszto; arba prisiartinantis galas amžiaus buvo priežastimi. Priegto neturiu neką raszyti; vienodumas gyvenimo nieko nesuteikia, atsiskyrimas neturi žinių, o praeiga — iszsemta; atkartoti tą patį kvailu. Dėl stokos raszymo medžiagos turi nusitęsti, kol atsiras. Dėkui Dievui, jog turiu savo geradėjus, kurie manę nevertą rasztais aplanko; tadą bundu, kaip isz letargo, ir

*) Szis vienai -vienas rasztas buvo lenkiskai paraszytas. R.

pasiraginu prie atsimokėjimo. Kiteip pelėčiau ir pucčiau, kaip rozvalinos pelkėje. Už tą jiems begalo dėku!

Labai džiaugiuos, jog mūsų Piemuo pagrižo sveikesnis ir jog ligai atsimainant, viltis paszoko. Teprailgina Vieszpats Jo amžių dėl paguodos vienujų!

Obligacijose jau esu „ultimis spirans;“ jog esi teip geras ir atmeni manę, meldžiu prisiusti ant tolesnio laiko. Lygiai, dasileisk papraszyti savę, idant parupintumi rubricelią ant atenczių metų.

Gyvenu arba tikriaus — punu ant tos paczios vietos, Spasķę. Jokių atmainų, apart kietesnės policijos priveizos, nėra. Žiemą turime jau nuo nedėlios, sniego nedaug, kelias nedoriausis, nes gruodas, szalcziai da eina lig 10⁰. Prekė javų ir kitų gyvenimo dalykų kilsta. Užderėjimas szimet vidutinis, nors vasara buvo puikiausi.

Siuncziu savo linkėjimus visiems pažistamiems. Sveikinu Tavę su visais namiszkais. Tegu jus Dievas užlaiko savo globoje! Visados tikrai mylis

Kun. Anupras.

PS. Gauname žinią, jog tikra pavardė szito mūsų raszėjo buvo **ne — Jasevyczė, bet Jasaitis**. Netoli nuo Ariogalos Žostautų sodziuje Pernaravos parakvijos ir lig sziol tebegyvena jo brolvaičiai, kurie pagirtinai užlaikė tikrą savo pavardę — Jasaiczių. Ir patsai kunigas-rasztiinķas, nors pagal tų laikų mados buvo perkriksztytas į Jasevyczę, tecziaus tos pavardės gėdėjos, nėkuomet nevartojo. Nė vienamę raszțę neantėjome tos pavardės; pasiraszydavo stacziai vardu — Anupras, pridėdamas kartais — kunigas, arba — Žemaitis, nes tai buvo, kaip skaitytojai isz jo raszțų matote, tikras **knnigas-Žemaitis**, kokių visą szirdimi troksztame kuodaugiausiai turėti. Kas mums isz tų, kurie už mūsų pinigų prasiszvietė, nei vardo, nei pavardės lietuvio nebenori neszioti?? — Gavome dar truputį kun. Jasaiczio raszțų.

Kaip ramu . . .

Elegija.

Kaip ramu ant krutinės,
 Kada sodnas baltuoja,
 Kada bitis naminės
 Terp žiedų szmiszeliuoja;
 Kada cziulba paukszteliai
 Ir kukuoja gegutės;
 Meilios skamba dainelės
 Po darželį sesutės;
 Kada užia upelis,
 Sniegui tirpstant, pakilęs;
 Szvelnus puczia vėjelis,
 Jau nuo saulės apszilęs!

Man szirdis tuojaus mainos,
 Veido rukszlės iszdyla,
 Jausmai saldūs prabyla,
 Linksmios veržiasi dainos.
 Ak, ta diena laiminga
 Nuramina verksmingą!

Bet tamsa vakarinė
 Kad užkrinta ant žemės,
 Vėl man gelia krutinė,
 Vėl asz liudnas, aptemęs.
 Sunku vargti ant svieto:
 Vieta cze isztémimo;
 Cze dalis gniaužia kieta
 Žmogų to pradėjimo . . .

Margalis.

Amerikietis.

I.

„. . . Ar tu girdėjai, kad išz Amerikos pargrižo Motiejus Snipsztys? Žiurėk, žiurėk, kas tas toks su juodais drabužiais apsidaręs? Ak! Motiejus Sznipsztys, nepažinau! o žiurėk, į kokį poną pavirtęs! Koks Sznipsztys? O-gi, atmeni, tą Motiejuką, kurs aną metą Petro Škeveldros išz Spurguczių svirną išzlaužė ir laszinius su deszromis išzvogė, o paskui visi pasakojo, kad į Ameriką išzbėgęs, o dabar matai vėl sugrižo ir kas žino, ar jam už laszinius ir deszras dabar nieko nebebus? Ak, ak, ansai Lukosziaus Sznipszczio sunus? tai-gi, tai-gi! . . .“ Tais ir jiems panasziais žodžiais vieną szventdienį žmonės paszventoryje susitikę sznekėjosi vis pirsztu nurodydami ant jauno žmogaus, kurs, užsimetęs ant nugaros juodą amerikonzšką **overkaczi** (ploszczių), nors vasaros diena buvo labai karszta ir užsimovęs ant galvos pilką **skribele** (briliu), priesz visus žmones tarsi puoszėsi ir putėsi kaip kalakutas priesz visztas. Žmonės nuo paszventoriaus pradėjo retėti, o ir amerikietis kasžino kur dingo. Ubagai baigė giedoti szventą Tadeuszą ir jau kalbėjo paskutinį „Amžiną Atilsi“ ir „Garbė buk Dievui Tėvui“ . . .

*

*

*

Ir isztiesų, kas tas buvo Motiejus Sznipsztys? Motiejus Sznipsztys buvo Amerikoje tris metus, regėjo daug svieto ir dabar į Lietuvą pargrižo aplankyti savo paczią su kudikiais ir savo senus tėvelius, kurie turėjo pusanthro desentino (du margiu) žemės ir nulipintą išz molio triobele. Kadą Motiejus išzėjo į Ameriką, tamę laikę pasitaikė, kad Petro Škeveldros, ukininko išz Spurguczių sodžiaus, svirną išzlaužė ir mėsą išzvogė. Vagies ir mėsos nesurado, bet visi tylomis sznekėjo, kad tą „sztukele“ iszkirto Motiejus Sznipsztys į Ameriką iszejidams. Bet kad reikėtu pasakyti isztiesų, ar Sznipsztys vogė Škeveldros mėsą, ar ne, nieks negalėjo ant tikro pasakyti ir iszrodyti, apart vieno teisingiausio ir viską matanczio Vieszpaties Dievo. Bet neteip jau buvo Amerikoje. Sznipsztys nuvykęs Amerikon

apsigyveno sztatę Pennsilvanijos ir kaip visi mūsų lietuviai su žemaicziais iszpradžios dirbo anglių kasyklose „kaip szėtonas o valgė kaip ponas“. Bet tasai darbas Sznipszcziui greitai atbodo ir jis vieną gražią dienelę pavogė nuo savo **burdingbosio** (nuo gaspadoriaus, kurs aną ant kvatieros laikė) auksinį laikrodėlį, penkias deszimts dolerių pinigais ir po ilgos kelionės atsidurė, rodos, sztatę Indianos. Cze laikrodėlį pardavė, pinigus pragerė ir vėl darbo pradėjo jieszkoti: neužilgam pristėjo prie vieno farmerio už berną. Cze jis vėl priminė savo jaunystės dienos, kadą jis Lietuvoje prie ukininko už berną tarnavo ir tikt su vienu dalyku jis cze nėkaip negalėjo sutikti, tai yra, kadą jam reikėjo milžti karves ir ožkas, nėkaip negalėjo priprasti. Bet ir cze, jis galvojo, ilgai buti neverta. Ir teisybė, nepraslinko pusmetis kaip Motiejus Sznipsztys vėl isznyko, o jo gaspadorius tuojaus pasisgėdo naujo ploszcziaus, bryliaus (su kuriais jis dabar namon parvažiavęs priesz visus puosžėsi) ir keletos deszimtų dolerių pinigų, bet Sznipsztys buvo jau tolie ir po nekurio laiko atsidurė sztatę Illinois didiliamę miestę Czikagos. Ant pirmos pradžios, pakol atrado darbą ir pažįstamus, nabags pakentėjo badą, bet veikiai sutiko laimę. Vieną kartą netikėtai sutiko ant ulyczios lietuvį, kurs Sznipsztį parsivedęs namon paszerė ir ant valandos, pakol darbą gaus, prie savęs priglaudė. Sznipsztys priesz savo geradėją nudavė dievobaimingą, teisingą ir iszmintingai Mielaszirdingasis lietuvis, kurs Sznipsztį netikt į savo namus priėmė ir kaipo alkaną keleivį paszerė, bet dar vienamę deszrų fabrikę jam vietą parupino. Ir jau Sznipszcziui cze reikėjo tikt dirbti ir Dievui dėkavoti už jo szventą Apveizdą, bet Sznipsztys pradėjo įgyti „mokslą — iszmintį“: jis pas vieną lietuvį paregėjo „Baczkauskinę Taradaiką“ (laikrasztį „Saulė“), kuri jam labai patiko. Na, kur tau nepatiks? Vaisium' skaitymo „Baczkauskinės Taradaikos“ buvo tas, kad Sznipsztys pradėjo vilioti savo geradėjo lietuvio moterį ir anai įkalbinėti, kad jis yra nevedęs, kad jie nuo anos vyro gali iszbėgti į kitą miestą ir apsigyventi(?). Moterelė iszpradžios prieszinosi ir spyrėsi Sznipszcziui įkalbinėjimams ir gundinimams, bet ant galų

galo jam visai pasidavė ir ant visko sutiko. Viena gražų ryteli, kada vyras iszėjo ant darbo, moterelė pavogė du szimtu dolerių ir su **burdingeriu** iszputė į tolesnį svieta pasilinksminti. Rodos, už pusantros dienos kelionės jie atsidurė didiliamę miestę New-Jorkę ir apsigyveno vieszbutyje. Vienog cze jie neilgai telinksminosi. Sznipsztys savo „geradėjiką“ visupirmu degtinę nugirdė, paskui atėmė nuo jos pinigūs ir drabužius ir nei „dėkuo“ nepasakęs, paliko moterelę vos gyvą vieszbutyje, o pats kuogreicziausiai iszdumė su jos pinigais ir daiktais į Baltimorę. Ant to jos vestuvės (veselė) ir pasibaige. Baltimorėje Sznipsztys prisiplikė prie vieno gana turtingo lietuvio-kriaucziaus, kurs turėjo ant isztekėjimo dukterį. Sznipsztys nudavė turtingą ir iszpradžios, buk norėjo uždėti „krautuvē visokių valgomų daiktų“, bet kada jo skatikai pradėjo mažėti, apie „krautuvē“ užmiršo ir pradėjo jieszkoti kito darbo. Ir teisybė, per rupesnį ir užtarimą minėto kriaucziaus, kurs aną į žentus norėjo prigauti, jis apturėjo darbą lentų fabrikoje. Sznipsztys tuojaus pradėjo smilauti prie minėto kriaucziaus dukters ir anai įkalbinėti, kad jis aną nori vesti už moterį. Tėvas ant to greitai sutiko, labiausiai, kad jo dukterelė jau buvo per trisdeszimts metų amžiaus perszokusi ir gana pasileidusi, o kad visai nepasileistu kaip cigono botagas, tėvas norėjo aną kuogreicziausiai už vyro iszleisti ir užbaigti visus savo rupesnius. Teip jau Sznipsztys ir užvedė **antrą** giminę Amerikoje: nudavė, kad jis yra nevedęs ir su minėtą kriaucziaus dukterimi Bažnycioje susivencziavojo. Bet laimė, meilė ir santaika stonę moterystės terp jų neilgai teklestėjo. Vienas ir antras pradėjo vaikszczioti **savo** keliais. Sznipsztys pasileido girtuokliuoti ir tinginiuoti, jo naujoji moteris vėl paleido girtuokliuoti ir svetimus vyrus po karcziamas varinėtis, kad „užpundytu.“ Sznipsztys aiskčiai matė, kad cze jis ilgai gyventi negalės ir pradėjo mislyti apie pabėgimą, bet nelaimė, kad jo kizenė buvo tuszczia. Viena kartą, kada jis Baczkauskinę Taradaiką, skaitė, atrado isz Czikagos tokį apgarsinimą: „**Turėkite vagi!** Asz Jonas Kauszas verkiu ir vaitoju. Viena kartą atradau ant ulyczios badu bemirsztantį lietuvį, kurs savę valino **Povilu Jonaicziu**

(teip Sznipsztys Czikagoje savę vadino), parsivedžiau namon, paszėriau ir prijėmiau ant trumpo laiko pas savęs pakol darbą gaus. Bet vietoje žmogaus prijėmiau gyvatę, kuri man skaudžiai įkando. 21 dienoje vasario m. tasai Povilas Jonaitis pavogė nuo manęs du szimtu dolerių pinigais, paviliojo mano mylimą pacią ir kasžino kur abudu iszbėgo. Jis iszveizdi teip: plaukai geltoni, usai juodi, vieną akį laiko primerkęs; kad szneka nežiuri į žmogų, bet akis žemyn nuduria; turi juodą **overkaczij** ir pilką **skribebę**. Kas nutvers tą vagilių ir pristatys mano pacią, kurę asz ak, ak kaip mylėjau, apturės szimtą dolerių . . . Pasilieku verkiantis ir raudojantis Jonas Kauszas. “ Motiejus Sznipsztys, perskaitęs tą apgarsinimą isz baimės trukterėjo ir per jo kuną pradėjo vaikszczioti szziurpuliai, kaip skruzdėlės per žydo barzdą. „Nori manę nutverti! gausi: szpygą!“ vienas pats suszuko Sznipsztys ir pradėjo galvoti, kad neužilgam reikės leisties į kelionę. Bet kaip ir kur? Ameriką skersai ir iszilgai jis jau iszvažinėjo ir kokioje vietoje arba kokiamę miestę jis atsidurė, vien iszvažiavo apsigovęs, toliaus Amerikoje važinesties jam pasirodė pavojingu ir jis, rodos, pirmą kartą Amerikoje budams priminė savo pacią ir tėvelius, kurie „senamiamę krasztę“ pasiliko ir kuriems jis važiuodams į Ameriką, žadėjo pinigus siusti, bet ikisziolėi dar neparsiuntė nei skatiko. Bet isz kur jis pinigus sius pacziai ir tėvams, kad jis pats visados pinigų reikalavo. Kaip tikt keletą centų uždirbo arba keletą dolerių isz kur pavogė, tuojaus anuos reikėjo pragerti ir prapaleistuvauti ir, žinoma, jo kiszenė buvo visados tuszczia. Bet ar stebėsitėsi, ar ne, Sznipsztys tvirtai nusprendė aplankyti savo senus tėvus ir pacią su kudikiiais, kurie savo „tėtės“ treczius metus netikt neregėjo, bet jau visai negirdėjo, ar jis ant szio svieto begyvena, ar ne. Motiejus Sznipsztys visupirmu atsižinojo, kokioje dienoje ir kokioje valandoje plauks garlaisvis isz Baltimorės į Europą ir toje paczioje dienoje, kada jo uoszvis iszėjo ant darbo į miestą, jis pasineszė isz karcziamos bertainį alaus ir mažą buteliuką kasžino kokio skystimo, kurį jis „naujoju cukru“ vadino (rodos buvo **chloroformas**, sumaiszytas su kitą kokią esenciją) ir pradėjo uoszvieneį ir savo pacią girdyti.

„Boboms“ dėl paskaninimo į stiklinę alaus vis įpildavo po keletą laszų „naujojo cukraus.“ Moterėlės, žinoma greitai nusigėrė, pavirto ant lovos ir saldžiu miegu užmigo, o Sznipsztys tuotarpu pradėjo darbuoties po savo uoszvio skrynias, po komodas pinigų jieszkodams. Ir jis neapsiriko: komodoje atrado tris szimtus dolerių, kurius pasijėmęs, kaip savo, kuogreicziausiai nuvažiavo ant laivo ir **adieu America!**

II.

Motiejus Sznipsztys, parvažiavęs pas savo tėvus ir moterį, visiems gyrėsi, kad jis isz Amerikos labai daug pinigų parsivežė: tuojaus paleido į visą apygardę garsą, kad jis norį pirkti „polvarką“ nuo szimta desetnių žėmės. Motiejiaus tėvai vėl linksminosi, kad jų sunus toks turtingas sugrižo, o Motiejienė su kudikiais, kurie ikisziolėi kuotikt badu nenumirė, rankas augsztyn kėlė ir dėkavojo visiems szventiems, kad jos vyrelis besugrižo ir dar toks turtingas. Oi. koks turtingas!? Apie Sznipszczio „skarbus,“ kurius jis buk isz Amerikos parsineszė, po visą apygardę paklydo visoki garsai: vieni jam rokavo apie penkis tukstanczius rublių, kiti apie deszimtį tukstanczių rublių, o kiti net sprendė jo turtą ant penkioliko ir dvideszimt tukstanczių rublių. Visoje apygardoje tiek ir tebuvo kalbos, kaip apie Sznipszczio lobį ir apie Ameriką, į kurę keliauti pasirengė visi vyrai. Ir isztiesų, kad kas butu parupinęs „szipkartę“ arba davęs kasztas ant kelionės, didžioji vyrų pusė teipjau butu į Ameriką iszėjusi, bet ant nelaimės ar laimės, kada vyrai atsizinojo, kad ant kelionės į Ameriką, reikia turėti visumažiausia szimtą **rublių**, daugybė isz jų nosis nuleido ir nusiminė, dėlto kad jų kisenėje tebuvo viso labo rasiť szimts **graszių**, o pas kitąjį ir to nebuvo. Vienok atsirado apygardoje keletas deszimtu vyrų, kurie susitaisę pinigus ant kelionės, tuojaus leidosi į Ameriką turtų jieszkoti. Motiejus Sznipsztys priesz visus vėl putėsi netikt su savo juoduoju **overkocziu** ir pilkają **skriblę**, bet lietuviszką kalbą krevezojo ir maiszė su angliszzką: **poną** vadino **bosu**, **kuuigą** — **prieriu**, **karcziamą** — **saliunu**, visiems norėdams pasirodyti, kad jis lietuviszką

kalbą užmiršo, o angliszkos neiszmoko. O kokį jis turėjo supratimą apie Ameriką ir jos gyventojus, gali paliudyti szita scena: Viena kartą Motiejus sėdėjo grįčioje ant suolo, amerikoniszku budu kojas ant stalo pasidėjęs ir mislijo apie Amerikos „linksmybės“. Į grįčia, įeina jo senutė — motyna.

— Ak, ak — suszuko senutė, savo sunų paregėjusi, iszsižiojo ir rankas sudaužė.

Motiejus susigėdęs savo kojas nuo stalo nujemė ir visupirmu i motyną tarė:

— Mamyte stebies, kad asz kojas ant stalo pasidėjęs laikau?

— Ak, vaikuti mano, bene sopa kojelės?

— Ne, mamyte, tai Amerikoje visi ponai ir mokyti žmonės atsisėdę, kojas visados ant stalo pasideda...

— Ak, ak!. visi ponai ir mokyti žmonės kojas ant stalo pasideda!. — suszuko ir galvą palingavo senutė.

— Teip! netikt vyrai, bet moteris ir panelės pasideda kojas ant stalo! — pridurė sunus.

— Ak, ak ir moteris!

— Teip, ir moteris! — patvirtino Motiejus.

— Turi buti ten yra toksai paprotis?

— Ne, mamyte! Amerikos daktarai sako, — atrėmė sunelis su moksliszku, rimtumu: kadaž žmogaus kojos stovi žemiaus galvos, tad kraują isz galvos musza į kojas, ir žmogus be kojų greitai gali palikti; o kadaž kojos stovi augszeziaus galvos, tad kraują iszmusza į pilvą, o isz pilvo žinai jau kur jis iszeina...

Senutė, tarsi apie tą abejodama, galvą palingavo ir paklausė:

— O sakyk, Matelė, ar ten Amerikoje žmonės yra tokie-pat, kaip ir cze?

— O ne, mamyte! Amerikoje žmonės yra vieni raudoni, kaip kraujas, kiti juodi kaip smala, o kiti balti, kaip drobė.

— Ak, ak, raudoni ir juodi! o isz kur jie tokie negražus atsirado? — stebėjosi senutė vis galvą linguodama.

— Kasžino, iš kur jie tokie negražus atsirado! žmonės apie anus viseip szneka: vieni sako, kad vieną kartą karcziamoje gėrė degtinė tris vyrai ir begerdami visi tris susimuszė: vienas iš jų sako, iš didelio apmaudo **paraudonavo**, antras **pajuodavo**, o tretysis **iszbalo**, paskui jie visi tris vedė moteris ir jų vaikai atsigimė į tėvus, tai yra, **raudoni, juodi ir balti** ir iš to iszėjo tris „pakalenijs“ raudonųjų, juodųjų ir baltųjų; kiti vėl sako, kad nuo svieto pradžios buvo visi balti žmonės, bet paskui vieni po miestus kaminus szluosztė, anglis kalnuosę kasė ir paliko juodi; kiti savo veidus tycziomis raudonai nutepė ir paliko raudoni, kiti dar sako, kad tie juodieji yra velnių giminės....

— Ak, ak, velnių giminės! — suszuko senutė ir pridure: o ragus ir uodegas ar jie turi?

— Ne, mamyte ragų ir uodegos neturi; mokinti žmonės sako, kad ragai uodega per ilgą laiką jiems ant svieto begyvenant nusitrynė ir isznyko....

Senutė vien galvą lingavo, stėbėjosi ir viena pati į puikybę kėlėsi, kad jos sunus iš Amerikos toks mokintas ir viską žinaš parvažiavo.

— Bet pasakyk, Matelė, — paklausė vėl senutė: ar ten Amerikoje karvės, arkliai, avis ir ožkos yra tokios-pat, kaip pas mus?

— O ne, motynėl! — tarė sunelis. — Ten Amerikoje arkliai yra daug mokytesni ir iszmintingesni už mūsų žmones: Amerikoje važiuojant pro karcziamos szalį, arklys netikt neapsistos ir į karcziamą nepaveizdės, bet lekia, kaip padukęs pro szalį, nes žino, kad prie karcziamos apsistojus, reikės laukti tris arba penkias adynas; o žiurėk į mūsų žemaitiszką arkli, ne į žmogų, kurs pamatęs karcziamas tuojaus sukasi į szalį „pasiganyti“ ir ganosi patol, pakol vagis nesusimyli ano nuo karcziamos į pavažiuoti arba pajoti. O kad tu paregėtum, motynel, kokios, Amerikoje, yra karvės! Viena amerikoniszka karvė gali suėsti ir sugromuloti tris mūsų žemaitiszkas karves su visais ragais, kaulais ir skrandžiu! O kokie ragai! du ragu neszioja ant galvos, du ragu ant pasturgalio prie-pat

uodegos. Amerikoniszka karvė gali durti abum galum, tai yra, ir su galvą ir su pasturgaliu. O pieno amerikonzka karvė ant dienos duoda dvideszimt penkis viedrus!

— Ak, ak, dvideszimt penkis viedrus! — suemė senutė savo galvą.

— Dvideszimt penkis viedrus, asz pats milžau! — patvirtino sunus.

— Ir tu milžai?

— Milžau.

Senutė galvą palingavo ir peczius patraukė.

— O kad tu regėtum', motynel', Amerikos ožkas ir avis! — tolyn traukė sunus. — Oi, oi, na, pasakysiu tau, kad Amerikos ožką nuo avis ant pirmo pažiurėjimo visai negalima atskirti, dėlto kad amerikiečiai, kaip avi teip ir ožką visupirmu kerpia, o isz jų vilnių szilkinius sijonus dirba; antra, amerikiečiai, kaip ožką, teip ir avi melžia, o isz jų pieno surius ir sviestą dirba; o treczia, Amerikos ožką nuo avies tegali atskirti, kad ožkos uodega yra augstytyn pasirietusi, o avies uodega, kaip buožė, žemyn nusvirusi, o patsai uodegos galas yra apaugęs taukais, terp kad gerą metą isz vienos uodegos galima gauti taukų po trisdeszimts svarų.

— Na, tai butum' parvežęs ir mums bent vieną tokią avi ar ožką ant veislės. — Tarė įėjęs į grįčią senis Sznipsztys, Motiejaus tėvas.

— Ak, tevali, buvau pamislyjęs vežti, bet tos avių ir ožkų veislės neiszleidžia isz Amerikos: mat bjaurybės pavydžia, kad ta veislė kitur neiszsiplatintu.

Seniai Sznipsztienei jau nusibodo apie Amerikos stebuklus klausyties ir ana iszėjo isz grįčios laukan vakarienės virti, o sunus su tėvu grįčioje pasilikę priminė apie tenykszcius uždarbius ir pragyvenimą.

— Oi, ten Amerikoje žmonės gerai uždirba, bet dar geriaus valgo ir iszgeria. Tarė sunus. — Paprastas darbininkas pietus valgo ant dvylikos patrovų, o pusrytį ir vakarienę ant szeszių patrovų, alaus gerk, kiek tikt nori...

— O degtinę ten leidžia gerti? — paklausė senis.

— Kaip neleis, leidžia, vėl gerk, kiek tikt nori, bet ten degtinė yra daug gardesnė, neg Maskolijoje.

Senis Sznipsztys apsilaižė ir seiles nurijo ir savo szirdyje vienas pats pamislyjo, kad sziek-tiek butu jaunesnis, tuojaus važiuotu į Ameriką.

— O kunigai, ar ten nedraudžia degtinės gerti? — paklausė vėl senis.

— Kaip nedraus, draudžia, bet kas ten kunigo klausys?

Senutė Sznipsztienė iszvadino isz grįzios vyrą ir paliepė malkų prakirsti vakarienei virti, o sunus Motiejus, pasilikęs grįzioje vienas-pats, vėl pasidėjo kojas ant stalo ir galvojo apie Amerikos „linksmybes“.

III.

Buvo vasaros szventvakaris. Miestelis, kaip isztusztintas — tikt kada-ne-kada galėjo iszeinantį isz namų vieną kitą žydą su poterių terbą, po pažascią pakiszta, ir nusiduodantį link „szulės“ ant vakarinės maldos. Visos karcziamos („monopoliaus“ dar nebuvo) buvo jau tuszczios, kaip puslės; tikt žilbarzdžio Leizerio, kurį visi žydai vadino „iszmintinguoju“, o „gojai“ — „vagiliu-prigaviku“, tikt jo karcziamoje laiks nuo laiko buvo girdėties szauksmai ir riksmi. Galutiniamę karcziamos kambaryje gerė degtinę su permaina ant alaus tris žmogystės. Vienas isz jų buvo vidutinio amžiaus žmogus, su juodais usais ir geltonais plaukais, juodą ploszczių ant nugaros užsimetęs ir pilką skribelę ant galvos užsimovęs ir vadinosi, mums jau gerai žinomas, Motiejus Sznipsztys. Antras dar buvo jaunas vaikinėlis, kurs amžiaus rasit turėjo apie dvideszimt metų, su usiukais po panosę kuotikt pradedancziais dygti, su miliniais drabužiais apsidaręs ir vadinosi Juozas Gaidelis; treczias buvo vidutinio ugio ir amžiaus vyras su geltonais usais ir raudonais skruostais, su naminiais drabužiais apsidaręs ir vadinosi Petras Visztelis. Jie visi tris galutiniamę karcziamos kambaryje gerė degtinę, daužė kumstėmis stalą ir garsingai terp savęs sznekėjo, isz ko galėjo numanyti, kad jie gerai į pakausę buvo įmetę. Vienas isz jų kalbėjo teip:

— Kas jūs esate? kvailiai — durniai! asz buvau Amerikoje, daug svieto regėjau, gazetas skaiciau; asz viską žinau, o jūs ką žinote? jūs nieko nežinote, jūs esate durniai . . .

Antras į stalą su kumstę dunksterėjo ir atsakė:

— Ir ką tu žinai? tu nieko nežinai, tu esi toks kvailas, kaip szitasai mano czebato aulas . . . Ar tu supranti, koks tu kvailas esi?

— Tylėk! suriko amerikietis ir pradėjo aplink savę graibyties, tarsi kas-žino-ko jieszkodams.

— Eee . . . — atsiliepė tretysis vėl kumstę į stalą dunksterėjęs: — Matelė, Matelė, ar tu užsimokėjai Petruui Skeveldrai isz Spurguczių už pavogtus laszinius ir deszras? ar ne tu jo svirną, į Ameriką iszeidams, iszlaužei?

— Ak, tu nususeli, driski, viztptauti! tu manę vaginsi! — suszuko amerikietis ir, iszsijemęs isz kieszienio asztrų ir ilgą peilį, durė „amerikoniszku budu“ Petruui Vizsteliui į pilvą, kurs (ne pilvas bet Vizstelis) tuojaus suszuko vardą Dievo ir visų Szventųjų. Juozas Gaidelis savo draugą norėjo gelbėti, bet amerikietis ir jam su peiliu lakszterėjo į szoną ir tas tuojaus ant pagalbos pradėjo szaukti Dievo ir visų Szventųjų vardus. Ant to riksmo atbėgo žilbarzdis Leizeris ir amerikietį norėjo nuraminti, bet paregėjęs, kad amerikietis su peiliu mierkavoja ir jam pilvą iszardyti ir grobus paleisti, kuogreicziausiai smuko szalyn ir pasislėpė. Žydas paslaptu nusiuntė savo tarnaitę pas urėdninką, kad ateitu į karcziamą ir amerikietį suimtu, bet urėdninkas gulėjo lovoje prigėręs kaip rąstas ir su anuo svietu sznekėjo; tarnaitė nubėgo prie szimtininko ant pagalbos praszyti, bet ir pons szimtininkas tą paczią ligą sirgo. Tuotarpu Sznipsztys iszėjo isz karcziamos laukan ir nuėjo namon. Ant praszyimo sužeistųjų žilbarzdis pakvietė isz miestelio daktarą, kurs apžiurėjęs pripažino, kad žaizda (rona) Petro Vizstelio yra pavojinga, o žaizda Juozo Gaidelio neteip pavojinga, kurę galės iszgydyti. Motiejus Sznipsztys parėjęs namon ir iszsipagiriojęs, susiprato, kad jis blogai padarė, kad jis už tą sunkiai gali atpakutavoti ir tuojaus pradėjo sznekėti apie Ameriką. Jo tėvai ir moterė, iszgirdę, kad Motiejus nori bėgti atgal į

Ameriką, didiliai nusiminė ir pradėjo praszyti, kad jis dar pasiliktu, bet priežastį, dėl kurios Motiejus norėjo bėgti į Ameriką, slėpti negalėjo ir jis savo tėvams ir moterei apreiszkė, kad sunkiai sužeide Visztelį ir Gaidelį, kad už tą aną gali sujimti, į kalinį įkiszti ir į Siberiją iszvaryti. Visi tą naujieną prijemė su didelių szirdies skausmu, labiausiai jo moteris. Motiejus teisybę pasakius, seniai jau mislyjo apie sugrižimą į Ameriką, bet prisibijoję, kad ano ten nepaimtu už įvairias vagystes, už kurias Amerikos sudas nepaglostytu. Szniipsztys tėvams ir moterei pasakė, kad grįsz į Ameriką, bet savo szirdyje nusprendė važiuoti į **Apriką**. Ir ką? ar namie pasilikusiems ne vis-tiek, kur jis iszvažinos, ar į Ameriką ar į Afriką? Rodos, kad vis-tiek! Motiejaus namiszkliai teip-pat mislyjo apie Afriką kaip ir apie Ameriką, kad ir Afrikoje karvės neszioja du ragu ant galvos ir du ragu ant pusturgalio, kad isz vienos avies uodegos galima gauti gerą metą trisdeszimts svarų taukų, kad degtinę, kuri yra daug gardesnė už Maskolijos, gerk, kiek tikt nori ir t. t.

Laikas buvo trumpas ir Motiejus, susikrovęs į maiszą drabužius ir su namiszkliais atsisveikinęs, iszkeliavo link Prusų rubežiaus, tvirtai nusprendęs važiuoti į **Afriką**.

*

*

*

Po Motiejaus iszvažiavimo į Afriką jau praslinko treji metai su virszum, bet apie jį nei mažiausio balso negirdėti: prapuolė, kaip burbulas vandenyje. Ir kasžino, ar jis Afrikoje **treczią** giminę užvedęs bepargrįži į Europą, ar ne?

Dėdė Atanaxas.

Parodos dalykai.

1. **Isz Amerikos**, (4. 16. 1900). Ir vėl užmanymas įsteigti lietuviszką skyrių ant Paryžiaus parodos vostik nepairo. Kaip visados, teip ir dabar ėjo susikirtimas už pinigų. Atsitiko teip.

P. Daumanta, iszsiųstas Amerikos komiteto į Paryžių, iszsirupino net dideją vietą ant parodos, bet jos nepaėmė.

Kadangi vienok vieta buvo užtikrinta, užtai pinigai parodai plaukė toliau, ir mūsų komitetas nesnaudė: rinko knygas, spaudino katalogą ir tt. Tuo tarpu kasierius, po ilgų balandonių ir sukimų, užstatė atsakanczią kauciją. Reikalai, rodėsi, ėjo kaip reikia. Bet sztai apie naujus metus ateina laiszkas nuo trijų Paryžiaus lietuvių (Žitkevicziaus, Pautieniaus ir Dopkevicziaus), isz kurio pasirodo: 1, kad vieta parodai dar nenusamdyta, 2, kad neprisiūsta nė vieno eksponato, 3, kad lietuviszkas skyrius turi buti įrengtas butinai iki 15 balandžio, nes paskui parodos vyriausybė rengti neleis ir 4, kad jeigu nors dalis pinigų nebus prisiūsta ant vardo virszminėtų trijų lietuvių į Paryžių pabaigoje sausio, tai jie neapsiima parengti lietuviszką skyrių. Cze reikia žinoti, kad keliomis dienomis pirm tai p. Daumanta, kurs tuomet gyveno Londone, atraszė, jog Paryžiuje sutverti komitetą nepasisekė, o p. Žitkeviczius už 7 frankus ant dienos dirbti neapsiima. Musiszkis komitetas, įtikėjęs žodžiaus p. Daumanto, tuojau nusiuntė jam 100 dol., kad važiuotu į Paryžių ir rengtu parodą. Isz paryžiecių vienok laiszko pasirodė, kad dalykai stovi truputį kitaip. Tadą kun. Žilinskas, kaipo parodos prezidentas, pareikalavo, kad į Paryžių butu nusiūsta nors 500 dol. ant vardo atsiliepusių trijų lietuvių, kad jie galėtu tuojau pradėti darbą. Vienok pp. Mikolainis, J. J. Pauksztis ir Szliupas neapsiėmė to padaryti, sakydami, kad jie siųsią pinigus vienam tik p. Daumantui, nes Paryžiaus lietuviams neužsitikią. Kun. Žilinskas atsiszaukė vieszai per „Tėvynę“ prie visuomenės, ką jis turi daryti — ir prasidėjo barniai po laikraszcius, kurie tėsėsi per kelias sanvaites ir pasibaigė tuo, kad 500 dol. likosi iszsiūsti į Paryžių ant vardo keturių lietuvių: Žitkevicziaus, Pautieniaus, Dopkevicziaus ir Daumanto. Tokiu budu nesutikimai sziuo sykiu buvo pabaigti. Prie pabaigos apsireiszė vienas juokingas daiktas. Sztai p. Mikolainis po nusprendimu komiteto siūsti 500 dol. ant keturių vardų ir paimti didžiają vietą paraszė savo, J. J. Paukszcziui ir d-ro Szliupo vardą ir — apgarsino tai „Vienybėje“. Daktaras, mislydamas, kad jo vardą padėjo, be jo žinios, kun. Žilinskas, tuojau atsiliepė, kad

jis nepristoja ant didžiosės vietos, ir p. Mikolainis išsiuntė telegramą į Paryžių, kad butu paimta mažesnė vieta.

Tokiu budu lietuviszkas skyrius ant Paryžiaus parodos įvyks, bet bus perstatytas mažoje, vos tik patėmyjamoje vietoje. Kadangi vienok aukos plaukia gan gausiai ligsziol, galima buvo paimti ir didesnę, ruimingesnę vietą.

Cze pasirodė, gal szimtinį sykį, kad musų Amerikos tėvynainiams rupi daugiau ne apskriti tautos reikalai, bet jų partijų interesai. Daumanta yra „musingis“, tai duokime jam uždirbti isz visuomenės pinigų, bet už Paryžiaus lietuvius stoja kunigas, tai nereikia jų proteguoti!... Daumantas nemoka prancuziszkai ir atvažiuavęs į Paryžių, turi imti už vertėją kokį nors lietuvių arba kitą, ir negut „Vienybės“ redakcija turi kokį interesą tamę, kad spendėsi butinai siūsti p. Daumantą į Paryžių? . . .

Bet tie dalykai iszsiszkins paskiau; tuo tarpu pranesziu kitas naujienas.

Amerikietis.

P. S. — Nuo vieno lietuviu, grįžtanczio isz Paryžiaus, girdėjome, jog „lietuviszkas“ paviljonas yra jau rengiamas, Dekoracijas dirbąs virsz minėtasis artista malerius Žitkus (ne — Žitkeviczė, kaip: Daukas, ne — Dopkeviczė), Ekspонатų jau esą nebemaž, ypacz isz Suvalkų gub.

— Ant Parodos dalykų iszsiuncziam dar 6 rs., pri-siūstus mums isz Petropylės.

Ir dar 24 rs. isz ten pat. Su pirmaisiais per musų redakciją bus įplaukę: 150 rubl.

2. Paveikslai Žemaiczių Vyskupų.

Tarėmies ne pro szalį busiant, ant paveikslų perstaczius visus Žemaiczių Vyskupus. Jų skaitlius, 38, jų istabumas kilmės ir padėjimo buvusioje Lenkų ir Lietuvių vieszpatystėje reiszkia Žemaiczių Vyskupiją buvus visados žymum krasztu. Mums pavyko įgyti nufotografuoti seniausius ranką maliavotus portrietus visų Žemaiczių Vyskupų, nuo pat isteigimo Vyskupijos lig sziam laikui. Juos kartu su senoviszkais antraszais lotyniszkoje ir lietuviszkoje kalboje galės matyti ant parodos Paryžiuje.

Žemaičiusę vyskupavo sziokie Vyskupai.

1. **Motiejus I** Žninas 1417—1421 m. Pirmutinis jaunos avincyzios piemuo, mokslu ir gyvenimo pavyzdžiu daug stabmeldžių prie Kristaus pritraukė. Vilniun perkeltas 1421 m.
2. **Mikalojus I** Dzieržgavyczė 1423 — 1453. Perdėtinis, pasekmingai avincyzią szvietęs ir tikrai dievobaimingas. Vilniun perkeltas 1453 m.
3. **Martinus I** isz Luokės 1453—1454. Per nepilnus metus vyskupavęs, trumpą rėdą didžiomis dorybėmis atlygino.
4. **Jokubas I** isz Trakų 1454—1459. Lietuvis, Raudonu pramintas.
5. **Baltramiejus I** isz Pultusko 1459—1460. Kitų avių piemuo, mozuras, svetimą burį ganė.
6. **Jurgis I** Lietuvis 1460 — 1463. Pastatė medinę Katedros bažnyčią. Ant Vilniaus Sosto perkeltas, mirė 23 d. vasario 1464 m.
7. **Motiejus II** isz Tapalio 1463—1471. Lenczicoje gimęs, isz Vilniaus Arkidijakono per 7 metus Žemaičių Vyskupas. Vyskupų sostą į Alsėdžius perkėlė. Įsteigė ir apdovanojo Alsėdžių bažnyčią. Mirė 1471 m.
8. **Baltramiejus II** Svyrenkavyczė 1472—1485. Lietuvis, muzikai ir giedojimams atsidavęs labjaus, neg vyskupui pridera.
9. **Martynas II** Žemaitis 1485—1500. Isz Sziaulių klebono-vyskupas. 1499 m. pasiraszė ant gromatos Lietuvos didžiunų.
10. **Martynas III** 1500—1514. Vokiečių kilmės, Lietuvių tautos, isz keleivystės — Italiėtis, karaliaus Kazimiero į Medinjkų Vyskupas perstatytas, vyras garbingas, visukuom dėl visų buvęs.
11. **Mikalojus II** Kunigaikstis Radvila 1514—1522. Žemaičių Vyskupas, 1522 m. Arkidijakonata įsteigęs. (1522—1531 m. vyskupiją rėdė kon. Taliatas).

12. **Mikalojus III** Vižgaila 1532—1533. Lietuvis, iš Trakų perdėtinio — Vilniaus Konaunikas, Kievos Vyskupas, ant galo, Medinikų Vyskupas. Tavo patarimais tėvynę pralobinęs, todėl „Uolum Patrijotų“ pramintas.
13. **Jurgis II** Taliatas 1533. Žemaitis, pirm, neg ant savo Sosta užžengė, į duobę įžengė.
14. **Venczeslovas I** Virbickis 1534—1555. Katedros bažnyčią iš medžio isztatė. Mirė Mosėdyje (Valanczius sako — Rįgoje) 1555 m. 18 d. liepos. Paliko didį turtą, paskui kitų iszdraskytą.
15. **Jonas I** Damaniauskis 1556—1563. Lenkas. Krupos valdytojas Zigmanto Augusto į Medinikų Vyskupus paskirtas, daug įstatė ir parėdė ant naudos kapitulos ir vyskupijos.
16. **Stanislovas I** Narkustis 1564—1567, kiti sako: Narkuskis, arba Narkutis. Nieko ainiams minėtino nepaliko.
17. **Viktorinas I** Virbickis 1566—1567. Nuo Žemaiczių ant Lucko Sosto perkeltas, mirė 1588 m. (Wijuk-Ko-
jalavyczė klysta, kiteip sakydamas).
18. **Jurgis III** Petkevyczė 1567—1574. Kreivatikystėms Vyskupijoje bujojant, nelaimingai rėdė. Sumą užraszė Varnių Seminarijai. Mirė 1574 m.
19. **Merkelis I** Kunigaikstis Giedraitis 1575—1609. Be-
turezių tėvas, kreivatikystės isznaikintojas, svezcias pas vargdienius, szventybėje į dangų nuėjo 1609.
20. **Mikalojus IV** Pacas 1610—1618. Vyskupų turtus, priskirdamas savo tėvų dvarus, padidino. Šzlovingą savo stoną dorybėmis puoszė. Mirė, keliaudamas per Italiją, Patavijoje 1619. m.
21. **Stanislovas II** Kiszka 1619—1626. Didžiausis kapitulos geradėjas, kuriai Daukszyczių dvarą užraszė. Isz Rymo Vilniun grįžtas 1626 m. isz gyvųjų tarpo buvo iszrautas.
22. **Abraomas I** Vaina 1626—1630. Per penkerius metus puikiausiai Žemaiczių Bažnyčią rėdė. 1631 m. pakeltas į Vilniaus Vyskupus.

23. **Merkelis II** Geisza Elijaszevyčė 1630-1633. Dviejus metus Vyskupiją valdė; dievobaimingas globėjas naszlių ir naszlaiczių. Mirė Viržavėnuoė 1633 m.
24. **Jurgis IV** Tiszkevyčė 1633—1649. Tris synodus (susirinkimus) atlikęs ir szeit jau daug puikaus padaręs, ant Vilniaus Sosto užžengė 1649 m. Jo kunas, isz Regijomonto į Žemaičius pergabentas, tapo jo paties įsteigtoje Kalvarijos bažnyčioje palaidotas.
25. **Petras I** Parcziauskis 1650—1659. Įsteigtojas Sargybos Katedros Prelaturos, nenulenkiamas užlaikytojas grosos terp dvasiszkių. Mirė Alsėdžiuosė 1659.
26. **Aleksandra I** Kunigaikstis Sapiega 1659—1667 Ryme į kunigus iszvestas, Urbono VIII prilankumą igijo; neturcziams duosnus labjaus, neg gali, vienu balsu „Tėvu neturtingųjų“ vadintas. Ant Vilniaus Sosto perkeltas 1667 m.
27. **Kazimieras I** Pacas 1668—1695. Sudegus medinei Katedros bažnyčiai, naujos isz tvirto muro iszstatytojas ir Kapitulos geradėjas. Mirė 1696 m.
28. **Jonas II** Kriszpinas Kirszteinis 1696—1708. Respublikos iszsiūstos prie karaliaus Augusto I su derybomis, karei ir marui besiszeliojant, mirė 1708 m.
29. **Jonas III** Zgerskis 1709—1714. Vilniaus Džiakona Suffraganas, pirma Smalensko, paskui Žemaičių Vyskupas; patsai doras, geidė, kad ir kiti saviejie isztirtos dorybės butu. Mirė 1714 m.
30. **Povilas I** Kunigaikstis Sapiega 1714—1715. Isz Paradzijos opato ir Vyresniojo Didžios Lietuvos Kunigaikstystės Sekretoriaus Žemaičių Vyskupas. Neaplankęs, nei neregėjęs savo vyskupijos, mirė 1715 m. 3. d. spal.
31. **Aleksandra II** Orainis 1715—1735. Tilžėje Prusuosė stabu isztiktas žiloje senatvėje, pilnas nuopelnų, akis užmerkė 1735 m.
32. **Juozapas I** Karpis 1736—1739. Retu mokslu ir dievobaimingumu apdovanotas, peranksti, nes vos trecziuosė vyskupavimo metuosė szią pasaulė apleido Bezdziezviszkių dvarė 1739 m. 10 d. gruodžio.

33. **Antanas I** Tiszkevyczė 1740—1762. Iszstatytojas Kalvarijos bažnyčios, tuoj po paskyrimo į Vilniaus Vyskupus Alsėdžiuosę smerčio užėitas 30 d. sausio 1762 m., amžiaus 53.
34. **Jonas IV** Lapatinskis 1762—1778. 1762 m. Seminarijos rėdymą pavadė Tėvams Jezavitams ir 1771 m. juos su klierikais įvedė į tam tikrą paties iszstatytą rumą.
35. **Staponas I** Kunigaikštis Giedraitis 1778—1803. Žemaičių Vyskupiją valdė per 25 metus, varpus į Katedros bažnyčią įtaisė, prie tėvų prisiskyrė 1803 m.
36. **Juozapas I** Arnulpas Kunigaikštis Giedraitis 1803—1838. Žemaičių Vyskupas, įstabios mielaszirdystės ir duosnumo, 3 d. liepos 1838 m. 84 amžiaus atsilsėjo pakajuje.
37. **Motiejus III** Kazimieras Valanczius 1850 — 1875 m. Daktaras s. Teologijos, gim. 1801 m., mir. 1875. Apleidęs Alsėdžius, pirma Varniuose, paskui Kaunę Sostą pastatė; daug užsipelnė rasztais žmonių kalboje.
38. **Meczislovas I** Leonardas Paliulis nuo 1883 m. ir lig sziai dienai Žemaičių Vyskupiją puikiausiai rėdąs.

Naujas gelžkelis: Panevėžys — Szentinikai.

Perniai padirbo naują, „siaurvežiniu“ vadinamą gelžkelį tarp Panevėžio ir Szventinikų (swięciany), t. y. sutrumpino kelią isz Liepojos ir Rigos į Vilnių, atkertant vingį, kurį reikėjo daryti ant Kalkunų. Trukiai vaikszcioja dar nesuvisam regulariszcai ir tik po vieną sykį ant dienos. To nežinant, kartais prisireikia visą dieną prabuti Penevėzyje, laukiant trukio. Gavome sztai apgarsinimą laiko ir mokeszių už važiavimą tuo keliu. Ar tikrai teip skamba vardai stacijų Vilniaus gubernijoje, nežinome. Jei bus negerai, pataisykite.

Tolumas	Mokas			Tov.-Pas. Maz.		
	Klesos			№ 6.		
	II.	III.		Ateina		Stovi.
		v.	m.			
—	—	—	Panevėžys, Liep-Romn.g.k.	—	—	—
—	—	—	Taruszkiai	7	40	2 m.
23	66	40	Raguvėlė	8	20	10-
29	85	50	Surdegis	8	50	5-
39	1.12	67	Troszkunai. Buf.	9	28	22-
53	1.52	91	Anykszcziai	10	40	10
71	2.04	1.22	Trambotiszkis	12	00	10
85	2.44	1.47	Utena. But.	1	00	20
—	—	—	Kukutiszkis	2	10	2
111	3.19	1.91	Silgudiszkis	2	50	10
—	—	—	Kiauneliszkis	3	25	2
—	—	—	Kaltinėnai	3	58	2
137	3.94	2.36	Szvetinikiai, Peterb.-Var.g.k.	4	30	

Isz Panevėžio iszeina 7 valandoje ryto; isz Szventinikų — 2 ryto.

Isz visur.

1. **Isz Mogiliavos padangių.** Vargas ir kitos nemažios gyvenimo iszlygos daugel mūsų brolių prispiria apleisti ant trumpesnio ar ilgesnio laiko, o kaip kartais ir ant visados, brangią tėvynę: vieni arčiau Prūsų esantįs, važiuoja į tolimą užjurę arba samdosi į darbinikus pas savo sąbrolius-Prusus; kiti-gi, gudų kaimynystėje gyvenantįs, traukia į Gudijos didesnius miestus ant pelno; yra teipogi mūsų daugel Kurszo žemėje, tai po dvarus, tai po Liepoju, Riją ir kitur kur; o dar kiti, skudresni ukinikai, kuriems siaura namie ant mažo žemės ploto, pinigų truputį sutaupe, keliauja svetimon, tankiausiai į Gudiją bei Baltgudiją, pirkti žemės. Teip daro daugiausiai Augsztosios Lietuvos mūsų broliai, gyvenantįs Zarasų bei Szventėnų

aprubėse, kamę žemė jau į smulkiausius yra padalyta gabalėlius. Tokių iszeivių toli nesiekiant turime Disnos apskr., teipogi manding apie Pskovą, Polocką ir kitur. Neseniai gavau žinoti nuo vienos lietuvnikės, įsigyvenosios Baltgudijoje, ant trumpo-gi laiko parvažiavusios prie savųjų pavieszėti, lietuvių-iszeivių nemaž esą ir Mogilavos red., Orszos apskr. apsigyvenusių apie **Bobra**, Czereją, Sienną, Ploskį (arcziaus Siennos), Tuloczyną. Visi ateiviai esantįs isz Zarasų ir Szventenų apr. ir gyvenantįs czionai kruvomis. Kaip jiems ten, terp svetimtanczių klojasi ukė, negalėjau patirti. Kadangi daugiau manę stigavojo jų dvasiszka-tautiszkas padėjimas, užtat tamę dalykę daugiau ir teirinėjau minėtą lietuvnikę, bet ir czia nedaug ką gavau žinoti.

Napavydėtinas yra mūsų iszeivių padėjimas, abelnai sakant; bet daug sunkesnis ir isz tautiszko atžvilgio daug paojingesnis yra mūsų brolių padėjimas Gudijoje. Užrube-žyje duotas yra tautiszkuosę dalykuosę liuosumas: tenai mūsų iszeiviai gali tverti bendrystes, špausdinti lietuviszkas knigas, vaikus mokyti prigimtoje kalboje. Anaipol Gudijoje, kamę valdzia visas savo pajiegas deda ant to, idant tik visi svetimtaucziai susimaskolintu.

Kiek aptariamoji lietuvnikė patėmyti galėjo, visi lietuviai, atkakę į svetimą szalį, laikiusis pirmu stipriai kruvomis, nesziokusis savo tautiszkus apdarus, anot kurių, teipogi budo ir kalbos lengva budavę atskirti juos nuo mus vietinių baltgudžių. Pacziavusis lietuviai tik su lietuvnikėmis; meldusis teippat tik ant lietuviszkų knigų ir doriszka-atsižymėdavę nuo baltgudžių. Ilgainiu vienok toksai jų užsilaikymo budas, nei isz kur nepakurstomas geru pavyzdžiu, pradėjęs silpnėti. Nors dar abelnai niekas isz jų neužmirso prigimtos kalbos, laikosi dar kruvomis ir žymiai savo doriszką pusę skyriasi nuo vietinių, vienok lemtai buk susilpnėję kaip tautiszka, teip ir dvasiszka. Teip, pav., pradėję lietuviai -atejimai perimdinėti nuo vietinių ir drapanas ir paproczius, negana to jaunoji karta, iszmokusi gudiszka bei lenkiszka sziek-tiek žléberiuoti, jemusi jau savosios, lietuviszkos kalbos, sarmatytiesi, savąją niekinti. Tankiai jau atsitinką, jog lietuvis pajema baltgudę už

pacią ir tokiu budu savo vaikus atiduoda į svetimtauczių nasrus, nesa isz tokių tėvų gimsta lietuviai, nesziojantieji lietuvizskas pravardes o nė žodžio nemokantįs lietuvizskai. Ne senas dar esmu, vienok ne vieną tam patvirtinti paveikslą galėčiau czia paliecti. Toliaus, daugel isz atejunų, pramokusių szejp-teip lenkizskai, negaudami lietuvizskų maldaknių, pradeda melstiesi ant lenkizskų knigų. Nėra pertai ko ir stebėtiesi, kad ir dorizskai mūsų atejunai pradėję kristi žemyn. Žodžių, gražuoja jiems iszsigiminiavimas ir, kas vienoje eiloje su juom dėl lietuvių eina, nustojimas tikėjimo. Žinoma, tasai dar teip greitai neateis — galima net tą paojų ir visai atkreipti . . . Didžiausis tik vargas, kad nėra terp jų apszviestiesnių, nes, kaip girdėjau nemėgstantįs jie leisti savo vaikų į augsztesnes mokyklas. Esą, tiesa, keletas isz lietuvizskos didžiumenės, bet jie visi sulenkėję.

Palaikyti tuos atejonus tautizskai ir dvasizskai galėtu vietiniai kunigai, mokantįs lietuvizskai — kad butu, bet jų, kaip abelnai po visą Petropylės arcyvyskupiją, teip ir tose vietose tėra mažai. Isz miestelių toje apylinkėje, apie kurius lietuviai yra užgyvenę, tik Tuloczynas ir Bebriai (Bobry) teturentįs lietuvius-kunigus, kiti-gi, kaip va: Czereja, Sienna, Ploskis jų visai neturentįs. Užtat po kelias mylias plaukia lietuviai, atlikti bent iszpažintį (spaviednę). Ir ar esantieji lietuviai kunigai pildo, kaip reikiant, piemenizskas savo priedermes, kas lytisi savo brolių, vargo ir likimo svetimon szalin iszvytų, nežinia. Raszancziam sziuos žodžius teko pasitikti kartą Petropylės arcyvyskupijoje lietuvi kunigą, paeinantį isz Aukmergės pav., kurs man lietuvizskai į jį prabylus, atrėžė lenkizskai, jog labai menkai jis bemokąs lietuvizskai, nes **szeszi** metai, kaip isz tėvynės.“ Nusistėbėjau tik. Sarmatyjosi, mat, iszgamas „**kunigu dobrodzieju**“ tavęs, mužikizskai, savo motynos kalbą bekalbėti! Neaptariu asz tuomi, link Dieve, Tuloczyno ir Bebrių lietuvių knigų, gal kuogeriausiais jie yra Lietuvos sunumis — ir duok Dieve, kad tokiais butu — tik norėjau nurodyti, jog ne visi ir apszviestiesnieji mūsų broliai, svetimoje esantįs, yra tikrais, kaip iszpultu buti lietuviais tėvynainiais, o ką-gi besakyti apie jų priedermį szviesti

savo mažesnius brolius!! Duotu tik Dievas, kad kas norint atsirastu, kurs ant prapulties kranto esantiems paduotu brolišką paszalpos ranką, jo nuopelnas didis butu priesz Dievą, nes jeigu už vieną vandens stiklo padavimą troszkancziam Kristus dangų siulo, tai ką besuteiks tam, kurs ne vieną troszkanczių ir alkanų burį pastiprīs penu **dvasiszku**!! Kas manę suprato ir kas suprastą gali įvykdinti, Praamžius tas jo užmanymą ir darbą palaimina!

J. Mažagetas.

2. **Nuo Bartinikų.** Lietuvoski laikraszcziai, paskirti pasiskaitymui žmonėms, pagal mano nuomonę privalo rupīties, kad galētu kuodaugiausiai talpīti žinių isz įvairių kampų mūsų brangios Tėvynės — Lietuvos. Žinios tos apie vieszus atsitikimas — gerus ir blogus, raminanczius ir liudnus, labjaus užima mūsų sodieczius, greicziaus pritraukia juos prie skaitymo laikraszczių, negu, straipsniai, nekartą gana pamokinanti; bet jogiai reikalauja miklinimo proto, idant juos suprastu, už tai mus žmonės prie to da nepratę, pradėję skaityti, tuo skaitymu greit apsidžiaugia.

Užtai ir asz bandysiu szį-tą praneszti apie mūsų Bartinikus, nuo kurių laikraszcziuose iksziol nedaug ką radau.

Bartinikai — tai nediduks bažnytkiemis Vilkaviszchio pav. Suvalkų gub. iszsidriekęs guli gana gražioje vietoje ant kranto upelio Aistos. Ties B-kais baigiasi žinoma juodžemio juosta, kuri placziu ruosztu tęsiasi skersai Kalvarijos pav., siekia krasztą Marijampolės pav. užima kone visą Vilkaviszchio pav. ir nusitraukia toliaus į Prusus. Visoje B-kų parapijoje nedaug tėra lygumų, žemė vis pasisziauszus kalnais ir kalneliais. Gyventojai parapijos, susidedanczios isz 5000 žmogystų, — kone visi lietuviai katalikai, iszskyrus tik mažą dalelę lietuvių liuterių, gana diktą skaitlių vokieczių kolionistų, kurių bus visoje parapijoje apie 35 szejmynos ir — kelias deszimts szejmynų darbinikų vokieczių dvaruose. Pažymėtinas dalykas, kad vokiszki kolionistai, nors moka lietuviszkai kalbėti, bet neužmirszta ir savo vokiszkojo žargonu (plattdeutsch) namieje terp savęs visuomet kalba tik vokiszškai; o antra — jų skaitlius vis dauginasi, nes musiszkiei mielai parduoda

jiems savo namus. Arcziaus pažinus tą krasztą, da vieną akyvą dalyką patėmiji: tai tą — kad kone visi vokiečiai geriaus medegiszkaï prisilaiko už musiszkius. Priežastis to, žinoma viena — tamę, kad jie kur kas daugiau ukiszkaï iszsilavinę ir darbsztesni, negu musiszkaï, o antra — kad jie valdo ukės isz prigimties geriausias, nes musiszkaï, kaip kitąsyk kaimai dalinosi į kolionijas, per savo tamsumą ir nesupratimą lemtai žemės vertės geriausias vietas užleido vokiečiams. Teip atsitiko ne vien pas mus, bet, kaip patėmijau, ir visoj Suvalkų gub. vokiečiai derlingiausias plotus Lietuvos žemės per savo gudrybę įgijo. Iksziol mes per laikraszcius kurstėme žmones gintis nuo maskolių ir lenkų, norinczių iszplėszti mums kalbą, bet po teisybei nemažiaus mums reiktu spirtis priesz vokiečius, kurie veržia nuo mus žemę ir nemažai jau jos paveržė. Jeigu lietuviai ir toliaus teip mažai brangis savo žemę, prosenių prakaitu ir kraujais apszlakstyta, tai neužilgo su musiszkaï tas bus, kas stojosi su Prusų Lietuva, — vokiečiai bus žemės valdytojais, o mums teks bernauti! . . .

„Tėvynės Sargę“ pereitų metų (N 5) radau praneszimą nuo Raseinių padangės, jog tenai žmonės bijo skaityti lietuviszkus laikraszcius, o daugumas dagi nė nežino nieko apie juos, nors į Tilžę netoliausiai esą. Taigi tą patį galima pasakyti ir apie mus kraszto lietuvius. Nors Prusų siena (rubežius) czia-jau ir laikraszciai nesunku gauti, bet musų lietuviai, apskritai imant, laikraszcių neskaito. Iszskyrus tik mažą dalelę prakilnesniųjų, visuo-menė apie lietuvių tautiszkaą atgijimą nieko da nenuvokia ir — ar kur spaudinama laikraszciai, teiposgi nežino. Tiktai pereitą vasarą, kuomet drąsus vyrukai po visą Suvalkų gubernijos Lietuvą ėmė ant gryžkelių ir szej ant stulpų pas bažnyczias lipditi lapus su lietuviszkais praneszimais: kaip ir ko turi lietuviai reikalauti nuo maskolių valdžios, tąsyk ir pas mus, pasirodžius panasziems apgarsinimams, žmonelės sukruato. Kur-ne-kur atsirado iszmin-tingesnis žmogus, kurisai aiszkino tamsuoliams: kas ant tų popierų per pamokinimai? Tadaą nėvienas, lyg pirmą sykį, galvą ant peczių pajutės suprato, kad didelė ne-

teisybė dedas, jog mums draudžiama knygas ir laikraščius spaudėti. Tada tik pirmasyk dasižinojo musiszkiai, kad, mat, Prusuos jau net spaudinama lietuviszki rasztai, tik reiktu juos kaip nors pasiekti. Bet tai tik tiek naudos isz anų iszlipdītų popieru ir buvo. Pasisznekėjo žmonelės, padejavo per kelis nedėldienius isz bažnyczios iszėjė; paskui nuvėję į karcziama ant tų rupeszcių isidrožė, o po pagirių vėl užmirszo apie savo vieszus vargus ir vėl po senovei jiems laikraszcczių nereikia!

Kaip jau sziantien visoje Lietuvoje, teip ir cze yra keletas szviesių ir dorų vyrų, kurie prigulincziai supranta mūsų reikalus ir kiek galėdami, isz dvasiszko miego kelia savo brolius, bet mažai randa pasekėjų. Perdidelis szio kraszto **tamsumas nupuolimas doros!** Sztai dvie priezastis, kurios visokiam geresniam užmanymui užkerta kelią. Nupuolimas doros ypacz apsireiszkia per visuomenės palinkimą į **girtybę** ir per **jaunuomenės iszdykavimus bei pesztynes**. Bartinikiecziai į girtybę isz seno jau teip įjunkę, kad nė dėl baimės Dievo, nė dėl nesveikatos ir pavargimo nuo to nenori susilaikyti. Geria ne tik vyrai, bet ir moters; girtauja ukinįkai, neapsileidžia ir samdinįkai. Atėjus ypacz Kalėdoms, kada cze ukinįkai samdytai szejmynai algas iszmoka, „monopolis“ ir „traktiernė“ užsikimszia. Daugumas bernų jau per szventes visą algą prageria.

Bartinikų parapijonis nė linksmītis, nė melstis be sznapso nemoka. Ar kelia veseliją, ar kriksztynas, ar szermenis, ar egzektivias rengia — pirmutinis dalykas diktai degtinės ir alaus pasiszapsuoti. Teko buti ir man veselijoje, prisiziūrėjau: kaip apseina? Patėmijau, kad nedaug moka gražių dainų, kad nemėgsta dainuoti ir kad nemoka jokių padorių žaidinių (zobovų), tik iszvien maukia sznapsą, ar alų, truputi, paszoka ir vėl maukia. Tas pats ir per kitus pokylius, o net ir per szermenis pasigėrė gieda. — Teipos-gi ar samdo szejmynyksztį, ar važiuoja kaimynui į talką be degtinės ir apsigėrimo neapseis. Pas mus isz seno jau toks įvedimas, kad ukinįkai szejmyną pradeda kalbėti ant kitų metų jau auksti rudenyje per bulvekasį. Tai-gi prasidėjus toms sukalboms, iki paczių Kalėdų

Kiekvieną szventadieni B-kų monopolyje ir traktierinėj' užia nuo žmonių, lyg biczių avilyje — tai vis ukinįkai ir ukinįkės su savo busiancziais bernais ir mergomis „magaryczias“ geria! Ukinįkai dėlto daugiausiai pavargė, skolų nepakelia, kiti jau ir ukės per savo girtybę nustoti turėjo. Bartinįkų vaitas Dženkus (Dženkauckas) užtikrino, kad visamė valsecziuje yra tiktai 10 ukinįkų, ką skolos neturi; o valseczius didelis! Su įvedimu monopolio girtybė siek tiek susimažino, nes pirma cze buvo penkios karcziamos, žinoma, žydų rankosė, kurie tankiai žmonės ir negirtuoklius, bet kvailus, prisiviliodavo. Monopoliui užstojus, žydai priversti isz Bartinįkų trauktis, Vilkaviszkyje už girtuoklių pinigūs puikias akmenyczias sau pasistatė. Nelemtą vietą žydų dabar pas mus užėmė tulas maskolius Aleksandrovas, kursai įsitaisęs traktiernę, labai daug žmonių į girtybę traukia.

Su girtybę, žinoma, eina ir kitoki nupuolimai, pas mus-gi ypacz — jaunuomenės pesztynės. Kitąsyk lietuviai, gindami savo tėvynę, pliekė kryžiokus, muszė lenkus, novijo maskolius, o dabar, netekus tautiszko susipratimo, o likus prigimtam narsumui, smaugia viens kitą, lietuvislietuvi! — Jaunimas tos paczios apygardos, o net nekartą ir to paties sodžiaus telkiausi į prieszingas sau kuopas ir, užpuldami ant vieni kitų, be pasigailėjimo savę žudo. Yra netoli Bartinįkų, nors jau Pajevonio parap. didelis kaimas Sausinįkai, tai lizdas girtuoklių ir garsių ant visos apygardos pesztukų, kurių vadais yra nuszaukti sunus vieno dikcziai turtingo ukinįko. Tai-gi szitie isztvirkėliai nė vieno atlaido nelenkia ar tai Bartinįkuosė, ar aplinkinėšė parapijosė, kaip: Sankeliszkiuos, Gražiszkiuos ir Pajevonyje, kad nepakelti pesztynės. Vis tai ženklina atszalimą tikėjimę, nupuolimą doros, stoką krikszczioniszkos meilės artymo. Ta stoka meilės ir vienybės tarp mūsų lietuvių da apsireiszkia ir per įpratimą bylinėtis (provotis). Bartinįkų taikos sudas yra tiesiog užverstas bylomis. Bet kokios vis bylos?! Svarbių mažai, daugiausiai bylinėjasi už niekniekius, už pasisakymą sau žodžio, už iszsipludimą. Susivažiavę į sudą, taikosi, bet ne sudę, tik da priesz bylą karcziamoje prie stiklelio.

Paskui eina į sudą apreikszti savo susitaikymą, ir tuojaus vėl atgal į karcziamą! Užia iki isznaktų, bet kartais jau pirmia pasigerę, isznaujo susipyksta, iszsiplusta, ar apsikumszcziuoja ir vėl ant rytojaus su skundais — į suda. Ir teip be galo!

Atmenant tą baisų musų žmonių dvasiszką nupuolimą ir medegiszką pavargimą, labai liudna darosi. Žmogus malonėtum, idant kuogreicziausiai įvyktu atmaina; bet kasžin: ar po musų padange tuojaus užszvies saulutė geresnių laikų. Kas ateina pagerinimo medegiszko buvio, man rodos, kad da negreit sulauksime atmainos, nes szendien musų ukinįką vargina ne viena girtybė, bet jau ir daugiau vargų ji apnyko, kaip tai — **stoka darbinįkų ir nualimas bei pigumas tos žemės vaisių.**

Ypacz stoka darbinįkų labai atjaucziama; užtai jei giedrus metai, tai da szejp teip, nors pavirsziom, darbus nudirba pats ukinįkai, o jei tik metai lietingi, tai daug szienų ir javų ant lauko supusta! Už tai kalta iszeivystė į svetimas szalis. Bėgimas žmonių isz savo tėviszkės pas mus kasmets vis didinasi. Jau ne pavieniui, bet szimtais traukia tai į Essus (Essen), tai į Angliją, o daugiausia į Sziaurinę Ameriką. Mano dėta, neturėtu jie teip pulkais isz savo kraszto bėgti, nes galėtu gerai iszmisti ir namieje, nes darbo netruktu — o mokestis dabar jau pusėtinas. Duokim sau — vasarą pas mus darbinįkas už dieną darbo gauna pas ukinįką valgi ir 50—75 kap. pinigais. Teisybė, jog tokio uždarbio tik keli mėnesiai, bet ir per isztisus metus, gaudamas valgi, uždirba 25—40 kap. Tai visai nemažai, nes maistas Lietuvoje sulyginant labai pigus.

Iszpuola ant galo paminėti apie dvarų darbinįkus, kuriuos „kumecziais“ cze vadiname. Jų padėjimas nelygus, nes priguli nuo to, kokiam dvarponiui dirba. Pas vieną prisituri geriau, pas kitą praszciau, o kitur darbinįkams ir visai vargas. Paveizdan, pas p. Gerlaką, vokietį, kurisai Bartinįkų apygardoj' samdo 7 dvarus nuo donatarijaus Nostico, kumecziams yra gana gerai; pas lenkų ponus szejp teip; bet pas vieną praturtėlį, kursai yra kilęs isz lietuvių-ukinįkų ir yra sunumi garsaus fabrikanto Kaunę,

darbinįkai yra skriaudžiami. Da yra apie du dvaru žydu rankosę bet cze ir pats valdonai pavargę, teipos-gi ir jų kumecziai, neturėdami su savo vaikais kur dingti vargą velka.

Dieve mylėk, kokiosę lusznosę (laužuosę) grinciosę gyvena, kokių prastu valgiu minta, kaip nuplyszusiais rubais dėvi! . . .

Tamosxius Kalnietis.

3. **Gelbėkime Londono lietuvius — iszeivius!** Kaip žinia, lietuvių ėjimas į svetimas szalis da neperseniai prasidėjo. Senovėje mažai kas isz savo tėvynės szalin traukėsi, nes Lietuvoje, kad ir sunkią nekartą baudžiamos nasztą turėjo vilkti, duonos vis užteko. Tiktai pirm kokios 30 ties metų potam, kaip valsezionims buvo duota liuosybė ir kuomet Lietuvoje gyvenimo sąlygos atsimainė, ėmė lietuviai į užrubežį iszeidinėti — geresnės duonos jieszkotų. Iszpradžių iszeivių buvo nedaug, bet dabar, kaip nuo kokios 10 ties metų, jų skaitlius labai pasidaugino teip, kad beveik jau nėra ant žemės szalies, kur lietuviu nerastumei. Tai-gi terp tokių žemių, į kurias mūsų lietuviai, palikę savo szalį, traukia, reikia paskaityti ir **Angliją**. Nežinau visų vietų, kur cze yra apsigyvenusių lietuvių, žinau tiktai, kad didesnis jų skaitlius gyvena Szkotijoje Glasgow'ę ir apygardosę to miesto, o da daugiau sostapylėje Anglijos — **Londonę**. Jogiai lietuvių, czionai gyvenanczių, padėjimas yra ludnas, nes apart medegiszko vargo kenczia da bada dvasiszką, kada-gi neturi **kunigo lietuviu**; užtai norėdamas Lietuvos visuo-menės atydą atkreipti ant reikalų Londono lietuvių, dalinuosi cze nors trumpomis žinutėmis, kurias apie juos įstengiau surinkti. Isz virszaus vienok pripažįstu, kad žinios cze paduotos yra nepilnos, nes sunku viską tikrai isztirti, ten nebuvus. Mano siekis su szitą korespondenciją iszszaukti platesnę diskuosiją, pertai dasižinoti apie tikrą tenbuvusių lietuvių padėjimą, o gal kas isz „Tėvynės Sargo“ skaitytojų pasiruosz paduoti jiems pagelbos ranką.

Nuo kaip seniai į Londoną pradėjo lietuviai keliauti, negalėjau dasižinoti. Tiek tiktai žinia, kad nuo kokios 20-ties metų Londonę jau esą lietuvių. Mini apie tai

kun. **Cebula**, lenkas, kurisai, budamas tuomet prabaszcziumi lenkiszkos parap., turėjo terp savo parapijonų ir lietuvių. Bet ar jų daug ten tada buvo, teip-gi nežinia. Potam skaitlius lietuvių iszeivių matomai turėjo Londonę didītis, jei atsirado dievobaimingas zokoninkas Jezuita, kun. **Lassberg'is** anglas, kurisai tyczia iszsimokino lietuviszkos kalbos, idant nesztu pagelbą dvasiszikai apleistiems Lietuvos iszeiviams. Buvo tai daugiau-mažiaus 1886—1887 metuosę. Tuomet, atsimenu, kun. Lassberg'is pareikalavo nuo Lietuvos kunigų szv. Raszto lietuviszkoje kalboje, kas tapo iszpildyta.

Ir vėl turėjo pasidauginti skaitlius lietuvių, jei kun. Lassberg'iu, negalincziam atspėti aprupinimę dvasiszky reikalų visų lietuvių ir lenkų, tapo pridotas į pagelbą kitas kun. Jezuitas, kurisai teipos-gi iszmoko lietuviszkai. Teip buvo sulyg 1897 m. tai yra — iki atvažiavimui į Londoną kun. **Lechert'o**, lenko, kurisai apėmė valdymą lenkiszikai-lietuviszkos parapijos. Kun. Lechertas pirm to prigulėjo prie lenkiszky zokonikų „Resurrekcionistų“ (Zmartwychwstańcy) Rymę. Pirm trijų metų užmanė įstatyti naują zokoną, kurį pavadino „Kongregacija Dieviszkos meilės“ ir už pinigų grapiutės Lisiecka, įsteigtojos Rymę lenkiszko moteriszkojo zokono, vadinamo „seserų Nazarie-tiezių“ įtaisė kliosztorių Paryžiaus priemiestyje Sèvres. Tuomet dasizinojo kun. Lechertas, kad Londonę esą lenkų ir lietuvių, ir cze atvykęs, kaip sakiau, apėmė lenkiszikai-lietuviszką parapiją. Dėlko kun. Lechertas, nemokėdamas anė žodžio lietuviszkai, vyko jieszkoti lietuvių į Londoną, dėlko praszalino T.T. Jezuitus, kurie dvasiszikai aprupindavo teip lietuvius, kaipo ir lenkus, sunku iszmanyti! Gana to, kad tasai kunigas, įtaisęs antrąjį savo kliosztorių Londonę, apsiėmė buti dvasiszku vadovu netik lenkų, bet ir lietuvių. Ta atmaina buvo lietuviams tikra nelaimė, nes kun. Lechertas apimdamas parapiją, kaip minėjau, nemokėjo anė žodžio lietuviszkai ir bažnyczioje viskas iszsykio prasidėjo atsilaikinėti **lenkiszikai**. Paskui pramoko truputį lietuviszkai teip, jog dabar, kaip pats sako, klausas lietuvių iszpažinties lietuviszkai — vienok pamokslų, o net nė **Evangelijų**, lietuviai niekad negirdi. Lietuviszkos

kalbos bažnyčioje tik yra, ką žmonelės patys, sau susirinę, Rožanczių pagieda. O tuom tarpu lietuvių ten apszti kruvelė, esą 400 (keturi szimtai) szejmyņu, lenkų-gi — truputį mažiaus. Ir nors kun. Lechertas tvirtina, kad lietuvių daugumas jau iszmokę lenkiskai, bet isz tokio pulko kiek turi buti nemokanczių lenkiskai, o per tai ir — be dvasiszko peno?

Maža nauda lietuviams isz kun. Lecherto, bet dabar jau ir jį retai mato Londonę ir daugiausiai stovi ties Paryžium Sėvres'je, arba Rymę. Dabar Londonę parapijoje darbuojasi kun. **Bajrowicz** ir kun. **Foltn**, abudu lenkai isz kun. Lecherto kongregacijos, abudu nemoka lietuviszkai. Nėr ko stebėtis, jei tarp tokių sąlygų ir tarp tamsių, tautiszka užauszusių Londono lietuvių subrendo mintis — skirtis nuo lenkų ir rupintis sau kunigą. Lenkai rengiasi statyti sau bažnyčią, ragina lietuvius prisidėti, bet vargiai prisidės, nes iszmintingesnėjie tautiečiai nedaleis tos kvailystės daryti. Oi, laikas jau laikas paliauti mums isz lenkų rankų žiurėjus; laikas mums isz po jų globos iszsiliuosuoti ir nepriegulmę įgyti!... Lai susipranta dėlto mūsų dvasiszkija, lai skubinasi į pagelbą savo tautiečiams, kur tik reikia, tegul neduoda jiems isztausti ir be szventų Sakramentų žuti!!...

E. Mažutis.

4. **Alsėdžiai**, Tel. p. *Miestas*. Szit ežers — Alsėdis — netolymais tvokso; vanduo jo pliauskuojas ir nuo tolo tvokso; isz ano iszplaukia upė, vardu — Sruoja; bėgdama į siaurę, viseip ji runguojas, pro szalį bėgdama musojo miestelio, kurs Alsėdžiais szaukias vardu ežerėlio. Alsėdžių miestelis yra ne mažokas, anksciau budavotas, neg atvyko kryžiokas. Aplinkui miestelio kalneliai duluoja, o nuo rytų szalies plaukia upe — Sruoja. Ant szitos upelės Alsėdžių miestelyj yra gers malunas, arba melnyczėlė, kurią nuo senovės valdė Damininkonai, o dabar jau popai yra anos ponai. Ant kalnų puszelės matyti žaliuoja; szalteniai pakalnės linksmai burbuliuoja. Pats miestelis visas priaugęs, kaip gojus, drutų, augsztų medžių; iszrodo, kaip rojus. Grynas, sveikas oras cze visus gaivina, isz tolymų szalių žmones vien vadina. Dėlto ir Motiejui I

Vyskupui patiko, kad czion pirms gyventi isz Varnių atvyko (1463 metuose). Vyskupams Alsėdžiai pamėgo, kaip medus; už tat gyveno ten ilgus, ilgus metus. Vyskupų gyvenims buvo dvars nemažas su laukais ir miszkais, dar ir sodnas gražus. Sodnas buvo rėdniai medžiais apsodintas, liepais, klevais, guoboms nuog žmonių vadintais. Sodnas pats pridiėgtas vaisingų medelių, gruszių, slyvų obelėlių; o kiek dar agrostų, vaszuoklių, aviczių matysi beaugant pakraszcziais dėl sveczių. Vaicszczioti sveteliams iszpilti takeliai, sodnę per upelį padirbti tilteliai. Ant kalnelio sodnę stov' rums ažuolinis, platus, ilgas, augsztas; pamatas murinis. Tamę tatai rumę vyskupai gyveno su virszum tris amžius; seni dar atmena. Vyskupas Motiejus II Varniuos pasiliko (Valanczius 1850 m.), Alsėdžiuos gyventi, mat, jam nebpatiko, nes jau miszkus rundas vyskupų vartojo, o dvarą su laukais gudui dovanujo. Gudas pats nevaldė dykai gauto dvaro, bet tuoj arendorius visokius suvarė. Rendoriai kasmetą mainės po kits-kito, pakoliai ir žydams valdyti pavyko. Bet žydai apleidė ir laukus, ir trobas teip, jogiai galėjo juokties senos bobos. Szitai dar isz Varnių gudas partrauk kazokus su arkliais, szarvuotus, kaip nelaimės znokus. Tikrai anie blogo nemažai czion darė, prastais apsėjimais duszes peklon varė. Ir visą sumynė likusį gražumą, net ir ažuolinį sudegino rumą. Nebliko nė lycziaus viso padorumo — pamatus iszardė vyskupiszko rumo sodną ar apleido ir medžius apkirto, — nieko nebmatysi, tiktai gudą girtą. Ant galo, ir žydas, valdydams jo laukus, diena tikt po dienos nor smaukt gudui plaukus. Ant ko szit atėjo vyskupų stolycia: Alsėdžiuos garsinguos rasi tik bažnycią. Buveinės Vyskupų nieko nebliko, tiktai ant szventoriaus viens akmuo užliko, po kuriuomi Gintila-Pavyskupis guli, ant pustynės — rumų nė žiurėt — nebžiuri. Netolie nuo akmens bažnycia Alsėdžių ant kalnelio stovi seniai tarpu medžių; padoriai iszrodo su dviejopais langais — virszuj', apaczioje, nes yr su dviem stogais. Ant stogo, ties durims didžioms yra bonia druta, dar pagniaužta, virszuj' kryžmavonė; isz virszaus ir vidaus gražiai malia vota, — tokioj tai bažnyccioj melsties yr

ukata. Altoriai septyni, ant kurių Miszias laiko, kožną žmogų traukia prie Dievo, kaip vaiką. O, jus, alsėdiszkiai, tik Dievą mylėkit; palikę niek-niekus, į dangų skubėkit!

Alsėdiszkiai, narsūs ir taikūs prie svieto, nuo seno gyvenat boczių, tėvų vietoj. Tik vieni kunigai terp jusų ateiviai — pabuna atsiūsti, kaip tikri keleiviai. Vaiksz-czioj' anie visur, mokindami žmones, kad dorai gyventu, kaip pirmi krikščionijis. Ir jusų klebonas penkerius metelius mokino kiekvieną, didžius ir vaikelius pamesti girtybes, laidokais nebūti, vienybėj gyventi, cze ir ten nežūti. Bet szventas gyvenims ne visiems patiko, užtatai ant ano nedori supyko; tuoj rodą sudėjo karcziamoj' piktiejie, usoriai, barzdocziai, ant blogo gudriejie. Netikusius rasztus skūsdami tuoj raszė, nedorosios bobos prieszų iszvežt praszė. Prie to dar liežuviais, apkalboms apkrauna, bet nekaltam esant, vis nieko negauna. Kokį didį baurų grieką jus sau darot, kad piemenį musų nuo avelių varot. Mes dabar supratom, kad vis gerai darė, kada tik už blogą mus asztriai pabarė. Pamokslais vėl trankė kietas szirdis, szaltas, bagotam ir biednam sakė: Dievui kaltas. Bažnyčią, nors vargiai iszpuoszt jam pavyko, stacijas gražiausias mums atmint paliko. Dabar szit nebera mums to geradėjo, kuris nuo atkaklų cze daug iszkentėjo. Balsas jo pas mumis bažnyczioj nutilo, gal ir Dievo žodžiai szirdyse jau dyla. Užlaikykim žodžius, isz ambonos bertus, rupinkimes rasti visi anus vartus tos szventos tėvynės, Dangaus karalystės, kur per amžius busim terp szventų draugystės. Iszpraszyk, Marija, mums tą nupelnyti ir musų tėvelį tenai pamatyti.

5. Sruojos užpludimas 1899 m.

Sruoja — upe, lig sziol tyki, ko szendien rustauni?
 Per szią naktį tiltus, pylas, malunus kam griauni?
 Visupirmu Smilinginę juoku pylę ardai;
 Prasigriaužus asztriaais dantims, toliaus nardyt - nardai.
 Pasisziauszus isz cze puolai ing Alsėdzių prudą,
 Nors vėl radai tvirtą pylą, vanduo — szmaukszt — iszgrudo.

Pasitaisius pati takus, lendi po — patilezia
 Drąsiai trenkti tiltui galvon — sakais, kad netycia
 Ir sukniuso tiltas tuojau, ant szono pavirto
 Ir pliauszkojas vandenyje, kaip ta boba girta.
 Isz czé toliaus szniokszti, krioki, putoms apsidrėbus,
 Ardai, laužai, draikai, plėszai, neszi, vis sugriebus.
 Kaipozvėris vėl užpuoli malunus szit kitus:
 Ir Rylinę, ir Sledinę, juokies, tuoj' paritus
 Skubai varai visus darbus, nors nieko nesamdai,
 Ką sutinki, vis paveiki, net akmenis lamdai.
 O kiek toliaus tu, kaip meszka, nernėdama, rysi;
 Tvoras, tiltus, gal ir trobas griausi, lig pailsi.
 Musėt, pyksti tu ant musų, pasakyk tik, dėlko?
 Ar kad žmonės ing malunus leidž žyda, žydelką?
 Jeigu už tai, matos aiskiai, kad smarvių nekenti;
 Niekogero isz ten nebus, kur žyds lend gyventi.
 Daug suktybių žyds ne vienam atvažiavęs darys,
 Pona savo szend' ar rytoj' ant vargų nuvarys.
 Upe miela! Ko-gi pyksti? Tark žodi bent viena!
 Bene už tai, kad žvėjokai braido szventą dieną?
 Žvėjodami vandenysę tavo brangią žuvį,
 Ing bažnycia tokie neina, melsties skaud liežuvį.
 Negal apspėt, dėlko szirdies tu geros neturi;
 Plaukdama pro visus szniokszti, ruszioms akims žiuri.
 Mat, neleidies man iszklausti priežastį szio tvano,
 Rodos, nori tu nuo manęs, kaip kokio „paklano“.
 Ryszkis, upe! kaip sau nori, asz už tai neduosiu
 Kad tu pylas, tiltus ardei, aszei nemeluosiu.

Dyglis Rupa

Isz Amerikos. a) Pittsburgo klebonas, kun. J. Sutkaitis, sutvėrė naują susivienijimą, kurį pavadino: „Sandara Lietuvių Amerikoje.“ Sąnarių turi nedaug ir rodos, nekados daug neturės, nes siekiai tos naujos įrednės yra tie patįs, kaip ir „Susivienijimo Lietuvių Amerikoje.“ Kam „Sandara“ yra reikalinga, težino vienas jos įsteigtojas. Pas mus visados teip: nori kas pasigarsinti, bet nežino, kaip, tai arba griauna kitų pradėtą darbą arba tveria nereikalingas draugystes, arba įkurią naują laikrasztį, tankiausiai niekam netikusį, bile tik triukszmą padaryti.

Su Waterbury'o klebonu, kun. P. Saurusaicziu, atsitiko tas pats, kas buvo su kun. M. Kriaucziunu Chicagoje: užmetė jam negerą vedimą parapijos rokundų. Kun. Saurusaitis, nesiteisindamas jemė barties per savo „Bažnyczios Tarną.“ Rodosi, toks mažas yra darbas: apgarsinti tikras rokundas, ir apkaltintojų burnos bus uždarytos.

Bet dabar dedas kitaip. Kun. Kraucziunui likosi užmesta vagystė apie 40 tukst. dol. (suma neįtikėtina); kiekvienas kitas, jei nekaltas butu pasistengęs apsivalyti nuo tokio baisaus užmetimo; bet Chicagos klebonas to nepadarė ligsziol. Tiesa, padavė į sudą savo apskelbtokus už nuplėszimą garbės, bet provą pragrajijo... Teippat kun. Saurusaitis, nenorėdamas kažin dėlko teisinties, sako, kad jis duodąs rokundas vyskupui, o ne žmonėms. Tas nesuprastinas vengimas aiszkių rokundų verczia isz szalies žiurinczius mislyti, kad kun. Krauczunas ir kun. Sauraitis yra kalti.

Chicagoje nuo 17 d. vasario pradėjo iszeidinėti naujas nedėlinis laikrasztis po vardu „Kurėjas.“ Tokio dar laikraszczio lietuviai neturėjo. „Kurėjas“ varosi netik priesz tikėjimą ir kunigiją, bet ir priesz socijalizmą, tvirtindamas, kad ir socijalizmas yra prieszingas žmogaus liuosybei. Yra tai organas tikrų anarchistų. Galima jam drąsiai pranaszauti neilgą gyvenimą.

Organas Susivienyjimo Lietuvių Amerikoje, „Tėvynė,“ nuo naujų metų pradėjo iszeidinėti kas sanvaitė, bet koks tuszczias! Priežastis to kaip girdėt, yra ta, kad redaktorium pasiliko T. Astramskas, kurs kontroliuodamas rasztus kitų rasztininkų, juos nuo „Tėvynės“ nugrašino.

Kaip Paryžiaus parodai, teip ir kankintiniams už lietuystę, iszsiųstiems į tolimus krasztus Rosijos valdžios, plaukia pas mus gausios aukos. Pastaramę laikę pradėta rinkti kankintinių komitetą. Ligsziol yra perstatyti į kandidatus pp.: Szernas, Olszevskis, Stagaras ir d-ras Szliupas. Nežinia dėlko nė p. Mikolainio, nė vieno kunigo tarp kandidatų nesiranda, nors kunigai sziek-tiek yra kankintiniams aukavę.

Kun. A. Milukas sugrižo atgal į Shenandoah, o jo vietą Brooklynę užėmė kun. V. Varnagiris, neseniai atvažiavęs iš Skotijos.

Amerikietis.

b) Laiszkas, raszytas*) prie žinomos ypatos Smilgių pav. Panevež. apskr.

. Liudna ir ilgu man už sienų numyletos tėvynės, Lietuvos! Ten mano lopszys buvo, bet kur mano bus grabas?! o kaip-gi toli nuo tėvynės, turbūt atsilsėsiu ant Amerikos žemės, tarp svetimų! Kaip-gi nesuprantami yra takai žmogaus gyvenimo nekados nesitikėjau, kad teip toli gyvcenziau nuo gimtinės szalies; tokia jau Dievo valia. Vienutinė mano laimė, kad užgimiau Szventamę R. Katalikiskamę tikėjimę labiausiai esmi dėkingas savo mylimiems tetusziams, kad manę jamę užaugino, tas manę labiausiai ramina ir saldina laiką. O kaipgi yra garbinga Rymo Katalikų Bažnyczia! Cze tiktai iš gyvenimo (ityrimę) pažįstu neapsakomą brangumą mūsų tikėjimo, mūsų szventos Bažnyczios, nes cze vien tik gali nuraminti duszią ir užtikrinti iszganymą, jei atmeni ir rupinies apie savo duszią

Liudną žinias iszskaicziau lietuviszkamę laikrasztyje „Katalikas“,**) kurs iszaina kas czetvergas kartą ant nedėlios. Raszo: paminėjimas apie a. a. kun. Vlad. Talaszka Szaduvos džiakoną, Smilgių Kleboną. Isztikro buvo man labai žingeidus gyvatas a. a. Kun. Vladislovo. Tegul jam V. Dievas tukstantį kartų užmokės už jo darbavimos ir sunkius vargus, kurios pakėlė dėl iszganymo duszių! O, kad-gi V. Dievas nusiųstu visados mums tokius vadovus, o labiausiai cze Amerikoje, kur mūsų žmonės atszala szventamę tikėjimę. Jau ne vienas sau kalba: „cze ne Lietuva, cze Ameriko Dievas yr' geresnis,“ arba kitas sako: „Amerikoje Dievo nėra, tai tik Lietuvoj“ arba kitas vėl kalba: „Amerikoje Szventės nėra, leistu dirbti nedėlioje“ tokios ir tam panasios melagingos kalbos vaiksztinėjo po galvą, o dar kitas sako: „kai parvažiuosiu į seną krasztą,

*) Lenkiszka.

**) „Katalikas“ visai ne katalikiskai elgias, prisiimdamas po pusę Nė iš „Tėvynės Sargo,“ bet neminavodamas iš kur jema. *Red.*

tai eisiu Spaviednės,“ o nesupranta to, kasžin, ar perplauksi per didžmares; gal szlapią grabą atras jurėsę. Jaucziasi didi stoka lietuvių kunigų, bemaž kiekvienoje vyskupijoje. Ne vienas cze Amerikoje palaižo pavirsz mokslu, ir jau priesztarauja Bažnycziai, jei ne kalbą, tai plūksną.

Negeriaus yra ir tarp lenkų; turi paskutiniuosę metuosę lenkų teip vadinamų-nepriugulinczių — priskaito liki deszimties tukstanczių, t. y. kurie nenori prigulėti prie vyskupų ir užgina popiežiui jo neapsirikimo. Vienok jie kaskart nyksta, eina žemyn, nes jų pastoriai mokytojai pradėjo tarp savęs nesutikti. Vienas isz jų neseniai gavo sau girtas galą, bet jų pasekėjai garsina, kad tai pirmasis kankintinis (muczelnikas) už tikėjimą lenkiszkaikatalikiszka, nes nužudymo kaltę meta ant Rymo katalikų. Tokiu budu vienu mažiaus tapo, kurs iszvedžioja lenkus. O, kad-gi Dievas suteiktu visiems sugrižti prie tikro tikėjimo!

Jog Amerikę nėra jau teip perdaug gera, tai matyti ir isz kitų laiszkų, raszytų prie savo giminių.

Brilis raszo savo sesėrei, jog ne vienais metais teip daug neatvažiavo į Ameriką, kaip 1899 m. ir apsistojus darbui gali pasidaryti sudo diena: alkani vienas kitą ims valgyti vietoje duonos.

Sunus raszo tėvams, jog jie teip dirba prie geležių dirbtuvės pabriko, kad kartais reikia iszlieti prakaitą isz autovo. Suprantamas daiktas, prie tokio darbo žmogus negali ilgai isztesėti, turi įgyti sau nesveikatą ir priesz laiką smertį.

Gargažė.

c) Amerikiecių gromatos skaitomas. Praejusiuosę metuosę minėjome apie paslaptinį gubernatoriaus cirkulorą visiems tarpinikas, idant jie paslapeziai tyrinētu lietuvių, keliaujanczių į Ameriką ir grižtanczių isz ten, dėlko jie apleidžia savo szalį ir keliauja už jurių. Nežinau, ar visi tarpinikai teip saužiniszkaik pildo tą isakymą, kaip Darbėniszkis. Jis paliepė starszinai ir starastoms suiminėti gromatas isz Amerikos ir jam paskolintu. Beveik visų gromatų tarpinikas negalėjo iszskaityti, nes kuone visos buvo raszytos žemaitiszkaik. Todėl nusamdė tam tikrą

rasztiniką, kurs visupirmu gromatas iszverczia į maskoliszką ir tadą tik atiduoda tarpinikui. Sujemėjams gromatų atsirado naujas uždarbis: kurie arielkos ir alaus nepasigaili, tiems gromatas atiduoda neperplėsztas; kitų pereina per tarpiniko cenzurą. Amerikiečiai tebunie atsargūs su slaptiniais dalykais ir minavojimu pravardžių, likusių Lietuvoje. Kartais ir kitokios ardnės iszeina. Jaunikaicziai iszkeliaudami palikę savo mylimasias, kartais panori per gromatą prisimyloti, o koks-gi esti susigriaužimas, kad atsakymą apturi... nuo savo tėvų, kurie gal neteip szvelniai atsako ir už mylimasias nepagiria. *Senelis.*

7, **Isz Petropylės.** 1, 28 d. gr. m. Konono salionę graijo lietuviszką komediją: „Sziauczius ir jo pagelbinikas“; nekurie artystai labai gerai. Po komedijai p. V. deklamavojo Duonelaiczio eilas; mostagavimai buvo geri, žmonės plojimu rankų iszreiskė savo džiaugsmą; bet toliaus sėdžiantis nieko negirdėjo. Pelno už tą vakarą Labdaringa Draugystė turėjo virsz. 80 rubl.

2. Petropylėje valdžia užtvirtino antrą lietuviszką „Savitarpinę Paszalpos Draugystę“. Pirmutinis visuotinis susirinkimas buvo 23 d. sausio pas daktarą F. Mažonį ant didžiosios Sadovosios N 49. Į pirmsėdžius iszrinktas dr. Mažonis, į kasierius — p. Juozas Zauka, į sekretorius — p. K. Szeszkevyczė, į draugystės sanarius — pp. A. Bruckus, Jur. Strazdas, Jon. Randakevyczė ir P. Vyžintas. Vienas isz sanarių turėjo prokalbą. Pirmiausiai atsistojimu padėkavojo p. Ministrui už daleidimą. Paskui nurodė reikalingumą draugystės, kaip yra sunku svetimam' krasztę gyventi pavieniai, ypacz lietuviams, kurie yra kuone visi amatnikai, dirba po pabrikus, kur tankiai atsitinka nelaimės — sužeidimai ir myris. Palieka pati su vaikais; ką žinai turi daryti? Eitu prie turtingesniųjų, bet tenai dėl jų duris uždarytos: ji netik neturtinga, ji dar nemoka iszreikshti savo reikalavimą, nes nežino kitos kalbos, kaip tik lietuviszka, kurios vėl kiti nesupranta, ar suprasti nenori. Pasirodo, kaip geistina yra Savytarpinė draugystė. — Prokalba užbaigė palyginimu naujos draugystės prie vaisingo medžio. Kaip medelį reikia pirma įdiegti, paskui,

įciepyti ir gerai auginti, jei nori paragauti saldžių jo vaisių ir atsilsėti jo uksmėje, teip ir su įrėdnę daros. Klausytojai garsum plojimu rankų padėkavojo už kalbą.

Šanariai naujos draugystės visi darbininkai. Noris įstoti į tą draugystę, turi įdėti vienkart 50 rub., kurie palieka šanario savystę; jam iszstojant, draugystė gražena, pasilikdama sau palukanas. Neturtingi, negalintys iszkarto įmokėti 50, gali mokėti kas mėnesį po 2 rub. per du metu. Apart to kasmets turi mokėti po 6 rub. „šanario mokesčių“ ir 2 r. įstojant ant smulkių iszleidimų. 13 d. balandžio mėn. nauja draugystė kėlė pirmąjį vakarą — spektaklį vokiečių klubę. Perstatyta buvo Vaiszgantų komedija 2 veikmės: „Nepadėjus, nēr ko kasti“ ir Tautiszkas Lietuviszkas choras. Komediją atgraijo pasekmingai ir choras savo užduotį atliko atsakancziai. Žmonių buvo pilnas salionas. Pelno Draugystė turėjo apie 200 rub. Ant to vakaro jemė dalyvumą artystas p. Juozas Zarzeckis, pragarsėjęs visoje karalystėje lietuvis, paeinaš isz Baisogalos parakv. Prakalbėjo lietuviszškai ir parodė savo miklumą valdymę nemieruotą daugybę balsų ir trelių. Žmonėms neapsakomai patiko.

3, 17 d. vasario Konovo salionę koncertą su szokiais kėlė „Labdaringa Lietuvių ir Žemaiczių Draugystė“. Puikus buvo koncertas! Lietuviszkas choras dainiavo tautiszkas dainas, kurios klausytojams labai patiko. Tai nuopelnas vedėjo, p. Juozo Pranaiczio. Paskui kiti graijo ir giedojo. Viena vokyte dailiai griežė su smuiku; bet už visus labiaus patiko lenkė, p. Zaleskienė, lenkiszškai deklamavojusi; lietuviai vis-gi suprato ir be galo plojo, tris kart iszvadindani. Isz augsztų sveczių gal paminavoti Jo Mylistą Kunigaiksztį Oginskį, kurs, matyt, buvo užganėdintas, nes artystams, ypacz p. Zaliskienei nuo szirdies plojo. Paskui buvę szokiai ir viskas atsibuvo su tikru gyvumu. Pelno Draugystė turėjo 148 rub.

16 d. bal. m. buvo visuotinis susirinkimas Labdaringos Liet. ir Žem. Draugystės, kurs nutarė prie pirmykszczio gelžinio kapitolo 2080 rs. priskirti likusiuosius nuo 1899 m. 700 rub. Tad bus iszviso: 2780 rs.

I iszdinikus tapo iszrinktas p. L. Antanevyczė; į Komitetą įėjo kiti sąnariai: p. Czepanis, Inžinierius Motiejauskis, p. Kulvietis ir p. Navickis. Tai yra ženklas, kad Draugystė susitaikins su pp. Studentais, kurių vaidų atbalsį rasite sztai žemiaus.

4, 24 d. vasario Vyriausiamę Sztabę — (kariumenės namuose) bibliotekoje buvo didis gaisras, padaręs daug pragaiszties, isznaikinęs daug senoviszkų, retai berandamų knygų ir dokumentų. Eina paskala, buk neberanda svarbiausio kareiviszko žemlapio; klausimas, ar jis sudegė, ar svetimtaucziai pavogė.

5, 4 d. kovo buvo gaisras Karaliszkoje Mokslų Akademijoje. Sudegė daug brangių daiktų, terp kurių ir modelis (pavyzdis) Rymo s. Petro bažnyczios, kasztavęs į 27 000 rub.

Rutų Lapelis.

6, Benerasite vietelės patalpinimui szio atsiliepimo priesz p. Nelabdarį ir nelabdarį studentų, kurs N 1 „Varpo“ patalpino ilgą straipsnį, kur „labdarius“ be apeliacijos apskundžia. Perskaitęs tą straipsnį, antsipuoliau ant labdarių, nes studentams neprijausti negalima. Pasirodė vienok labdariai esą su gana ramią saužinią: „isztijk Tamsta, sako, ir antrą pusę“. Tyriau, nes ir terp studentų turiu nemaž pažįstamų, ir iszvydau ir studentus neesant bekalčių, kurias p. Nelabdaris vis-gi užtylėjo. Labdariai prisituri savo įstatymų ir kiteip negali daryti; į studentus žiuri teisingai, neatsižvelgdami nei ant to, kad jie po užrubežinius laikraszczius labdarius purvina. Ir kam, isztikro, buvo namų dalykus iszvilkti į aiksztę? Ar jau nebėra kitų plyszių užkiszimui, ar jau nebeliko moksliszkų tēmų, kad reti korespondentai iszsirenka ardymelius skelbti? Labdariai suvis nenori, studentus turėti už savo liokajus, bet nori tik žinoti, ką anie daro, nes vakaras esti ant vardo draugystės ir draugystė jug už viską atsako, ne studentai, padedantįs gaspadorauti. Lygiai labdariai turėjo tiesą reikalauti parodymo anų szimto rublių, apie kurius p. Nelabdaris minavoja: kas draugystei paaukauta, tas draugystės žinioje turi buti. Jei p. Nelabdaris pripažįsta labdarius neseniai buvus studentais, tai turi

pripažinti ir tą, jog studentų padėjimą jie supranta, ir jei toliau neduoda studentams visos valios, tai ne iš stokos žmoniszkų jausmų, bet kad praktika parodė, jog stud. reikalavimai pereina ribas įstatų. Dėlko-gi p. Nelabdaris užmiršo paminavoti savo straipsnyje, jog studentai, išgavę nuolabdarių protokolą, iszkabino jį valgomoje, su įsakymu, kad **nei vienas neitu ant lietuviszkų vakarų,***) ką ir padarė: ant vakaro nebuvo nei vieno, nors p. N. sako tik kelios ypatos tą padariusius. Dar vieną keistą užmetimą p. N. daro Draugystei, matydamas nupuolimą jos szlovės tame, jog jos vakarus lanko visokios luomos žmonės. Vakarai daromi jug dėl lietuvių, o lietuvių aristokratų nėra, bet tik inteligentai ir darbinįkai, kurių doriszkam pakėlimui ir yra vakarai įsteigiami. Baigiu geidimu nuo szirdies, kad kiekvienas, ar tai studentas, ar szejp jau inteligentas imtus už naudingesnio darbo, neg barnės ir nesutikimai savo tarpė, nes tas ne tėvynei, bet jos neprieteliams iszeis ant naudos.

Keleivis.

8. **Isz Klovainių.** Noriu cze visiems pasakyti, kokią nelaimę gali padaryti neatsargingi pypkoriai. Getautų sodžius vieną sykį sudegė per pypkorius; per juos-gi s. Martyno dieną vėl užsidedė, baigdamis nykti pelenuosė. Pypkoriai sako geriaus esa tris dienas nevalgius iszbuti, neg vieną dieną nerukius; tepaklausia-gi getautieczyų, ar teisybę sako; getautiečiai, palikę be pastogės, be duonos ir drapanų, ycz gerai žinos, ko vertas vargas su pypkę ir vargas be pypkės. Oi, mestu savo pypkes po peczium, tik gailu, kad jų pecziai suire, apsnigti ir szalti riogso ir priežasties jų nelaimės nesudegins. Bent likusiejie mokykities, naikinkite, kaip tik galėdami, pypkinįkus. Ar gi jau teip sunku nepasiduoti tam pageidimui? Veizėkite, kas dedas per jusų apsileidimą: jaunumenė, pirm, neg įsiraszo į kokia s. broliją, įsiraszo į pypkinįkus; ir kas-gi besurokuos visus pelenus, isz anų kilusius? Man teko buti Smilgiuosė tą nedėlią, kada kunigas, iszgirdės susiedų nelaimę, persergėjo savo parakvijonis ir patarė mesti į

*) Keistas patriotizmas. Gerus užmanymus ir nemylimų žmonių reikia remti. *Red.*

patvori „liurkas,“ jei nenori nelaimių, raszyties su didesniu uolumu į blaivystę, kuri apsaugo žmogaus netik turta, bet ir duszia, nes per tat, isz geros valios iszsižadėję lepnumo, apturi nuo Dievo užmokesni cze pat ant žemės ir numirę nēr užmirsyti savo sandraugų blaivinįkų. Su nuliudimu vienok pasergėjau, jog žmonės, ypacz jaunumenė, vietoje paklausyti tų szventų ir iszmingų patarimų ir cze pat, puolus ant kelių, suszukti: Vieszpatie, padėk man ir visiems pamesti tuos papratimus — pypkiavimo ir girtuokliavimo, kurie tiek vargų padaro, — dargi dantis kaiszo, iszėje tuojaus į kisenę paprastos „liurkos“ siekdami. Niekur negirdėjau tiek daug gaisrų, kaip po Klovainiecius: man rodos, kad juos Dievas aiszkiai plaka už jų netvarkystę.

Klovainiečių girtuokliavimas toli ir placziai žinomas. Nemelagiai žmonės sako mažne kiekvienas miestelio ukinikas savo namuose turias arielką pardavimui: monopolinės krautuvės Klovainiuosę nėra. Žinoma: yra geriančių, yra ir parduodančių. Po sodžius su ją mainikauja. Galiu nurodyti Laipuszių melniką. Kaip baisus yra Klovainiečių pripratimas prie arielkos, galime iszmanyti isz pokilių: kriksztynų, pakasynų ar veselijų. Asz nebuvau, duok, Dieve, ir nebucziau, ant tokių, duokime, veselijų, kad, pristigus arielkos už 18 rub., aiszkiai — už asztuoniolika! reikia žygis daryti į tolimą Pakruojaus miestelį vėl parsinesztų: nei ant tokių pakasynų, kur buvo iszgerta 25 gorcziai — aiszkiai dvideszinti penki gorcziai — arielkos!!! O tai yra vis neiszmislai. Klovainiečiai, matyt, teip sanprotauja: jei duszia yra czyscziuje, tai už ją meldžias per s. Miszių auką kunigai ir kiti geri žmonės: jei pragarę — tai ir mes jo draugai. 14 d. lapkriczio mėn. velnias Gesvių sodžiuje neturėjo darbo, nes ten buvo Kriksztynos, tad — žmonės kits kitą gundino. Žinomas ukinikas, supraszes sveczius, padarė isz penkių purų alaus, teip karcziai-apyniuoto, kad kas iszgerė dvi-tris stiklines, tuojaus pervertė akis ir jėmė vėmti. Kumas vėl norėdamas pasirodyti nebilekuom esąs, grįždamas isz miestelio po s. Kriksztui, parsivežė 16 butelių, aiszkiai — szesziolika! Gal patį kipsza apkriksztyti! Sustatė visus isz karto ant stalo ir pakvietė svetelius gerti. Žinojo, ka kvietė: raudonos kepurės

neriekėjo kelti. Patsai ukinėkas, žinoma, vėl turėjo arielkos nemažai, ir prasidėjo pokilis... ant viso svieto! Kiti už stalo užmigo, kitus ant lovos nuvilko už apkaklės, kitus, kurie smarkiaus keikė ir su kojomis spardės, pro duris išvedė - kur, pasirėmė ant tvoros, vėmė, Dievo szaukdami, kad neiszvemtų žarnų (grobų) ir nenumirtu staigiai smerčiau, prisiekdami, kol iszspagirios, neberagauti tų nuodų: buvo vyrų, kaip szieksztų, ant sziaudų ir szieno, patvoriuose ir virbuose, kaip žvirblių, — visus juos meilus gaspadorius vilko ir vedė į vidų, kad nesuszaltu. Neszczioms moterims nuo vemimo kraujas szoko per nosis. Ant galo, kas dar buvo stipresnis, saldžiai apsitaszės per ausis, užbaigė linksmu priskyrimą vieno kudykio prie katalikų Bažnycios, tai yra Gesvių kriksztynos. Nedyvai, kad Klovainių jaunumenė, kuriai szvieczia szitokiais paveikslais vyresniejie, yra labai menkos dorybės. Musų dvarponai, kurių tėvai seniaus, sako, žmones ir krasztą gyne, dabar tik žiuri, kaip žmones nupleszti, tik vilioti moka nuo anų skatiką. Benediktas Karpis pristatė pilna karcziamų. Žmonės, praszykite isznaikinti jas; jei nepaklausys, atsiųskite į „Tėvynės Sargą“ kopijas praszymų, idant iszvystu ir kiti žmonės, kokie žmonių prieteliai musų dvarponiai, kokia jiems gėda, tvirkinti žmones, kadą patį maskoliai apie blaivyste jemė rupinties.

Gargažė.

9. **Isz Mažeikių.** Mažeikių soda yra prie pat puszyno. Plynsiomis vadino. Puszyno pelkėse nuo senovės laidojo isz visos apylinkės visokius negerą smerčiau mirusiųs, kaip — karuonis irk., teip kad žinantiems tas pelkes buksztu nakties laikę ir keliauti. Keles deszintis metų atgal, iszdirbus per ta puszyną gelžkelį, Mažeikiuose padirbo stancija, du vagzolu: ant Liepojos ir ant Rigos kelio: pelkyną iszdalyjo po deszimtina norintiems statyties. Soda iszkilo į miestą ir nuo 1 d. pernykszcziuos gegužės nustojo savo vardo: vyresnybė, pagarbindama Lietuvos korika — Muravjovą, jo vardu perkriksztyjo Mažeikius ir dar nori jam cze stovylą pastatyti, tokį pat, kaip Vilniuje stovi. Tiesa, jam cze daug pritinkiaus stovėti: Plynsiosę, karuonių vietoje, derės stovylas jų patrono. Vilniuje,

musų sostapylėje, jis baisiai iszrodo: pas beproczių namus, juodas, kaip isz pragaro parėjęs, stovylas žmogaus, vienoje rankoje szoblę turis, antroje su lazda pasirėmes, — szalcziu perjema veiziancius i aną. Gyventojų Mažeikiuose visokių tikėjimų yra jau labai daug, ypacz žydų, kurie savo rankosę turi visą prekyba. Katalikas vienas tėra, bet ir tą nori iszgriaužti. Žydai turi savo sinagogą, vokiečiai savo kirka, nors numuotuosę namuosę; tik katalikai, kurių yra mažne du tukstancziu, turi važiuoti i savo parakviją i Vieksznius už 13 viorstų; i Laižuvę — tiek pat, i Leckavą dar toliaus; visuarcziausiai butu i Tirkszlius, bet pusiaukelyje yra Ventos upė, kuria palaidimo laikę negalima pereiti. Neturėdami bažnyczios, negirdėdami Dievo žodžių, katalikai szalsta savo tikėjimę. Juos patieszyti norėdamas, rundą pasiskubino pastatyti isz skarbavų pinigų cerkvę, nors pravoslaunų cze vis-gi nedaug; bet apsiriko: apart vieno szimtiniko, nei vienas katalikas i cerkvę neina. Mažeikių katalikų padėjimas be bažnyczios ir kunigo yra tikrai apverktinas. Sodiecziai dar sziaip neteip, turėdami arklius, nuvažiuoja; bet daugumas miesczionių, tarnaujanczių niekaip negali bažnyczią pasiekti. O susirgus, kas parvež kunigą? Sodiecziams jau pakirėjo kožna diena važinėtis i Vieksznius, o kunigams isz ten i Mažeikius. Turtingesniejie užsimoka, bet biednesniejie jau tankiai turi mirti be kunigo . . . Kiek kartų atsitinka, kad kataliką maszyna sutraiszko, ar szeip jau sužeidžia, o dar žmogus keleta adynų gyvena; kad kunigas butu — spaviedotus, kad nėra — mirszta be spaviednės.

Bet kas iszrokuos visus liudnus nusidavimus, gildinanczius kataliko szirdį? Miesczionys, turintis savo namelius ir szeip jau svetimosę kamarosę gyvenantis, paskutinį skatiką atiduotu, kad tik bažnytėlę pasistatyti; bet apylinkės uknikai nelabai szelpia miesczionis, sakydami — mes turim arklius, galim ir už dviejų mylių nuvažiuoti. Per ilgą laiką vis-gi susitarėm ir praneszėm Jo Mylistai Žemaiczių Vyskupui, kurs patarė aprinkti vietą, pasidirbinti plianą ir . . . gauti fundatorių. O kur tokį rasi? geri žmonės patarė mums pulti po kojų Jo Mylistos Kunigaikszcziu Oginskio isz Rietavo, kurs, sako, yra

Dievą ir tėvynę mylįs. Koks-gi mums buvo džiaugsmas, kad neatsisakė. Ant jo pareikalavimo suraszėme prigulėsiančių į tą bažnyčią į 4000 asabų, kurios apsijemė kunigui mokėti 300 rublus algos ir duoti paszaro keletai gyvuolių. Žydai sudeda 800 r. ant bažnyčios, kad tik ji atsistotu artie jų kromų, ir mažne visi žmonės sutinka su jais. Tik man matos, ne ant karuonių reikia statyti, bet kur arcziaus į kapus. P. J. Molis desetinę žemės paaukavo prie kryžkelio nuo Vieksznių ir Tryszkių. Todėl gal priveiksime žydus ir jų papirktus žmones, kaip va: D-nių, gudrų žmogų, bet ant blogo. Dabar tik laukiam pliano.

Sxveistepilis.

10. **Isz Radviliszchio.** 21 d. kovo mėn. pakelėje ilsėjos rata medinczių-maskolių. Naktį porą butų apvogė, o kitur visur jieszkojo mergų, kurios pro langus gavo bėgti laukan nuo tų „apszvietėjų“ musų kraszto. Žmonės apskundė kareivius policijai, bet ta atsakė — juos savo vyresnybę turint; žinoma, kaip-gi varnas varnui į aki kirs? kaip-gi maskolis priesz maskolį eis. —

Ten, kur sueina gelžkeliu nuo Baisogalos ir Panevėžio, susitiko dvi tavorini maszyni per neapsižvalgymą maszynistų. 28 vagonai į szupulius sutrupėjo; viena lokomotiva pažeista. Kaltu liko naczelniko pagelbinikas, nes jis vienas negirtas tebuvo, prie tam . . . ir nemaskolis.

11. **Nuo Butkiszks,** Kauno p. Per neprižiurėjimą vaikų iszdegė visas Molupių sodžius, 8 ukinikai. Sudegė viskas; liko be duonos ir be pastogės. Dar sudegė vaikas 7 metų, kursai tamę laikę grįczioj miegojo. Labjausiai ing valią paleisti Ciko vaikai su brėžiukais ėjo mažų szunyczių paveizdėti ing pasziurę, o bežiurėdami ir uždegė. Tėvai! dabokit vaikus savo, kad neatsitiktų toki nelaimė ir kitamę sodžiue.

Mužikėlis.

12. **Iszdavikai karojami.** Ansai garsus Darbėnų Ryma su Vaineikių Ruzgailą Ant. paraszydino praszymą į Sprauniką, apskųsdamu zakristijoną už pardavinėjimą žemaitiszku knigų. Vaineikių Gadliauskis ir Viskontas pasiraszė, už ką tuoj ir gavo nuo Dievo užmokesnį.

Viskontas, jodamas iszkrito isz arklio ir nutruko sprandą; gyvybė liko, bet iszsirgo keletą mėnesių, važiavo prie narinikų, bet pataisyti sprandą nepavyko, ir sztai pagijęs kreivai vaiksščioja, galvą nuleidęs, kaip kad gėdėdamos savo darbų. Gadliauskie padvėšė 5 karvės ir didis parszas, o policija nei uodų nulupti neleidė; ir dar apturėjo didesnę gėdą, kurios kad nebutu buvę, noriai butu paaukavęs nemažą turtą. Neminavosime jos, vildamies, kad jau gana yra pamokytas.

13. **Isz Baisogalos, Sz. p.** Nuo Naujų Metų Paszuszvio valsčius, pramintas, bala žino, dėl ko, „Kirijanowskoje“, priskirtas prie Sziaulėnų ir Skemių, arba Baisogalos valsčių. Rasztinikai užsimanė pasinaudoti isz to. Baisogaliszkis pareikalavo padidinimo algos ant 180 rub., o starszinas — ant 80. Ant susirinkimo vyrų 4 d. sausio m. baisogaliečiai tylėjo žiopsodami, bet paszuszviečiai pareikalavo, kad viskas liktu po senovei. Iszgirdę tokį atsakymą, ponai virszinikai supyko ir isz kanceliarijos iszbėgo. Po valandos iszėjo starosta ir praneszė vyrams, jog Jų Mylistos augszti jų perdėtiniai laiko nusprendimą už nepabaigtą. Vyrai pasijuto užgautais: ar tai jau starszina teip iszdido, kad per kitus su mumis rokuojas? Starszina noroms-nenoroms pasirodė, bet atkartoję — jų nusprendimo nebusią kam surazyti ir perskaityti, nes rasztinikas užpykęs ir paszuszviečius vadinaš maisztinikais. Vyrai ir jį iszvilko, trumpai jam praneszė, jog kreipsys prie tarpiniko arba prie gubernatoriaus, skųsdamies, kad pizorius atsisako perskaityti sueigos nusprendimus. Rasztinik-palaikis, matydamas, karsztai jam busiant, dantis grieždamas perskaitė, jog algos valsčiaus vyriausiems pasilieka tos paczios. Garbė paszuszviečiams už stiprą laikymos vienybės! Vyrucziai, vienybės ir susipratimo, o mūsų skriaudikai nieko nepelnys! Ar-gi neskriaudikai, kurie biednuos metuos kelia algą, kada ir sudžios iszgeros valios iszsižadėjo savo mokesčių, po 25 kap. nuo dienos ir asabos? Gal, tiesa, suvienytuosę valsčiuosę ir daugiau bus darbo; ale jei nēr isz ko, tai ką iszlupsi? Jei vieni lengvina, tai ir kiti turi lengvinti, o nesunkinti.

Paplakunas.

14. **Isz Telszių.** „Tėvynės Sargė“ regime atsiliepinus isz daugalio vietų ertos mūsų tėvynės; isz kitur ir labai tankiai. Tas reiszkia tosę vietosę esant vienam-antram lietuvii, kuriam rupi tėvynės dalykai. Tuom ycz atsižymi Žemaitijos szirdis — Telszių pavietas; už tat visuotinė tyla vieszpatauja pacziuose| Telsziuose. Telsziai, pavieto miestas, tolie nuo gelžies kelio, pacziuje „tamsioje“ Žemaitijoje, mažiausiai sumaskolintas; parakvija grynai žemaitiszka, dėlto ir pamokslus vien žemaitiszškai tesako. Mieszcionis vienok, bajorai ir amatnikai, nors kilę isz tos paczios artymiausios apylinkės, nors žemaitiszka kalbą girdi ir moka daug tankiaus ir geriaus, neg kitas, vienok lenkiszka kalbą skaito už pirmucziausį artikulą, be kurio nékaip negali buti iszganytu. Viskas padoresnis, szvelnesnis, turi buti lenkiszškai nudažytas; žemaitiszkam palikta tik patis prastiejie dalykai ir tie, be kurių jau nekaip nebeapseiti. Tą lengva pasergėti, kaip isz paprastos kalbos, teip ir bažnycioje. Neteip seniai geguzines, spalines maldas, adynas, procesijas atlikdavo vis lenkiszškai, nors parakvija, iszskyrus saujelę mieszcionių, niekaip kiteip, kaip tik žemaitiszškai tesupranta ir patis kunigai yra — tikri žemaitiziai: klebonas Skuodiszkis, kamendorius Rietaviszkis ir tt. Negaliu tikrai pasakyti, ar lig sziol niekas geryn nevirto; greicziaus niekas; ilgainiui isztirsime. —

Nesyki mąscziau, nejaugi grynai žemaitiszkamę miestę neatsiras, kaip anoje bibliszkoje sodomoje, nei keleto teisingų, kurie galētu iszgelbėti szlovę visų kitų. Su džiaugsmu pastaramiamę laikę patyriau keliuose namuose keletą lietuviszkų knigelių ir laikraszczių, o vienoje vietoje net iszgirdau dainuojant dainas isz „Tėvynės Sargo“. Girdžiant tokį malonų apsireiszkimą atbundancios tėvynainių dvasios, ar-gi gal nepasidžiaugti su kitais? Tvirtai tikime gerą sėklą veikiai iszduosianozia gerus vaisius; keletas tvirtų tėvynainių visuomet įstengia suskatinti keles deszimtis kitų, jei tikt susipranta gyveną ne vien dėl savęs. Kas ir dabar myli knigą, nors lenkiszka, kurias gauna nuo genczių ir pažįstamų isz Lenkų karalystės, tas veikiai pamylės ir ims branginti ir lietuviszka, jei gaus aną pažinti. Dabar jas mažai kas žino, kartais nei vardų nėra girdėję. Priderystė

pirmųjų apasztalų lietuviystės, kaip Telsziuose, teip ir kitur yra: skaityti su kitais laisvomis valandomis lietuviszkus rasztus knižas ir laikraszczius; duoti pasiskaitymui kur geriaus parenktas dėl patraukimo; pasakoti apie naujai iszėjusius rasztus, idant užsigeistu įgyti; tverti draugystę pirkėjų ir skaitytojų. Telsziuose yra Miesto Iszkalą, yra gana jaunumenės, kuri, kaip visur, gan greitai užsidega prie visoko gero. Lai ant anos artymesniejie atkreipia savo atydą. Ji paskui isznesziuos po visą apygardą spindulius szviesos. Dabar-gi kurie į aną iszkalą eina, tai tik tvirtesniais **nelietuviais** daros. Telsziszkieiai, pasirodykite dar esą tautiszkieiai nenumirę, darbuokities, kaip galėdami dėl savo kraszto!

15. **Isz Alsėdzių**, T. p. Kiti skundžias [pas mus perdaug esą žandarų; o asz jums pasakysiu — permaža, nes žandarų priedermes pildyti griebias ir musiszkieiai. Alsėdzių starszinas Arlauskis, turtingas gyventojas, szviesus, valsčiaus rasztiniku buvęs ir dėlto galįs buti tikru žibintuvu visiems saviszkieiams, panorėjo prie starszinystės ir policeiskio tarnystės: užsimanė atiminėti nuo savo valscezionių szaudykles. Keliems atėmus, vienas pakiszė ne tą galą ir ne į rankas, bet stacziai į akį. To pamokytas gal paliaus rupinties apie ne savus dalykus.

16. **Isz Sedos**, T. p. Sedoje yra keletas minėtinų dalykų: bažnyčioje po stacijų puikuoja aiszkų taisykliszkiei lietuviszkiei paraszai, kaip va: „Vieszpats Jezus puola treczią kartą po Kryžiumi.“ Miestelyje yra krikszczionio, Kazlauskio, krautuvė pirkinių. Malonu regėti kataliką, jau antrus metus pelnantį tokiu darbu, kurs seniaus buvo tik žydų užsijemimu. P. Kazlauskiui gerai eina, pirkėjų vis daug, nes svarą duoda teisingą, viską užlaiko czystai, viežlybai, iszduoda greitai, nes ant kiekvieno daikto blizga spaudintas lietuviszkiei paraszas: „kava,“ „rieszutai“ ir tt. Įėjus į arbatinę, Pocevyeczės namuose, iszvyssime viską prieszingai. Kur turi kaboti žemaitiszkiei budu Dievo mūka, ten ciosorių paveikslai, žolynais rupestingai rėdomi. Nu, tas nekas; ale kogi katalikų namuose, kur vien tik katalikai tesusirenka, riogso kerczioje maskoliszkiei ikona?

Ant stalo, kur arbata išdavinėja, į akis lenda „Wilenskių Kalendar“, batiuszkų išleidžiamas, pravoslaunos iliustracijos ir keletas ukiszkių knygelių, kurių niekas neskaito. —

Valsčius nusprendė cze uždaryti traktierių; jų vietoje žada atidengti dar vieną arbatinę. Norėtumem žinoti, ar ir ten bus pravoslauna arbata, t. y. ar popas szventins ir lempą pakabins, kaip senojoje? Szeip jau arbatinės yra geras daiktas. Dar geresnis butu daiktas, kad prie arbatinių butu nors po vieną szvarų kambarį, kur pakeleivingi galėtu pernaktuoti. Dabar keleiviams tikra bėda: važiuoju tolymą kelią, nuszalsti, iszalksti; kur dingti? Žydai, arielkos nebeszinknuodami į uždarius isz valgidinimo ir nakvindinimo keleivių nei žiurėti nenori.

17. **Isz Gadunavo.** Garbingas mūsų buvusysis klebonas kun. Szaikunas paliko gražų atminimą. Terp kitoko liepė ir Karunką giedoti teip, kaip stovi naujosiosė knygose vietoje senoviszkos, svetimais ne suprantomais žodžiais iszmargintos. Žmonės, kurie nors sziek tiek mislyja, ką jie giedodami isztaria, daug kantantesni isz grynos kalbos, neg isz „madlitvų“ ir „milasnų.“ Tokių pas mus nemaža. Bet yra ir tokių, kurie, kaip tabokas ožragyje tamsūs, nė sapnę nesapnuoja, ką reiszkia jo žodžiai, bet tik liežuvis isz prigudimo maltu. Tokiu buvo giedotojas B. Bet kad jį naujasis klebonas kun. Baltrimas, praszalino, o į jo vietą įstatė szviesesnį, Niuniavą, kurs giedojo, kaip reikiant visiems patinkant, sugrižo ir B. ir jemė teipogi giedoti „naujai.“ Naujajam klebonui garbė už rupesni, kad parakvija mokėtu ir iszmanytu tikėjimo dalykus; teipogi kad atsistotu puikesnė muro bažnytėlė. —

Vietinis zakristijonas, p. Stonkus, jau tretį metą, kaip įtaisė krautuvej. Tegu Dievas padeda dar vienam lietuviui pelnyti ant naujos darbo dirvos! —

Lietuvystei prilankių szirdžių yra pas mus nemaž ir vis daugiaus randas. Atszymėjusių girtuoklystę, latrystę galėtu cze, kaip ir kitur, atrasti saujelę. Paminavosime tik vieną, kurs prie virszminavotų savotiszukumų pridėjo dar... iszdavystę savo brolių. Nereikia nei vardo minavoti: visa parakvija žino, jog tai valatka. Jis nesumano, ką

daryti. Gavęs nuo tėvų gerą gyvenimą, budamas vienturčių susiplėkė su mergpalaike L., o tėvams persekiojant, puolo prie Telsių popo užsirasztytų su merga kaipo pravoslaunu. Popui neprijemus, vedė kitą, kuri dabar gavo nuo jo skirties. Didį turtą praleidė ir nupliko. Pasakoja buk jau... arkliais prekiuojas; ką žinosi? Gali būti, jei iszdavystės nesibaido. Sztai ant Akavickio antvedė Levarenų urėdniką; pas Narmuntą darodinėjo Budrių turint daugybę lietuviszkų rasztų. Visur buvo kratos, niekur vienok nieko nerado, ir isz to tiek tebuvo pelno, kad valatka pragarsėjo judosziumi. Kad tik Dievas nepakarotu ano už tuos darbus, kaip Szniuksztą už nepildymą blaivystės. Klebonas pasirengęs buvo galybę padėti už blaivystę, besidarbuodamas; žodžiai garbingo piemenio gal nevienam įsmego į szirdį, ne vienas bažnyczioje priesz altorių prižadėjo nebegerti stiprių, svaiginančių gerimų; bet liko ir nepaklusnėlių; dėl anų trijosę vietosę užlaiko (paslaptینگai) degtinę. O priesz Kalėdas andai murinikas Szniukszta prisigėręs negyvai suszalo. Tai vaisiai paleistuvingo gyvenimo ir neklausymo gerų patarimų!]

Žiogas.

18. **Kelionėje ant Plungės parodos.** Kaip grynas, mažai turėjęs susitikimų su žemaičiais, nekartą jieszkojau patogaus laiko ir aplinkybių, idant galėčiau savo akimis iszsvysti „Szventą Žemaitiją“, arcziaus pasipažinti su butu ir budu ir tų broliukų, kurie, kaip artimesni smertiniems ir ilgiems mūsų priežams kryžiokams, daugiau iszskentė už augsztaicius; geidžiau paregėti, ar tebežymus ant jų veidų gilus — gilus, amžiais isztrėksztas skausmas, ar tebeskamba jų dainosę liudni, skurdi gaida, kaip skunda tikrai sopulingos szirdies.

Jieszkojau patogaus laiko, idant kelionės tikslas butu pasiektas, patogių aplinkybių, kad ta kelionė nebutu vargingai nei sveikatai, nei kiszenei.

Iszspildė galų galę ir ant manės žodžiai: jieszkokite, o atrasite; Nuo 17 d. rugsėjo mėn. prasideda Plungėje (Telsių p.) paroda. Ruoszas ten szirdingas mano sėbras, kvieczia ir manę, ir asz kuogreicziausiai sutinku.

Iszsirengėmė į kelią. Važiavome gelžkeliu lig Mažeikių. Laikas slinko greitai; ir mudu netrukova sznekos ir vagonę atradome nevieną, kurį žingeidingai prakalbinome. Anapus Kaszadaru prieszpriesziem sedėjome su keturiais vilnizškiais; tris isz jų, karszti lietuviai, rokavos apie verksmingą padėjimą tautiečių, apie tai, kaip reikia Bažnyčioje boczių kalbą ginti, kaip reikalinga yra vienybė ir visuotinis balsas už savo tiesas.

— Kilsime, kovosime už savo tiesas! Teip negali buti, Dievas mus lietuviais sutvėrė, lietuvizškai jį garbinkime! Kunigas turi iszmokti mūsų kalbą, ne mes kalbą jo; jis vienas — mūsų tukstantis! Nėra tikėjimo „tautiszko“! Katalikų Bažnyčia viena — ir dėl lenko, ir dėl lietuvio, ir dėl vokieczio, ir dėl francuzo. Dievas sutvėrė kožną kalbą ir užlaiko; mūsų tad szventa priedermė mylėti ir godoti tai, ką bocziai mylėjo. Gina ir naikina, mūsų kalbą ne Dievas, bet žmonės, ir tas žmogiszkas darbas pragaisz draugę su seną kartą, su kvailių iszgamų szeszėliu...

Teip užbaigė pasznėkėsi vienas isz tų trijų lietuvių, apsistojant maszinai Kaszadaruose, kur buvo jų kelio galas. Kėtvirtasis, neprisidėjęs per visą laiką prie sznekos, ir dabar, danti sukandęs, kantriai tylėjo, ir, susiraukęs, kaip devynios pėtnyczios, iszėjo, užleisdamas vietą naujiems pasažirams.

— Mat, pratarė man draugas: szis turi buti lenkas isz lietuvių. Ar pasergėjei, kaip rustino jį protinga tų trijų kalba? Gailu, jog neįterpė cze savo pažvilgių: butu gavęs per liežuvį.

Prasidėjo nemažas judėjimas vagonę; vieni įeina, kiti iszein; važiuojantiems nuo Vilniaus ant Sziaulių persėsti nereikia. Tad sėdžiava ir žvairovos, retkarcziais apsikeisdamu mislimis ir nekantriai lukuruodami, idant keliaunįkai nurimtu ir maszyna pasijudintu.

Priesz mus vėl suolas nepasiliko tuszczias. Pasitalpino ten kas koks maskolpalaikis su žvaigždę, degtinės kvapu truputį dvokiaš ir du „uczyteliu narodnų iszkalų“, kaip tuojaus pasipažinome. Kad atviriaus su jais pasikalbėti,

nudaviau ir asz uczyteliu tos mokyklos, kurią priesz asztuonius metus per tris mėnesius lankiau.

— Ar daug mergaiczių lanko tavo mokyklą? — buvo pirmutinis man užduotas klausimas.

— Lig keturiolikos, — atžėriau.

— Ak! užvydžiu tau! tu tikras ruskinimo misionorius!

— Teip, pridurė antrasis isz ruskinimo vaikų mažas pelnas; apleidžia mokyklą, pajema užaugęs moterį lietuvę, ir iszdyla jamę visas mūsų darbas, jeigu tik musiszkieiai riebiai pakeikti neužmirszta. Bet įkvėpti „ruską dvasią“ mergaitems, busianczioms motynoms, tai dalykas didelis, svarus. Isz jų kruczių su pienu ir vaikai tai iszcziulps.

— O kaip pas jus diegias mūsų sėklos? — paklausė vėl pirmasis.

— Nieko sau: tolyn — geryn.

— Ar prijunko žmonės prie kieliszko?

— Kur prie kieliszko! degtinę su kauszais srebiam.

— Och! — primezgė antrasis.

— O ar daug benkarczikių?

— Ar įtikėsi? treczia dalis mergaiczių su glėbeliu.

Antrojo akis isz džiaugsmo užsidedė, kaip katies tamsoje.

— Na, o-gi pesztynės, žmogžudystė, iszardos szejmynosė ar tankiai atsitinka?

— Ką cze ir beklauti! kožnamę kaimę, mažne kožnoje griczioje.

— Ar tamista vienas teapasztalauji tenai? — paklausė vėl antrasis.

— Gi szia Ivan Ivanovicz, mosterėjau ant savo draugo, kurs nudavė valseciaus rasztiniką — darbsztus urėdnikas, du žandarų, popas djaczok ir tt. Szis vienas — vėl mosterėjau ant savo draugo — penkias jau lietuvias tarnaites perleido ir kožną knirkūliu apdovanojo.

— Na-gi žmonės ar jau linksta prie mūsų kalbos ir tikybos.

— Aiszkus dalykas, atvėrė sztarkiai antrasis, pralinkdamas manę, jei jau iszsiplatino girtybė, paleistuvystė, žmogžudystė, tai jau žmonės per pus sumaskolinti.

-- Jau — pritarė draugas — pas mus ant rinkos gudiszką vėpa.

Tuotarpu išsijėmėme sį tą užkąsti. Tik-tik neiszdaviau paslapties; bet susigriebiau... sugniauziau tris pirštus ir nariai sumecziau kreivą gudiszką kryžių, žodžių netardamas. Panaszios sznekos užteko mums lig pat Radviliszchio, isz kur buvo tuodu uczyteliu.

Nepasakoju visų smulkmenų tos interesingos kalbos, kurią mano draugas ant popiergalio neznaimiai sužymėjo: paduosiu bet trumpą turinį. Jaunas nedidelio augumo uczytelius privadžiojo, jog už poros deszimtų metų visa Lietuva bus sumaskolinta. Kaip davada, patvirtinantį tą drąsą pranaszystę, parodė jis kaskart žymiai didesnį lietuvių prisiriszimą prie maskoliszku žabangų. Priminė, jog szimet narodnoje iszkaloje daug didesnis skaitlius vaikų; pritam isiterpė ir keletas mergiukszezių, isz kurių be abejojimo padirbsis maskolkas. Dvie rati kareivių, miestelyje stovinczių, padeda moteriszkas isz kelio vesti. Du metu atgal valszcionių ir mieszcionių kasztu buvo atidengta „Gelžkelio mokykla“; bet kad ją atiduota visisz-kai į popo rankas, tai nesant mokintinių ir traūkiant juos per ponevalią placzrankoviui isz narodnosios, kilo skunda, ir žibintuvas užgniaužtas, bet tik ant laiko. Praslinkus bet porai metų, acziu rupestringam popui, į vietą senosios įkurta tapo „Cerkvinė prichadzka gelžkelio mokykla“, kur, nors jos kunigas nelanko ir rupestringam popui viskas atiduota, isz katalikiszku vaikų esą apie 60, Starszina esąs neperdaug isz gudriųjų, piszorius ant sprando jojąs raitas. Esanti viltis, kad pasiseks į valszciaus kaimus (sodžius) pradines mokyklas įbrukti (Apsaugok, Vieszpatie, nuo tokios koronės!). Teip darbuojantis „misijonoriai“ gerą turį pelną; mergaitės, pirmu karsztos katalikės, nebesiszalina nuo rudbarzdžių; daug atsirado maiszytų porų....

Atsiduksėjau giliai, iszgirdęs teip skurdžias žinias, bet neilgai, skausmais suspaustas, tylėjau. Szilėnuosę isėdo į mūsų vagoną dvarponis, važiuves su reikalais į Liepoją ir susėjo su mano draugu į kalbą. Prasidėjo karsztas ir ilgas ginczas. Užpuolo dvarponis ant dabartinės lietuvių

mokytos jaunumenės, ant jaunųjų kunigų, jog jie pakelia kvailią kovą, atskiria lietuvius nuo lenkų, pridirba sau neprilankių priesų ir tt. Bet draugas dailiai pertikrino jį, išrodydamas, kad atėjo laikas tautos atgimimui, kad išpuola mums su lenkais kovoti išz vieno už galimą liuosybę, bet neiszszižadant brangiausių idėjų; jeigu-gi lenkai reikalauja mūsų įsikunijimo į jų tautą, mes atsi-traukiame, kaip nuo priesų. Priminė teipo-gi, kad laikas butu iszsigimusiai mūsų inteligencijai sugrįžti atgal.

— Teip, tarė persitikrinęs dvarponis — sugrįsziu ir asz, tik sutverkite pirmu literatūrą . . .

— Bet kieno priedermė tverti literatūrą — inteligentų ar prascziokų? — atkirto draugas.

Tuotarpu maszyna sustojo . . . Jau Mažeikiai. Vėlas vakaras — devinta pasibaigė pagal Bažnytinio laikrodžio. Vakzalas nemažas — suseina du gelžkeliai . . . Užtai ir pasažirų tirsztai. — Kaip padarysime — kalbame su draugu — ar snausimė kelyjė, ar miegosime Mažeikiuose? Nutarėme, kaip iszrodė geriaus. . . .

Auksti rytą, tik saulė per medžių virszunes sveikino gamtą, rasa pasipuoszusia, ir paukszteliai cziulbėjo rytmetinę giesmę, nusiasmdė žemaitį su poriniu vežimu, dievobaimingai persižėgnojusiu ir poteriaudamu leidovos į kelią. Nuo Mažeikių lig Plungės (ir toliaus lig Prusų rubežiaus) eina žvyruojamas vieszkelis, vietomis geresnis, vietomis prastėsnis; sunkesnis kelias kožnoje metų dalyje apskritai ten, kur žmonės, neturėdami žvyro, pilna smiltį.

Privažiavome prie Ventos, per kurią tilko nėra; prislanko plustas (keltuvas) su dykais vežimais, traukusiais į Mažeikius priimt tavorą dėl aplinkinių miestelių. Cze pirmą kartą susitikau su keliais žemaicziais, kurie nepermeilų ispuđį ant manęs padarė. Naudodamis isz savo galės ir skaitliaus, leido arklius viduriu kelio ir prispyrė mūsų vežimą dar labjaus pasineszti po deszinės, nors ir be to apsilinkti buvo gana vietos. Isz kalbos supratau, kad jie telsziszskės tarmės, nes-gi „uo“ verczia į „ou“, o „i“ tarsnio galę nukanda.

Važiavova gana greitai — ant padynos 10 viorstų. Neapraszynėsiu smulkiai kelionės, idant neapkyrėčiau skaitytojui. Privažiavova Tirkaszlius, Sedą; miesteliai, kaip miesteliai: nei per gražus, nei per bjaurus. — Abrahamo vaikų, žinoma, kožnamę kiek reikiant ir visa prekystė jų rankosę. Trumpą postovį padarėme tik Kalvarijoje.

Tas miestelis ant atlaidų Kalvarijos sutraukias keleivius isz už keliolikos mylių, labjaus vergė mano akį, negu kiti. Bažnyczia nauja, labai gražios iszvaizdos, ir nors patilpusi lomoje, matosi nuo tolo. Maždaug nuo rytų regis augszti klebonijos murai, nei muru neatskirti nuo szventoriaus (regis-ten buvo kliosztorius). Miestelis, negalima pasakyti, kad labai czystas; gražiausioji jo dalis aplink Bažnyczią, o gatvių (ulyczių) ir gatvelių galai ir labai ne estetiszki. Plungės ulycziuje isukome į nedidelį kiemelį, mislydami, kad ten davatkų griczia; tuotarpu apsirikome — radome nedidelį ukinįką. Pasipraszėme į vidų — bet įvedė neperloskavai. Įėjęs, net pradžiugau — radau davatkų puskapį, begiedantį giesmes už ukinįko paczios duszią priesz devynes dienas nukeliavusia ant Dievo sudo. Na — mislyju sau — žinių prisirinksiu maiszą. Pirkdamas jų szirdį, daviau rublį, kad pagiedotu man giesmę mano patrono . . . Iszpildė su nepaprastą ukvatą. Potam, norėdamas iszgirsti daug nuo jų, pranesziau asz joms savo naujinas — patauszkiau, jog apylinkėje labai daug kunigų maino. Prasiđėjo gyvos raudos; turėjau stebėties, kad jos visų gailėjos. Turi buti cze buvo rinktinis burelis, kad nereikalingų plepų neiszgirdau: visos tikros vargszės, be sveikatos, apdriskusios, jau nebe jaunos, kožna su kokią nors prigimtą idą. Tik, kad įsileidome į dvasiszkus dalykus, su skausmu pažymėjau, jog labai tamsiai supranta apie krikszczioniszkos tobulystės pamatą.

— Ar jūs visos teip ramios? — paklausiau.

— Ką cze, ponali, nežinau, ar visur teip siutusios davatkos, kaip cze! Liežuvius, kaip kalės, neszioja, suvadzioja, terp savęs dėl menko daikto eina ant kirvių, o kasdieną veržiasi prie Dievo stalo.

Suskrudo sena davatka, ir man jos pagailo. Matyt jos norai gražus, szventi, tik truksta szviesos.

— Ar yra miestelyje iszkala? — paklausiau ukiniko.

— Kur cze nebus tos peklos! Maitojo mus, maitojo, darė sueigas ant sueigų; nėraip mes jos nenorėjom; meldė tarpinikas nors žemės jos pastatymui; nupirkome ant galo, deszimentą vidurkę parakvijos, bet skarbui neužraszėme.

— Na-gi, kas stojosi su mokyklą?

— Įvedė, kur neives! nusamdė miestelyje namus, atsiuntė burlių, nors valsezius ir nieko nežadėjo duoti. Mat, per nevalią gruda savo pragarinius grudus. O žmonės kaip-gi kvailūs! gynėsi, kaip nuo vapsvų nuo tos mokyklos, o dabar, tik atitruko rudbarzdis galvą jau lig 20 vaikų turi.

Ir pasirodė akysę seno žemaiczio karszta aszara, ir meilu man buvó iszvysti tikrą musų boczių sunų. Dar valandikę pasikalbėjome apie tą paczią iszkalą ir padėkavojęs už pastogę iszsirengėva toliaus į kelią.

Važiuojame, važiuojame — kada-gi tą Plungę privažiuosime! Jau ir isztiesų pradėjau žvairyties. Pagal praneszimo viorstinių stulpų jau jo nebetoli; tuotarpu akis dar jos nepasiekia.

— Kas cze yra — ar viorstiniai skaitliai meluoja, ar ta Plungė teip paslėpta? — paklausiau vežėjo.

— Mat, ponali — kelias kalnuotas, kaip ir apskritai cze visos vietos; o Plungė luomoje (slėnyje).

Ant galų galo žingeidingos mudviejų su draugu akis pasiekė kelio tikslą: iszvydome Plungę, kaip ant delno.

Ant vakarinio kraszto Babrungo patilpęs visas miestelis, kurio vardas nežinau nuo ko paeina.*) Senovėje nepertoli nuo Plungės (už septynių viorstų) prie dabartinio Kulių vieszkelio buvo pylis Gondinga, kur dabar yra kaimas, tuomi vardu vadinamas. Pylis ta tapo iszgriauta. Paskui ant tos vietos, kur dabar Plungę regime, stojosi nauja Gondinga, 1792 m. szindykszcziu vardu praminta, sutinkant ir duodant magdeburgiszką diplomą karaliui Stanislovui Augustui. Įvažinojant į miestelį po deszinės regi Kuni-

*) Per miestelį teka upelis, Plungiu vadinamas. Cze pagal padavimo prilėkdavo paukszczių, kurie plunkdavos (t. y. pesziodavos, žnaibindavos). Nuo to buk vardas upeliui, o nuo upelio miesteliui duotas,

gaikszcio Oginskio sodą ir rumą; po kairės prie Babrungo tilto nemaža murinė vandens melnyčia. Už tilto prasideda miestelis. Namai apskritai cze mediniai, keli tik muriniai ir jie pastatyti Kunigaikszcio. Viduje rinkos stovi nemaži murai, kuriuosę tilpsta geresniejie kromai. Yra murinės ligonbutis pastatytos Kunigaiksztienės, szirdingos vargszų szelpėjos.

Bažnyčia medinė pastatyta krasztę miestelio ir ant Plungės perprasta: isz oro apsamanojusi, viduje aprukusi — panaszi į persenusią uoszvę, kuri nepoilgo užleis marczei vietą. Varpnyčia bet nauja, akmeninė. Krasztę miestelio prie Szateikių kelio talpus kapai, ant kurių įsteigta nemenka daili muro koplyčia. Nuo Bažnyczios į miestelio szalį Kunigaikszcio kasztu iszmuryta ant dviejų gyvenimų parakvijos szpitolė.

Pacziamę, galima sakyti, vidurkę miestelio paskirtas plotas dėl rinkos, ant kurios mažne vidurio barkszo stovylas szv. Fliorijono, apgynėjo nuo ligų ir gaisro.

Miestelis stovi labai geroje vietoje prekiavimui — pacziamę Telszių apskriczio vidurkę: į rinką atsispiria isz visų szonų keliai: nuo Alsėdzių, Pintiliskės, Salantų, Kretingos, Kulių, Rietavo, Telszių.

Kas giliausiai palieka kožno atmintyje, tai brukas Plungėje ypatingas: naktyje ant ulyczios cze ir ne žioplą gali lengviai koją iszsisukti, o važiuojant priseina kietai dantis sukąsti, sergint nuo skaudaus pažeidimo liežuvį.

Antrą Babrungo krasztą užjema Kunigaikszcio dvaras. Nuo tolo tamsiai boluoja kertuotas, iszgražinimais turtingas senas rumas, apie kurį kvėpia ir žydi skomial iszdirbtos kliombos. Į rytus nuo rumo talpus murai oficialistų ir didžiuojantis arklių skaitliumi raudona arklydė. Į pietų vakarinę szalį pažingęs, randi brangią oranžeriją (žiedvaistį), gaminanczią tukstanczius žolynų ir medelių skyrių. Į sziaurę nuo rumo didis ir puikiai iszrėdytas parkas (sodas pasivaikszsciojimui) iszraszytas liepų allejomis ir nužviuotais takeliais. Viduryje parko tvyska prudai, ant kurių plauko kelios gulbių poros. Už prudo takais iszraižytas tankinėlis su perpūs miszkinėmis visztomis (bažantais) . . .

Vis tai priduoda tai vietai rimtumą nepaprastą, vergia keleivio žingeidingą akį ir primena jam, kad įžengi i dvarą žmogaus augszto ir galinczio augsztai lakioti.

Ne pro szalį bus czia szį tą pasakyti apie Kunigaikszti, Mikolą Oginski*) kaipo ypata nesmulkią Žemaitijoje, valdanti apsczius žemės plotus ir vartanti milijonus. Jau isz apraszymo Plungės miestelio skaitytojas regėjo, kad jo szirdis vargszams neužverta, nes-gi jis isteigė parakvijos szpitolę, Kunigaiksztienė pastatė ir užlaiko ligonbutį dėl neturtingų ir tt. (Turime cze dar priminti, kad jis daro mielaszirdystę kožnam, kas, vargo suspaustas, kelia i jį rankas. Nėvieno padegelio dyko neiszleidžia ir apdovenoja nors keliais rąstais; Kunigaiksztienė sustato savo kasztu kelias grįczias kasmetais dėl ugnies aplankytų. Kožnam vargszui plungiszkiui duoda grabui lentas arba dar ir grabą padirba; ubagams pinigų labai tankiai dalina.

Prietam — abu yra paveikslingai dievobaimingu: Kuni-gaiksztis kas rytą sekmoje eina iszklausyti Miszių szv., o Kunigaiksztienė devintoje.

Už teip malonią jų dviejų szirdį plungiszkiei turi buti dideliai dėkingi ir dėkingi yra — ypacz mažiukai, kurie — klausynėjami — mažne su aszaromis man pasakojo apie jų geradėjistes.

Ir ukiszki reikalai nepasislepia nuo Kunigaikszczio akies ir rupesczio. Parodą, kuri buvo priežastimi mano kelionės, parėdė jis dėlto, kad žmonės pasiragintu prie naudojimos isz ukės vaisių, neniekintu puikių savo rankų darbų ir tt.

Plotas jai paskirtas buvo prie Alsėdžu kelio, už dvaro sodno. Iszstatyti dalykai patilpo penkiuose pavilionuose. Pats didysis — pirmas — užvėrė savyje visokius iszdarbius — audeklus, siuvinius, surius, dailydų amato žiedai ir tt. Cze buvo ypatingai gražių audimų ir neviena audėja gavo medalį.

Antras pavilionas, dėl ekspertų (tyrikų) sutvertas, patilpo mažne viduryje; apie jį buvo liuosas takas pravadžiojimui arklių, sustatytų po pastoges pakraszcziais.

*) Reikia atskirti nuo Kunig. Bagdono Og. isz Rietavo. *Red.*

Kaipo augsztaitis, — stebėjus, veizėdamas į dailius Žemaiczių arklius: mūsų sodietis nemokėtu jų nei valdyti! Ypacz gražus arkliai buvo p. Sakelio ir p. Volmerio, kurs, kaipo veislių gamintojas gavo medalius. Bet ir brolių žirgai kur pranesza linkuvius ir joniszkieczius.

Galę parodos ploto buvo pavilionai Kunigaikszčio miszkveizio (lešk) ir daržinjo, abu gana tobulu, skomia sutaisytu. Bet miszkveizis, tikrai žinąs savo skirtį, bene praneszė daržinjo.

Prabuvęs Plungėje apie penkias dienas, pasižinau maždaug su žemaiczių gyvenimu ir cze įsikurusiais negeistiniais dalykais. Skurdu, liudna pažymėti, kad cze paleistuvystė įsikerėjo ir iszsiszakojo. O Vieszpatie! kas pasėjo cze tuos peklišzkus grudus! Mūsų bocziai, kaip godojo mergystę! mergaitėms prisegdavo prie kvartukų skambaliukus, kad kožnas namiszkis galėtu skaityti kožną jos žingsnį, idant ji, gink Dieve, kur nepaslystu. Tuo tarpu dabar kaip-gi isztvirkę žmonės. Persigąs seneliai, iszvydę bjaurius vaikus ant sudo Dievo. Begėdystė užmuszė cze visą žmogaus szirdį: žmogžudystė nenaujina. Kur tik pažvelgi — regi prie kelio žemutį be Kristaus paveikslo medžio kryžiuką, ženklinantį, jog toje vietoje žmogus nustojo gyvybės. Suktybė, melas, tinginystė teip-pat cze už grieką nebelaikomi. Darbinukų mažai, vieni tinginiuodami ubagauja, kiti apleidžia savo krasztą, o su likusiaisiais nebesusikalbėsi.

Miestelyje yra nemaža iszkalė, kasztuojanti valseziui lig 700 ant metų. Į peklelę tą eina ne tik vaikai, bet ir mergiukstės. Ir ką tai pranaszauja? Duok V. apsirikti! bet nieko gero. Perniai viena kalė pabaigė mokslą tat gal ir prisvils prie kokio maskolpalaikio. Mergutės, kam jums gudiszka kalba ir rasztas? Mokinkities tik žemaitizkai, tai jums prideri ir to užtenka.

Tokius tai pavirszutinius įspudžius persivežiau isz Žemaitijos, pirmą sykį ją aplankęs. M.

19. Isz **Panevėžio!** Neturėdamas ką dirbti ant stacijos, asz nuėjau į miestą. Eidamas per turgavietę, pamacziau ant gan puikių namų iszskabą su gudiszku paraszu „Narodnaja czainaja“ ir „czitalnia“.

Gan daug esu girdėjęs apie tokius arbatnamius, kaip apie įrankius dėl mūsų žmonių apmaskolinimo, tai ir panorėjau pamatyti, kaip Panevėžio „arbatinė“ išrodo. Įėjęs į vidų, pamaciau pirmajame kambaryje keletą girtų maskolių begeriant arbatą, nes buvo jau po pietų. Terptų maskolių sėdėjo, arba vaiksčiojo keli jauni žydėliai ir miescionpalaikiai, ant kurių tikt pažiūrėjus, tuojaus matės, kad jie yra žmonijos išszlavos. Praėjęs pirmąjį kambarį ir bufetą, už kurio stovėjo dvi mergi ir zaunijo su maskoliais rodydami jiems dantis, įėjau į „czitalnę“, kurioje pamaciau „pasietitelius“, tokius pat, kaip ir pirmajame kambaryje beskaitant baisiai sumurzotus ir suglamžytus numerius gudiszkių laikraszczių „Sviet“ ir „Vilensky Viestnik“, o kitų knygų nei laikraszczių tenais nebuvo. Pabuvęs valandą „czitalnėje“ ir pasiklausęs, ką ten kalba, išėjau į miestą ir nuėjau dar į kitą „czainają“, kuri yra ant gasos priesz bažnyčia; bet ir cze pamaciau tą pat, ką ir pirmame arbatnamyje macziau. Tada persitikirinau, kad mūsų žmonelės ir Panevėžyje nelabai lanko „czainosias“, o jei kuomet ir užaina, tai tikt iszgerti arbatos, bet tokių laikraszczių, kaip „Sviet“, ne tikt, kad neskaito, bet ir žiurėti į mus nežiur. Budamas dar arbatnamiuose dasižinojau, kad vasariniamę teatrę bus — skaitymai dėl žmonių. Bet kaip nukeliavau tenais, tai pamaciau, kad mūsų žmonių nei vieno nėra, o susirinko užvis daugiaus jaunų žydukių su žydelkomis, keli maskolių czinaunikai su pacziomis ir su vaikais ir mokytiniai isz seminarijos ir pradinės mokyklos. Skaitė uczitelius seminarijos p. Poidenas, pravoslaunas lietuvis apie Napoleono užėjimo ant Maskolijos 1812 m. Skaitė jis silpnai, neaiszkiai ir teip labai nuobodžiai, jog kad ne choras, sudėtas isz mokytinių seminarijos ir pradinės mokyklos, kurs tarpe jo skaitymo gan gerai dainiavo, butu visi sumigę. Pertat pasibaigus skaitymui, visi ir žydėliai su džiaugsmu spruko laukan. O už visus linksmenis iszėjau asz, nes pamaciau, kad nei skaitymai, nei gudiszki dainiavimai, nei „czainosės“ nepritraukia mūsų žmonių prie gudų, prie jų kalbos ir prie jų tikėjimo, ir tvirtai esu persitikirinęs, kad nėkuomet nepritrauks.

Ignotas.

20. **Popierinių pinigų terminas.** Jau per keletą metų maskolių valdžia apgarsino, kad popierių pinigai: 5 rubliai, 10 rub. ir 25 rub. po vyzdžio 1887 metų bus suturėti ir sunaikinti nuo 1 dienos sausio 1900 m. Bet daugalis žmonių negirdėjo apie tai, o dasižinojo tik tada, kaip jau nieks nebnorėjo imti tų bumažkų, nes pirmoji sausio diena sz. m. buvo praėjus. Nuliudę žmonelės pradėjo szaukties ir klausties rodos savo prietelių ir bandžių — žydelių, kurie per didelį žmonių praszumą ir per savo gerą szirdį atpirko nuo jų bumažkas, mokėdami jiems už 5 rub. bumažką 2 rub., o už 10 rub. bumažką 4 rub.

Gal dabar pasiklausitė, ką padarė žydėliai su tais pinigais, ar isztikro per savo gerą szirdį ir isz meilės žmonių, pirkto nuo jų tas „bumažkas“? Anaip tol! Jie ir tamę atsitikimę kaip ir visuomet, turėjo pelnyti ir tai didėliai. Nes tas visas bumažkas jie nusiuntė į izdo ministerijoj kartu su praszymu, kad ministerija apkeistu jiems tuos pinigus. Izdo ministerija ir iszpildė jų praszumą. Todėl turime apgarsinti visiems, kad iszėjo naujas paliepinimas nuo caro: idant „bumažkas“ 10 rub. ir 25 rub. pavyzdžio 1887 m. butu priimamos ir vartojamos dar per 2 metus. Lietuviai! perskaite apie tai, pasakykite ir kitiems, kurie dar nežino, ir nesiduokite apgaudinėt savę visokiems apgavikams.

Ignotas.

A t s a k a i.

P. Ant. Majer'ui, Čižovà prės Pisek, Čechy. Tamstai iszsiuntėme, ką turėjome savo, veltui. Užsimokėsi tik už sziametinį „Sargą.“ Mums labai malonu patarnauti svetimtaucziams, tyriantiems mūsų kalbą. Kiekvieną pareikalavimą noriai iszpildysime.

P. P. B., Szveicariszkamę Freiburge. „Kas tai civilizacija, nēkaip netinka į „T. S.“, bet labai tinka į „Žinyčia“; ten aną ir įdesime, lygiai, kaip ir „kritiką.“ Dėlko nekritikuojame „Varpo“ ir „Ukininko,“ kurie po pusę N. priraszo

ant religijos ir kunigu? Ką maczys, Pone? Lig laikui iszmintis, dorybė ir pasiszventimas tai pasilieka pas anuos vienus. Dirbkime kožnas sau, jei kupetoje negalime, o rezultatus ilgainiui bus kas aprokuojas.

P. Gargažei. „Apie meilę Tėvynės,“ pagal kun. Skargą į „Žinyčią;“ kiti į „T. Sargą;“ nepykk, kad negalime visoko veikiai sunaudoti.

P. Tulam Didžiunui. „Tėvynės Sargo“ Redaktorius įpraszo Jus nelaikyti jo už tą paczią ypata su redaktoriumi „Ukininko“ ir už „kaltybes“ vieno nepersekioti kito, visai nekalto. Tas patsai paraszas ant abiejų laikraszczių reiszkia tik tiek, kad už abudu laikraszcziu **vienas atsako priesz įstatymus** ir prižiuri techniszką dalį; literatiszkąją dalį kiti rédo, **doriszką** atsakymą ant savęs prisiimdami.

P. Giltinei. Eilės „Varpas“ dėl mūsų yra per silpnos. Laukiame parėdymo, kur jas dėti.

P. Vargdieniui. Už paaukavimą 24 rs. 10 kap. nukentėjusiems už lietuvystę teatmoka jums Vieszpats! Neesant tam tikram komitetui, szelpiame nukentėjusius privatiszkai privatiszkai-gi surinktomis aukomis.

P. Paistricziui. 300 egz. „T. S.“ jūsų agentas gaus veltui, tai tik pristato ir už kelią tereikalauja. Lauksime ir „turimies: judink tik peczius.“

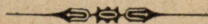
P. Szeistepliui. Malonu bus mums suseiti į artimesnį pažintį. Gal ką daugiau žinote apie Vyskupą Valanczių?

P. Tamosziui Kalniecziui. Dėlko mums tankiaus neraszai?

„Motynėlės“ Virszinikams. Stipendiją 75 mark. (34 rb.) iszsiuntėme į Freiburgą p. Gr.

24 rublius ant Parižiaus Parodos apturėjau.

Lapinas.

Tėmykite kunigai-lietuviai!

Skotijos lietuviai (Anglijoje) reikalauja kunigo. Parapija didelė; apie 3000 ypatų. Alga gera: 14 svarų sterlingų (apie 135 rublius) ant mėnesio.

Tesikreipia su visais dokumentais prie vyskupo:

**Right Rev. John Maguire, 160. Renfrew street
Glasgow, England.**

Apie sanlygas tesikreipia prie Sekretoriaus Szv. Kazimiero Draugystės:

**Mr. C. Pilėnas, c/o Mr. B. Syrvid, 3 Govan street,
SS. Glasgow, England.**

Užpraszo komitetas Szv. Kazimiero draugystės:

Vice-Prezidentas **Petras Dalbokas**. Kasierius **Jonas Lebedis**.
Sekretorius **Kazys Pilėnas**.

Vice-Sekretorius **Benediktas Syrvidas**.

Atsakąs rėdaktorius **J. Lapinas, Tilžėje**; prie jo siųst rasztus, rankraszczius ir pinigų; pas jį teipo-gi laikraszcziio krautuvė. Antraszas: **Herrn J. Lapinas, Tilsit, (Ostpr.)**

Spaudinta pas **J. Szenkę, Tilžėje**.

Apgarsinimas.

Triumpa vokiečių

Gramatika arba Kalbamokslis

lietuviams ir žemaičiams

ant tobulo pasimokinimo vokieškos kalbos.

Prekė 75 kap. ir gaunama pas

J. Szenke, Tilžėje,

Goldschmiedestrasse 8.
